

Městská knihovna v Praze

ZPĚVY ROLNICKÉ A PASTÝŘSKÉ

Publius Vergilius Maro

Hledáte místo, kde...

... můžete celý den studovat nebo pracovat?

... seženete knížku pro zábavu, do školy, k poučení?

... stahujete e-knihy, posloucháte hudbu, tisknete 3D?

... osobně potkáte české i světové autory?

... můžete zajít na koncert, filmy artové i 3D?

Právě jste ho našli!

Městská knihovna v Praze

43 poboček, **3** pojízdné knihovny, **4 000** akcí ročně,
2 000 000 dokumentů, **60** Kč za registraci

www.mlp.cz

knihovna@mlp.cz

www.e-knihovna.cz

www.facebook.com/knihovna

Městská knihovna v Praze

Zpěvy rolnické a pastýřské

Publius Vergilius Maro

Přeložil Otmar Vaňorný

Znění tohoto textu vychází z díla [Zpěvy rolnické a pastýřské](#) tak, jak bylo vydáno v Praze Státním nakladatelstvím krásné literatury, hudby a umění v roce 1959. Pro potřeby vydání Městské knihovny v Praze byl text redakčně zpracován.

Text díla (Publius Vergilius Maro: Zpěvy rolnické a pastýřské), publikovaného [Městskou knihovnou v Praze](#), není vázán autorskými právy.

Vydání (obálka, upoutávka, citační stránka a grafická úprava), jehož autorem je Městská knihovna v Praze, podléhá licenci [Creative Commons Uveďte autora-Nevyužívejte dílo komerčně-Zachovejte licenci 3.0 Česko](#).

Verze 1.0 z 30. 10. 2018.

OBSAH

ZPĚVY ROLNICKÉ.....	7
KNIHA PRVNÍ.....	8
KNIHA DRUHÁ.....	25
KNIHA TŘETÍ.....	42
KNIHA ČTVRTÁ.....	60
ZPĚVY PASTÝŘSKÉ	78
EKLOGA PRVNÍ.....	79
EKLOGA DRUHÁ.....	83
EKLOGA TŘETÍ.....	86
EKLOGA ČTVRTÁ.....	93
EKLOGA PÁTÁ.....	96
EKLOGA ŠESTÁ.....	100
EKLOGA SEDMÁ.....	103
EKLOGA OSMÁ.....	107
EKLOGA DEVÁTÁ.....	111
EKLOGA DESÁTÁ.....	115
Komentář ke Zpěvům rolnickým a pastýřským	118
Prameny a jejich zpracování.....	118
Georgika nejsou učebnicí.....	119
Ráz látky a báseň	120
Ediční poznámka	128

*Své milované dceři Zdeňce Vaňorné,
učitelce v Praze, své pomocnici v práci,
posvěcuji toto dílo z vděčnosti
za její lásku a oddanost*

ZPĚVY ROLNICKÉ

(GEORGIKA)

KNIHA PRVNÍ

Co žene osení ve zdárný růst, kdy vhodno je půdu
zorávat, Maecenate, kdy k jilmům vázati révu,
kterak chovati skot, jak chovat kozy a ovce,
jaké má znalosti míti, kdo šetrné včely chce chovat,
o tom zpívati počnu.

Ó zářivá vesmíru světla,
kterými roční běh jest řízen s nebeské báně;
Libere, Cerero živná, vždyť jedině milostí vaší
ze země bohatý klas nám namíste žaludu vzrostl,
vzrostl i révy dar, mok, jenž v poháru míchán je s vodou.
Vy též, faunové, přijďte, vy pomocná rolníků božstva,
pospěšte, faunové, sem, též dryády, stromové víly,
o vašich darech chci pět!

Též Neptune, kterému první
řehtaje vyskočil kůň, když trojzubem udeřils zemi,
přijď!

Též dozorce hájů, v nichž na tři sta bělostných býků
na Keu v křovinách, v houští ti spásá pastviny bujné.

Sám též opust' své háje a otcovské Lykaia stráně,
tobě-li Maenala tvá jsou na péči, ochránce ovcí,
přijď, ó arkadský Pane, pln milosti!

Neváhej přijít,
Minervo, dárkyně oliv, i ty, jenž první jsi oral.
Přijď, ó Silvane, též, jenž cypřiš i s kořenem neseš,
bozi i bohyně všechny, již polnosti v ochraně máte,
kteří dáváte růst též tomu, co beze vší setby
vzešlo, a vlašíte deštěm, co neseto, jako co seto.

Ty však, Caesare, zvlášť, jejž obdrží nevíme který
božský sbor: jest neznámo nám, zdaž nad městy dohled
zvolíš a ochranu zemí, či zdali tě okresek světa
dostane za dárce plodů, či za vládce nad počasími —

věncem z matčiny myrty ti božské ověnce skráně —
či se snad, nad mořem pán, zas zjevíš, takže by plavci
tvé jen ctívali božstvo a dálná ti sloužila Thule,
Tethys pak za všechno vodstvo by za zetě získala tebe,
či snad, novou jsa hvězdou, se přidružíš k měsícům letním
v místě, kde prostor je zřít mezi Pannou a klepety za ní —
sám již zářivý Štír svá ramena stahuje dlouhá,
aby ti na nebi víc než sdostatek popustil místa.
Bud' si co bud', vždyť králem tě mít přec nedoufá Tartar —
taková po vládě touha, tak strašlivá, v tobě se nerod'! —
třebaže blažených byt nám velebí básníci řečtí,
třebaže Persefoneia už volání matčina nedbá —
usnadni cestu mou, smělému podniku mému bud' přízniv,
rolníka polituj se mnou, jenž pravé nepoznal cesty,
vůdcem mi bud', sám teď už si zvykej být prosbami vzýván!

Z jara, když se šedých hor již stéká studená vláha
a když Zefyrův dech zas kypří a změňuje hrudu,
má již s námahou býk své oradlo zarývat v půdu,
zas má zaskvít se pluh, jež vyleští zoraná brázda.

Teprve půda, jež po dvakrát mráz a dvakráte slunce
zažila, vyhoví přání, jež chovají rolníci zištní:
nesmírnou tíhou žně se jim stodola zprohýbá, praskne.

Dřív než neznámou zem bys rádem brázditi počal,
vyzkoumej, které jsou větry a různá počasí místa,
jaká je povaha půdy a místní pěstění její,
co která krajina rodí a co nám odpírá jiná:
tady jde obilí lépe a jinde jsou bohatší hrozny,
tady je plodný strom, tam tráva se zelená sama.

Nevidíš, kterak Tmolus nám posílá voňavý šafrán,
Indie slonovou kost, své kadidlo změkčilý Arab,
ocel svlečený Chalyb a páchnoucí léčivo z bobrů
Pontus a epirská zem zas v závodech vítězné klisny?

Takové zákonů řády a věčná pravidla dala
příroda jistým krajům, už v čas, když Deukalionem
do krajin života prázdných kdys kameny házeny byly,
ze kterých lidský rod byl vytvořen, tvrdé to plémě.

Tak tedy plodnou zem hned v prvních měsících roku
silní zorejtež býci, a na polích ležící hrudy
léto, v němž rodí se prach, necht' prudkým ožehá vedrem.

Avšak málo-li zem jest úrodná, dostačí zcela,
jestli ji v podzimní čas jen mělkými brázdami zkypříš:
onde, by bujně setbě ti nebylo překážkou bejlí,
tady, by neplodný písek své skrovné neztrácel vláhy.

Ob rok požatý lán nech bez setby ležeti ladem,
popřej zemdlené půdě, by klidem nabyla síly,
nebo si žlutavou špaldu hled' tam v jiném období zasít,
kdes dřív velký měl hrách, jenž v luskách chřestících zraje
nebo i drobnou viku, neb suché stonky a křehké
hořkého vlčího bobu — tu houštinu šustící hlasně.

Vysává pozemky len, též oves vysává půdu,
také ji vysává mák, jenž tvrdý spánek nám dává.

Přesto se usnadní práce tvá střídáním, jenom se nemrz,
když máš tučnou mrvou svůj pozemek pohnojit řádně,
neb když nečistý popel máš na pole vyžilé házet!

Tak se ti posílí zem, když časem zaměníš setbu,
když však i neoset jest tvůj pozemek, neztratíš zisku.

Často též prospěšno jest, když zapálíš strniště holé
a když praskavý oheň tu lehkou sežehne slámu:
bud'ťože skryté síly a výživnou potravu ohněm
nasaje zem, neb žár z ní vysuší veškeré látky,
jež jí na škodu jsou, neb vlhkost přílišná vyschne,
nebo se několik cest neb průduchů uvolní skrytých,
jimiž by v rostlinky mladé se dostala ze země míza,
nebo ji ztuží více a zející trhliny sevře,

aby jim neškodil dešť neb žhavé sluneční vedro
aneb dotěrný mráz jim nemohly kořínky spálit.

Zvlášť však prospívá polím, kdo kopáčem neplodné hrudy
tluče a branami vláčí, jež z proutí spleteny byly —
s úsměvem plavá Ceres naň hledí s olympských výšin —
kusy kdo úhoru na bok jen klopené oráním přímým
opět proráží pluhem, když příčným jej obrátil směrem,
pilně kdo obrací půdu a stále ji k plození nutí.

Prostež za vlhké léto, ó rolníci, za jasnou zimu!
Těší se pole i špalda, když za zimy půda je sypká —
toliko myská země se úrodou bez práce může
chlubit a gargarský vrch své vlastní žatvě se diví.

Rolníka líčiti mám, jak zasev s kopáčem v ruce
po roli chodí a každou neplodnou rozhrabe kupku,
neb jak na setbu svou tok proudného potůčku svádí?

Když již vyprahne lán, když setba již umírá vedrem,
s výšiny srázné stezky si proudící pramének svede,
ten pak do polí stéká a po hladkých kamencích zurčí
temně a vodní zdroj ten zprahlý pozemek vlačí.

Nebo kdo bujné osení přepase, dokud je mladé,
jakmile hlubiny brázd již zarostou, aby pak stéblo
skloněné tíhou klasů mu nelehlo, nebo kdo vodu,
která již močály tvoří, dá odvést z nasáklé půdy,
jestliže vzkypělý proud se v nestálém podzimu, jaru
vyleje z břehů a zanese všechno kol kalem a bahnem,
takže se z kaluží všech mrak vlahých výparů zdvíhá.

Ačkoli takou práci si dávají lidé i býci,
orbou kypříce zem, přec nadmíru osení škodí
žravá husa i jeřáb a čekanky kořeny hořké,
také škodí mu stín.

Sám otec nepřál si míti
lehkou rolnickou práci a prvý rolníky nutil
uměle vzdělávat půdu a bystřit nesnází důvtip,
nechtě, by spala mu říš jak ztrnulá dřímotou těžkou.

Rolník neoral zem, než Jupiter nastoupil vládu,
nikdo si označit půdu ni mezí oddělit nesměl,
neboť společný byl z ní výtěžek, svobodná půda
všecko jim dávala sama, ač nikdo jí nežádal o to.

Jupiter zhoubný jed dal hadům budícím hrůzu,
vlkům loupiti kázal a mořským vlnám se bouřit,
s listí setřásl med, též oheň člověku odňal,
zastavil tekoucí víno, jež v potocích proudilo všude,
chtěje, by potřebou hnán svým vlastním hloubáním hledal
znenáhla dovednost různou a pěstil si obilí orbou,
aby si vykřesal oheň, jenž v křemene žilách se tajil.

Člunek z dlabané olše tu poprvé poznala řeka.
Tehdáž nebeským hvězdám dal plavec jména i počet:
Hyady, Plejádek sbor, též jasnou Medvěda záři,
Do ok chytali šelmy a lepem klamali ptáky,
také smečkou psů kol dokola svírali lesy.
Jiný v široký proud svůj čerem hluboko nořil,
jiný vlhkou síť zas vlácel po vodách mořských.

Tenkrátě tvrdá ocel a svištící povstala pila,
neboť štěpili dřív jen klínem stromové kmeny.

Tehdáž vynález mnohý byl objeven: úsilná práce
lidská přemohla všecko — tlak nouze je donutil k tomu.

První učila lid, jak rádlem orati půdu,
Ceres, když žaluď plod již nestačil, v posvátném háji
nebylo planých jablek a v Dodoně potrava došla.

Záhy však stihnou setbu i pohromy: obilná stébla
užirá zhoubná rez, též jalový na polích strmí
bodlák, osení hyne a vyrůstá houština drsná,
lopuch a ostnaté bejlí, a na polích, vzdělaných skvěle,
vyrůstá neblahý jílek a převládá neplodný ovsíř.

Jestliže opět a opět svým kopáčem nepleníš bejlí,
hřmotem neplašíš ptáky a na poli, stíněném stromy,
žabkou nemírníš stíny a za déšť neprosíš sliby,
marně se budeš pak dívat, jak jiný má úrody spoustu,
sám budeš žaludy jíst, jež v lesích setřeseš s dubu.

Zbývá náradí popsat, jímž pracuje svalnatý rolník,
bez něhož nemůže síti, ni setba dorůstí k žatvě:
rádlo a křivý pluh, jenž roben je z těžkého dubu,
Cereřin nákladní vůz jen volným jedoucí chodem,
válec a drtící smyk, též kopáče veliké tíhy,
mimoto náradí prosté, jak Celeus je vyrobil z proutí,
z planiky zrobené brány a věječku, Bakchův to symbol.

Tohle si všecko už dřív hled' připravit, ulož to dobře,
chceš-li, by božský venkov ti slavné přinesl jméno!

V lesích mladounký jilm hled' záhy si násilně ohnout
na kleč, až dostane tvar, jež vidíme u křivých pluhů.

Dole je připjata voj, jež osm je střevíců dlouhá,
s náhlavím dvojího hřbetu a se dvěma po stranách prkny.
Jařmo je z lehké lípy a z vysokých buků jsou kleče,
jimiž běh spodního rádla se odzadu řídití může;
dřeva však pověš dřív nad krb a dej je tam vyzkoušet kouřem!

Předpisy ze starých dob bych mnohé ti povědět mohl,
jestliže nemáš nechuť ty prosté poznati práce.

Nejdřív ze všeho mlat hled' velkým urovnat válcem,
dřív však ho promačkej v rukou a vazkou hlínou jej zpevni,
ať tam nevzejde tráva a hlína ať nepuká vedrem!
Ať také různá ho neruší havěť: maličká myška
staví si pod zemí hnízdo a špižírnu založit hledí,
často i slepý krtek si pelech vyhrabe pod ním,
v děrách se ropucha najde a jiných potvůrek množství,
které se ze země líhnou: tak sežere obilí spoustu
pilous neb mravenců dav, jenž bojí se nuzného stáří.

Také pozoruj pilně, když mandlovník, po lesích hojný,
z jara se odívá v květy a sklání voňavé větve:

Jestliže plodů je víc, též obilí zdaří se dobře,
velký pak s velkým vedrem se také dostaví výmlat;
když se však rozbují listí a pod ním je nadbytek stínu,
mlat by pak marně tvůj klas, jen plevou bohatý, drtil.

Viděl jsem rolníky mnohé, jak máčeli hrachová zrna,
kterak je kropili sodou a tmavým z olivy rmutem,
aby pak v klamavých luskách jim větší vyrostla zrna,
aby jim zakrátko změkla, ač nedlouhou vařena dobu.

Avšak viděl jsem sám, jak vybrané, zkoumané pracně,
zrní zvrhlo se přec, když nechtěli vybírat ročně
rukou největších zrn. — Tak řízením osudu všecko
v horší se zvrhá a upadá, v poklesu nazpět se řítí,
nejinak než když muž svým veslem pohání člunek
naproti návalu vln, však jakmile ochabnou ruce,
rázem střemhlav dolů jej proudem strhuje řeka.

Rolníku potřeba jest též souhvězdí Arktura dbáti,
také Kůzlátek dnů, též souhvězdí třpytného Hada,
jako jich námořník dbá, když bouřným k domovu Pontem,
abydskou úžinou pluje, kde ústřice v hojnosti žijí.

Jakmile hodiny denní i noční srovnají Váhy
a když se světlem stín jest po nebi rozdělen stejně,
poháněj, rolníku, býky a zašívej na poli ječmen,
k samým až posledním deštům, jež drsná přináší zima.

Také zasetý len jest na čase přikrytí prstí,
rovněž i Cereřin mák, pak bez dlení opři se o pluh,
dokud suchá je země a mračno nad námi visí.

Na jaře zasévej bob, též kyprá vojtěšku přijme
brázda a také proso, jež ročního osetí žádá,
jakmile zářivý Býk již zlatými otevře rohy
jaro a zapadá Pes, jenž uniká hrozící hvězdě.

Budeš-li k pšeničným žnám neb k silné vzdělávat špaldě
půdu a starosti tvé jen klasů se týkati budou,

počkej, až Atlantovny se za jitra ukryjí v moře
a až zářivý Věnc se vzdálí s nebeské báně,
pak teprv semeno brázdám, jimž náleží, odevzdat můžeš,
pak teprv narychlo svěř svou roční naději půdě!

Mnozí, než zapadla Maja, již počali, ale ty všecky
čekaná zklamala setba a vzrostla jim ovsina hluchá.

Budeš-li sít však viku neb obecné sázeti boby,
neb snad i egyptskou čočku a nezhrdneš pěstěním jejím,
znamení, nikoli temná, ti podá Bootův západ,
počni a osetí čas pak protáhni do středu zimy!

Proto i oběh roku, jenž v přesné je rozdělen části,
zlaté na nebi slunce skrz dvanáct souhvězdí řídí.

Pět jest na nebi pásů, z nichž jeden palčivým sluncem
pořád je doruda žhavý a pořád vyprahlý ohněm.

Krajní okolo pásy se táhnou vpravo i vlevo,
ponuré, mrazem ztuhlé a tmavými přívaly sněhu.
Uprostřed nich jest pásů dvě, jež přídělem bohů
dány jsou nebohým lidem — a obou se dotýká dráha,
po které znamení hvězdná se točí ve směru příčném.

Jako se k Skythii zvedá a k horám rhipajským země,
tak se zas k Libyi sklání a pořád k jihu se níží:
nad nás severní pól jest povýšen, stranu však jižní
pod sebou styžská řeka a podsvětní stínové vidí.

U nás je velký Had, jenž křivou se zatačkou plazí
středem Medvědů dvou, jak mohutná řeka by tekla,
kteří v Oceanových se bojí koupati proudech.
Onde, jak vypráví zvěst, buď mlčí hluboké temno
věčné a mrákoty chmur tam houstnou pod křídlem noci,
nebo jim přináší svit, když vrací se Aurora od nás.

Jakmile po ránu Sol nás ovane šupotem koní,
na jihu Večer se rdí, když pozdní zažihá světla.

Odtud počasí roční, byť obloha nejista byla,
můžeme bezpečně určit: čas žní, čas příhodný k setbě,
kdy jest vhodná chvíle, bys mořem se šalebným plavil,
nebo kdy s nákladem loď má na moře spuštěna býti,
aneb kdy v pravý čas máš v lesích káceti sosnu.

Není zbytečné pátrat, kdy vyjdou neb zapadnou hvězdy,
jakož i zkoumati rok, jenž ve čtyři části se dělí:
mnoho, když studeným deštěm je rolník zadržen doma,
může si vykonat včas, s čím zakrátko za jasných chvílí
velmi by musil spěchat: tu může si naostřit oráč
ztuplé radlice hrot neb vydlabat ze stromu necky,
znamením označit brav neb hromady obilí číslem,
jiní si přiostrí tyčky a vidlice se dvěma hroty,
jiní si chystají proutí, jímž vážou ohebnou révu,
také ať z proutí malin si prosté košíky pletou;
teď si i obilí pražte a mlýnským kamenem melte!

Ano i v svátečních dnech nám nebrání vykonat leccos
božské i lidské právo: tak božský nebrání zákaz
odvádět potoku tok neb setbu si ohradit plotem,
ptákům nástrahy chystat a ohněm křoviny pálit,
v potoce prospěšném zdraví si ovčí vykoupat stádo.

Na žebra líného osla si poháněč naloží olej
nebo i jablka levná neb žernov křesaný nově
nebo kus černé smůly si domů přináší z města.

Několik šťastných dnů, však v jiném postupu, měsíc
ku práci dal. Den pátý je nešťastný: bledý v něm Orkus
zrozen i Eumenid tré, též kletým porodem Země
děsný Tyfoeus zrozen a Íapetus a Coeus,
též dvě obrovských bratří, již spikli se strhnouti nebe:
tříkráte zkusili bratři dát na vrch Pelia Ossu —
hrůza! — a zelený Olymp zas vyvalit na vrchol Ossy,
tříkrát stavbu těch hor svým bleskem rozmetl otec.

Sedmnáctý však den jest šťastný k sázení révy,
chycené krotit býky a nové tkanivo začít,
k útěku devátý den jest příznivý, krádežím škodí.

Dokonce mnoho se líp dá provést za chladné noci,
neb když Jitřenka rosí, než ještě se ukáže slunce.
Lépe se pokosí bez klasů stéblo i louka už zprahlá
v noci, jež poddajné vlácnosti dodá jim závlahou rosy.

Mnohý při ohni v zimě, jsa ozářen plamenem pozdním,
sedá do noci dlouho a nožem špičatí dračky,
zatímco manželka písničkou těšíc se v práci své dlouhé
útku nit osnovou hází a přiráží, paprsek drnčí,
anebo vyvábí mošt, chtěc ohněm vody ho zbavit,
listím sbírajíc pěnu, jež nad chvějným klokotá kotlem.

Zatím žlutavý klas jest za vedra denního sečen,
rovněž když denní je vedro, je mláceno obilí suché.

V lehkém oděvu orej a sej, však v zimě si pohov.

Rolník, když v zimě je mráz, rád užívá sklizených plodů,
vesele strojí hody a všickni se vzájemně hostí.

Láká si pohovět zima a rozhání starosti všecky,
jako když v přístav se loď zas navrátí, nákladem těžká,
plavci jsou radosti plni a věncem zdobí si kormu.

Avšak je tehdy i čas, bys žaludy s dubu si třásl,
také vavřínu plod, též olivu, červenou myrtu,
nastražil jeřábům oka a nalíčil jelenům síť,
ušaté zajíce honil a kamzíky na lovu střílel,
nad hlavou točil jak Balear konopným řeměncem praku,
sněhu když vysoko leží a proudem hnány jsou ledy.

Jak mám podzimní bouře a hvězdná znamení popsat?
Oč má starat se muž, když letní vedra se mírní

a když krátí se den neb deštivé jaro se končí,
v době, kdy obilní žeň již na polích vztyčila klasy
a když zelené stéblo se hojnou zalévá mízou?

Často jsem, do žlutých niv když rolník přiváděl žence,
chtěje, by od křehkých stébel mu řezali ječmenné klasy,
vídal, jak větry se ženou, by lýtým se utkaly bojem.
Kolkolem osení těžké i s kořeny z ornice vyrvou,
vysoko do vzduchu vynesou, jak černý vichr by v zimě
zmítal lehkými stébly a vzduchem letící slámou.

Často i nesmírných vod k nám táhnou po nebi šiky,
mraky to shluklé s moře, a v děsnou se srážejí bouři
černými deštnými mračny: i řítí se vysoké nebe,
obilí přívalem vod nám zalije, práci to býků,
plní se veškery rýhy a prázdné se potoky plní
s řevem, bouří se tůně a kypí hladina mořská.

Vtom však Jupiter sám z těch černých vymrští mraků
rukou kmitavou blesk, jímž velká se zachvěje země
otřesem, zvířata prchnou a v děsu úzkostným strachem
lidská poklesnou srdce a Jupiter ohnivou střelou
Rhodopu tepe i Athos neb vysoké Keraunské hory.

Znova se rozhučí Auster a znova se rozpoutá liják,
hrozným vichrem tu les, tam vichrem pobřeží ječí.

Z obavy té hled' měsíční běh všech souhvězdí zkoumat,
viz, kam chladný Saturn se na své schyluje dráze,
v který nebeský kruh má žhavý zblouditi Merkur.

Především vzývej bohy a vznešené Cereře vždycky
roční oběti vzdávej a v bujné trávě je konej,
když se už končí zima a jasné nastává jaro!
Tenkrát jsou beránci tuční a tenkrát jsou lahodná vína,
tehdy je sladký spánek a husté na horách stíny.

Tenkrát ať veská mládež ti bohyni Cereru vzývá,
které medový plást dej rozpustit v mléce a víně!
Třikrát kol mladé setby ať obejde s obětí šťastnou,
s ní pak chorovod přátel ať s hlučným plesáním kráčí,
každý ať hlasitě zpívá a Cereru do domu volá!

Nikdo ať ostrým srpem se zralých nedotkne klasů,
než by si dubovou sněť kol vlastních ovinul skrání,
Cereře zapěl píseň a prostý provedl tanec.

Abychom z jistých znaků se o tom poučit mohli,
kdy bude vedro, kdy liják, kdy větrové nesoucí chladno,
Jupiter sám nám určil, co soudit z oběhu Luny,
za kterých hvězd vát přestane Jih, čím varován rolník
daleko nepouští stád, než poblíž stájí je drží:

Hned jak vstávají větry, tu mořské vody se náhle
počnou vlnit a vzdouvat a suchý s vysokých horstev
praskot slyšeti jest, též dlouhá pobřeží mořská
ozvěnou hlasitě hučí a mohutní šumění hájů.

Stěží vzbouřená tůň as prohnutých ušetří lodí,
kdykoli ze širých vod dav potápek chvatně se vrací,
na břeh nesoucích křik, když na suché zemi si hrají
lysky, jež na moři žijí, a volavka bažinu známou
opouští, letíc vzhůru až nad samy vysoké mraky.

Často též spatříš hvězdy, když bouřkou vichřice hrozí,
střemhlav se snášet s nebes a noční temnotou hustou
zezadu dlouhý chvost, pln jisker, doběla září,
spatříš, jak lehké plevy a spadlé létají listy,
nebo jak plavou pírka a po vodě hravě se točí.

Jestliže blýská se z míst, z nichž prudký Boreas vane,
Eurův hřímá-li dům neb Zefyrův, veškera pole
plovou, rýhy jsou plny a na moři svinují plavci
promoklé lodní plachty. — Však nikomu neškodí liják,
aniž dřív varoval: prchají jeřábi vysokoletí
v hluboká údolí před ním neb jalůvka, k obloze hledíc,

široko rozevře nozdry a dychtivě po vzduchu lapá,
aneb vlaštovek dav kol jezera švitoře lítá,
aneb v kaluži žáby svým věčným kuňkají skřekem,
také mravenců shluk svá vajíčka vynáší z krytu
úzkou spěchaje stezkou, neb vpíjí rozlehlá duha
vodu, a ze své pastvy se nazpět navrací k hnízdům
havranů velké vojsko a šustí četnými křídly.

Všeliké vodní ptáky, zvláště labutě, kteréžto rády
v močálech Kaystru libých kol po lukách Asijských slídí,
spatříš, jak hojnou vodu si o závod na záda lijí,
do vln strkají hlavy a opět se rozběhnou k proudu,
jako by, v marné touze, se nemohly dočkati lázně.
Tamto zas drzá vrána, jak posedlá, po dešti volá,
pozvolna po suchém písku jen jediná sama si kráčí.
Také služebné dívky, když předou za noci vlnu,
mohou předvídat bouř, když vidí v hořící lampě
z oleje sršet jiskry a na knotě oharky tuhnout.

Také, ač ještě je dešť, už z jistých znamení můžeš
předvídat sluneční záři a oblohu znova zas jasnou,
neboť viděti není, že slabě by zářily hvězdy,
ani, když vychází Luna, že světlem bratrovým svítí,
mráčky jak hebká vlna se nenesou po nebes bání,
ani jak křídla si svá pták ledňáček na teplé slunce
rozpíná, Thetidě milý, jak cuchá otýpku sena
rypákem nečistý vepř, z níž kusy pak po dvoře hází.

Mlha však snáší se níže a uléhá na polích dole,
sedí na střeše sůva, a čekajíc na západ slunce,
houká dlouhý čas své noční nadarmo nářky.
Vysoko v jasném vzduchu se zjeví najednou Nisus,
Skylla pak za rudý vlas svou pokutu snášeti musí.
Kdekoli lehounký vzduch svým prchavým protíná křídlem,
vtom již nepřítel zlý, pln krutosti, s velikým křikem
vzduchem stíhá ji Nisus. Když Nisus se do vzduchu vznese,
Skylla zas lehounký vzduch svým prchavým protíná křídlem.

Třikrát neb čtyřikráte svůj jasný vyrazí kráкот
havrani zúženým hrdlem a ve svých vysokých hnízdech,
zvláštní rozkoší jati a plni radostných citů,
o závod krákají v listí, vždyť po dešti rádi by zase
malé potomky své, svá milá spatřili hnízda.

Ovšem nevěřím tomu, že z bohů to nadání mají
nebo že osud jim sám dal větší budoucna znalost,
nýbrž jestliže bouře a nebeská nestálá vláha
změní někdy svou dráhu a Jupiter navlhlý Jihem
zhustí řídký vzduch neb jasnem zase ho zředí,
mění se povaha duší a v srdcích rodí se jiné
vzněty a opět jiné, když mraky jsou honěny větrem.
Odtud ten ptačí křik jest slyšet na našich polích,
odtud ta veselost stáda a radostný havranů kráкот.

Kdyby sis chvatného slunce a kdyby sis měsíčních čtvrtí
bedlivě všimnouti chtěl, pak jistě tě nezklame nikdy
zítřejší den ni jasná noc svým šalebným jasem.

Jakmile nový svit zas počíná sbírat si měsíc,
jestliže černý vzduch jest svírán tmavými růžky,
rolníkům velké deště i plavcům na moři hrozí.

Pakliže dívčí nach jej zaleje, nastane vítr,
poněvadž Foebe zlatá se větrem pokaždé zardí.
Pakli však čtvrté noci — a to jest nejjistší známka —
jasná popluje nebem a nebudou zatmělé růžky,
najisto den ten celý i které po něm se zrodí,
bez deště budou a větru až po sám měsíce konec,
plavec pak slíbený dar dá na břehu, zachráněn, bohům,
Glaukovi, Panopeji a Ininu Melikertovi.

Těž když vychází slunce neb do vln mořských se noří,
jistá ti znamení dá: jsouť na slunci nejjistší známky,
které zjevuje ráno i v čas, v němž vstávají hvězdy.
Jestliže hned, jak vyjde, je skvrnami zkropeno celé,

když jest zastřeno mrakem a střed má zahalen temnem,
můžeš dešťů se bát, vždyť zdvihne se ze strany mořské
Jih, jenž setbě i stádům i stromoví přináší škodu.

Aneb, ještě než vyjde, když z temných derou se mraků
paprsky z různých stran, neb vstane-li Aurora bledá,
opustíc zlaté lůžko a Tithona, manžela svého,
stěží révový list pak zachrání lahodný hrozen:
sypou se husté kroupy a do střech s rachotem bijí.

Těž když propluje nebem a schází s oblohy slunce,
s prospěchem zkoumat je máš, vždyť vidíme velice často,
kterak na jeho tváři se různé míhají barvy:
modravá věští deště a ohnivá východní vítr.

Jestliže slunce má skvrny, jež s rudým ohněm se mísí,
uzříš, jak vítr a dešť kol dokola rozvíří všecko.

Když jest taková noc, nechť nikdo mi neradí plouti
mořem a rovněž nikdo, bych od břehu odvázal lano!

Kdykoli slunce je jasné, když denní obnoví světlo,
i když večer je zháší, tu dešťů se zbytečně bojíš,
zříš-li, jak Severem jasným se lesní kývají stromy.

Zkrátka, co pozdní večer nám přináší, odkud nám nese
jasná oblaka vítr, co kyne nám z vlahého Austra,
o tom ti slunce dá zvěst. — Jak z podvodu viniti slunce
smělost bys měl? Vždyť zvěstuje nám též tajemé vzpoury,
často že války už vrou, ač tajemé, chystá se zrada.

Slunce, když Caesar byl sklán, jsouc lítostí nad Římem jato,
zastřelo zárnou hlavu a pokrylo rudostí temnou,
takže se bezbožný svět již věčné temnoty děsil.

Přec však i za oněch dob též hladina mořská i země,
také zlověstní psové a lidem protivní ptáci
dávali znamení dost: ó kolikrát zřeli jsme Etnu,
kterak se vzdouvá, a vrouc, v kraj Kyklopů z protrhlých jícnu
metá kotouče ohňův a vylévá plamennou lávu.

Slyšel germánský kraj, jak řinčí po nebi zbraně,
rovněž i alpské horstvo se nezvyklým třesotem chvělo,
často i mocný hlas bylo z tichých slyšeti hájů,
hrůzné viděti tváře, tak divným způsobem bledé,
v nočních se míhati tmách — prý mluvily také — ó hrůza! —
krávy; prý stály i řeky a též prý pukala země,
plakaly ze sloní sochy a pot stál na sochách z kovu.
Strhoval celé lesy a divým je odnášel proudem
Eridanus, král řek, jenž po všech v okolí polích
roznášel stáje i stáda, a pokaždé za této doby
v zlověstných vnitřnostech zvířat se zjevily hroživé žilky,
v studnicích viděli krev, jak vytéká; vysoká města
slyšela v noční čas, jak vyjí v ulicích vlci.

Nepadlo tolik bleskův až dosavad z jasného nebe,
tolik zlověstných komet až dosud nevzplálo nikdy.

Pročež Filipi zřely, již po druhé, vojíny římské,
kterak se stejnou zbraní se navzájem srazili bitvou.

Stalo se po právu bohů, když římskou byl zúrodněn krví
dvakrát rozsáhlý Haemus a širá krajina thrácká.

Nastane zajisté den, v němž jednou v krajinách oněch,
křivým až rolník pluhem svůj pozemek orati bude,
oštěp nalezne v zemi, jež rez již rozežral drsný,
aneb motykou těžkou tam narazí na přílbu prázdnou,
velkým pak ve hrobech kostem, jež vykope, divit se bude.

Domácí bohové otců, ó Romule, velebná Vesto,
která Tiberis tuský a římský Palatin chráníš,
aspoň tomuto muži, by spasil zhroucené lidstvo,
nebraňte! Dost již dřív svou krví jsme musili pykat
za krále Laomedonta, jenž bohům přísahal křivě.

Dávno už nebeský hrad nám závidí, Caesare, tebe,
těžce to nesa, že pořád jen u lidí hledáš
vítězoslávu, ač u nich je zvráceno neprávo — právo,
po světě válka jen, na zločin zločin a cti nemá oráč,

jaké si zaslouží, zarůstá pole, když hospodář vyhnán.
Křivý rolnický srp jest na meč překován tvrdý,
tady se Eufrates chystá a tam zas Germánstvo k válce.
Zbraní, zrušivše smlouvy, se chopila sousední města.
Po celém okrsku zemském už zuří bezbožná válka,
jako když na závodistě se čtverospřež vyřítí z ohrad,
obíhá za kruhem kruh — již nadarmo za otěž táhne
vozataj, koňmi jsa vlečen, a kůň již na uzdu nedbá.

KNIHA DRUHÁ

Dosud jsem o polních pracích a o hvězdách nebeských zpíval,
nyní o tobě, Bakchu, a s tebou i o stromech lesních
zpívám, i olivy plodech, jež vyrůstá nadmíru zvolna
Lenajský otče, pojd' k nám — tvých darů na podzim v celé
krajině plno tu jest, tvou úrodou vinice těžká
skvěje se z milosti tvé, kád' plná hroznů se pění.
Lenajský otče, pojd' k nám, své škorně si sejmi a v nový
mošt svá chodidla bosá si ponoř zároveň se mnou!

Stromů přírodní vznik jest povahou velice různý,
neboť některé z nich, byť nijak jich nenutil člověk,
rostou od sebe samy a daleko široko plní
pole i záhyby řek: tak kručinka pružná a brslen,
topol i vrbový strom, jenž sivým listím se bělá.

Jiné ze setých semen zas vyrostou, jako je velký
kaštan a křemelák pyšný — ten Jovu se zelená v hájích,
nejvyšší strom, též duby, jež Řekové za věštné měli.

Jiným husté jak les zas výhony z kořenů rostou,
třešňovým stromům a jilmům, též mladý parnaský vavříin
pod velkým matčiným stínem, jen nízký proutek, se zvedá.

Přírodou takový řád dán vývoji, kterým se každé
zelená křoví i les, též veškeré posvátné háje.

Zkušenost postupem svým též jiné možnosti našla:
jednak zasadí odnož, již z jemného matčina těla
uřežou, v jamku, neb oddenek v zem, neb stromové větve,
které rozštěpí v kříž neb zaostří dole jak kolík.

Některý strom zas žádá, bys konečky ohnutých větví
vsadil v mateřskou zem, v níž nové výhonky vzrostou.

Kořenů netřeba jiným a nijak neváhá sadař
uříznout z vrcholu větve a opět zemi je svěřit.

Dokonce — divoucí div! — též rozřežou olivu v kusy,
vsadí — i roste z nich strom, byť neměly dostatek šťávy.

Občas můžeme zřít, jak bez újmy z jednoho stromu
na druhý přenesou roub, jak jablka štípená nese
hrušeň a přetvrdý dřín jest leckdy švestkami rudý.

Proto se, rolníku, uč, jak pěstít stromy dle druhů,
uč se, jak planý plod bys pěstěním ušlechtil vhodným.
Země ať neleží ladem: jest prospěšno ismarské horstvo
posázet vinnou révou a Taburnus olivou odít.

Přijdiž a tuto mou práci, teď počatou, dokonči se mnou,
Maecenate, má pýcho, jenžto mou ses zasloužil slávu
největším dílem, a v rozletu volném se mnou pluj k cíli!

Dokonce nemohu chtít svým veršem vylíčit všecko,
nemohu, i kdybych jazyků sto měl a v celém stu ústech,
kovový hlas — nuž přijdi a pluj jen při kraji břehu:
na dosah ruky je zem, vždyť nechci tě smyšlenou básní,
nechci tě odbočeními a úvodem zdržovat dlouhým.

Z půdy-li některý strom sám od sebe vyraší k světlu,
nenese ovšem plodů, jen bujaře roste a bujně,
ježto mu živná zem jest pomocna — kdyby však někdo
rouboval takový strom neb do kypré přesadil jamky,
divokou povahu změní, a budeš-li pilně ho pěstít,
v každý umělý tvar, jež zařídíš, vpraví se záhy.

Nejinak plané mlází, jež vyrůstá z kořenů stromu,
učíní — nutno však, abys v poli je rozsázel volně:
neboť mu matčiny větve a nahoře lupeny stíní,
stín pak nedá mu plodit a ničí v něm rodivou sílu.

Avšak takový strom, jenž ze spadlých vyrůstá semen,
velice pomalu roste a stíní až potomkům pozdním,
ovoce jeho se zvrhá a ztrácí dřívější šťávu,
ptákům pak taková réva dá za kořist kyselé hrozny.

Arciže všem těm stromům jest věnovat velikou práci,
nutno je do brázd neb do jamek sázet a s námahou pěstít:

z řezů se oliva lépe a z odnoží dařívá réva,
avšak z pevných větví zas raději vyrůstá myrta,
z kořenů tvrdá líska a jasan mohutný roste,
rovněž i stinný strom, jenž Herkulu poskytl věnec,
Jovův košatý dub, též vysoko strmící palma,
taktéž vyrůstá jedle, jež mořské uvidí bouře.

Plodným ořechu roubem se štěpuje planika drsná,
někdy i jalový platan má jablka na větvích velká;
květem kaštanu buk neb hruškovým zaskví se habr
bílým a pod jilmem vepř v svých zubech žaludy drtí.

Způsob, jak očkovat strom, jak štěpovat, není jen jeden:
neboť kde ze středu kůry se tlačí na stromě pupen,
který tenounkým lýkem se prodírá, v pupenu samém
udělej nevelkou jamku, v níž zasad' z jiného stromu
očko a takto je donuť, by vrostlo v míznaté lýko.

Kmen, jenž bezsuký jest, buď sříznut a do nitra kmene
klínem patřičný vstup buď proražen, načež se v dřevo
zapustí ratolest plodná — i netrvá dlouho a k nebi
mocný se vypíná strom, jenž plodnými větvemi strmí,
divě se jiným listům i plodům nikoli vlastním.

Dále pak mohutný jilm má různých několik druhů,
také vrba i lotos i cypřiš na krétské Idě
nemají jediný tvar; též šťavnaté z olivy plody
vejčité, podlouhlé jsou neb tlusté s bobulí trpkou,
různé i u Alkina jest ovoce, různé jsou větve
syrských a krustumských hrušní i liberek nadmíru těžkých.

Také tytéž hrozny nám nevisí na našich révách,
jaké si trhají z rév, jež v Methymně na Lesbu rostou,
také je thaské víno i od plesa Marey bílé:
tomuto tučná zem jest prospěšná, onomu lehčí.
K sektu je vhodnější psithské a opojné zaječí víno,
které zeslabí nohy a spoutá nejednou jazyk,

nachová precká réva a — jakou tě oslavím básní,
raetské výborné víno — však s falernským nezávod' sklepem!

Jest též picenský mok, jenž ze všech je nejtrvalejší,
jemuž se klaní i tmolské, ba samo i královské fanské.

Argitis menší je réva, s níž nemůže závodit žádná
takou hojností šťávy a stálostí po mnoho roků.

Nemohu, rhodská tě révo, vždy bohům a zákuskům milá,
minout ni, bumaste, tebe, jenž plnými nabíháš hrozny.

Kolik je druhů a která jejich jsou jména, to vyčíst
nelze, vždyť potřeba není, bych počtem je obsáhl všechny.
Kdo by si zvědět to přál, ten přál by si poznati také,
kolik v libyjské pláni se zmítá Zefyrem písku,
nebo když zuří Eurys a prudce se na loďstvo vrhne,
kolik ku břehu vln jest na moři lónském hnáno.

Ovšemže každá zem nám nemůže poskytnout všecko:
u řek vyrůstá vrba a v bahnitých močálech olše,
avšak neplodným habrům se daří na skalách horských,
pobřeží zelení myrt jest rozkošné — pahorky slunné
Bakchus volí si rád, však tis zase zimu a větry.

Viz, jak nejzazší svět jest od tamních rolníků vzdělán!
Araby viz neb Gelonů lid, jenž tetuje tělo!

Každý strom má zvláštní svou vlast: jen v Indii roste
černý ebenu strom, keř kadidla v arabské zemi.

O stromě vykládat mám, jak balzám z něho se prýští,
o plodech akanthu též, jenž v každém se zelená čase,
o hájích u Etiopů, jež jemnou se bělají vlnou,
kterak hedvábnou nit lid Serů sčesává s listí?

Jaké jsou v Indii háje, jíž Okean zcela je blízko
v nejzazší končině světa, kde strom se dopne až nebe,
šíp že ho přeletět nemůže vystřelen do výše rovnou,
ačkoli nezručně nebere do rukou luku ten národ?

Média plodí nám citrón svíravé šťávy a s dlouhou
pachutí, lék však, nad který účinnějšího není:
kdykoli macecha hrůzná v čiši dá otravný nápoj,

smíchavši jedové bejlí a čarodějnická slova,
citrón přinese pomoc a jed smrtný vyžene z údů.
Strom je to nesmírně velký a vypadá zcela jak vavřín
vzhledem, a snad kdyby jinou kol dokola nešířil vůni,
byl by to vavřín sám. List nedá se urvati větrem,
velmi je trvalý květ, jímž páchnoucí ústa a výdech
čistí si médský lid, též léčí záduchu starcům.

Chválou však s italskou zemí ni Média bohatá lesy,
ani sám krásný Ganges, ni zlatem se třpytící Hermus
nemůže vejít v zápas, ni Indie sama, ni Baktra,
písčítá panchajská zem, v níž hojné se kadidlo rodí.

Od býků sršících oheň tu nebyla orána půda,
aby tam zaseli zuby, jež lité odňali sani,
aniž se přílbami mužů a kopími zježila země,
nýbrž těžké plody a massické víno ji plní,
všude tu olivy rostou a bujným stádům se daří.

Odsud je válečný kůň, jenž pyšně se planinou nese,
odsud i bílá stáda i býk jest, největší žertva.

Tito pak svatým tvým proudem, ó Klitumne, umyti čistě,
k posvátným božským chrámům nám vodí triumfy římské.

U nás je trvalé jaro a léto, když jinde je zima,
dvakrát březí je brav, též strom dá ovoce dvakrát.

Není tu vztekklých tygrů ni divého plemene lvího,
nešťastný sběratel rostlin se nemůže s omějem zmýlit,
nechvátá po zemi had, pln šupin, v závitech velkých,
ani se takým kruhem, jak v cizině, nestácí v kotouč.

Tolik-li skvostných měst mám jmenovat, vzácné to stavby,
tvrze, jež lidskou rukou jsou stavěny na strmých skalách,
tolik proudících řek, jež pod hrady dávnými plynou,
moře, jež myje nám břeh, mám jmenovat, horní i dolní?
Tolik rozsáhlých jezer: snad Komské, největší ze všech,
nebo snad, Gardské, tebe, jež s řevem se vzdouváš jak moře?

Přístavy vyčisti mám: jak lukrinský svírají hráze,
kterak i mořský proud v své nevoli s jekotem hučí

v místě, kde návaem mořským se ozývá Julijská vlna,
kde též tyrhénský příboj až do vod se avernských vlévá

Zjevila italská zem též potůčky stříbra a mědi
v žilách ve vnitru země a proudem zlato tu teklo.

Zrodila rázné mužstvo i sabellské brance i Marsy,
Ligury svízelům zvyklé i kopím válčící Volsky,
zrodila Deciů rod, též Marie, Kamilly velké,
válečné Scipiony a, velký Caesare, tebe,
který zbabělé Indy až v nejzazší Asie krajích,
teď již nad nimi vítěz, nám odvracíš od římských vrchů.

Zdráva buď, saturnská země, ty velká rodičko plodů,
velká hrdinů máti, tvou starou chloubu a zručnost
líčit chci na tvou počest a posvátné otevřít zdroje
směle a askerskou píseň chci po městech italských zpívat.

O různých povahách půd teď promluví, jakou má která
zdatnost a jakou barvu i schopnost úrodu dávat.

Pozemky úrodou skoupé a nerodné vysoké vrchy,
kde jest hubený jíl, jen kamení v křovité půdě,
Palladin miluje háj, jenž dlouhého dožívá věku.
Znamením jest, když bují tam hojně oliva planá,
planého když tam na zemi nastláno jejího plodu.

Zem však, která je tučná a vítané vláhy má hojnost,
která plna je rostlin a bohaté úrody schopna,
jakou v kotlinách horských nejednou zhlédnouti možno,
do níž s vrcholů skal se vod hrnou mohutné proudy
vlekouce úrodný nános — kde kraj jest obrácen k jihu,
živící bujnou kaprad', jež křivým překáží pluhům:
kraj ten mohutné révy, jíž protéká Bakchova míza,
nadbytek někdy nám dá: ten kraj jest bohatý hrozny,
bohatý vinným mokem, jež ze zlatých lijeme nádob
v obět', kdy ztučnělý Tyrhén nám na flétu ze sloně hraje
a když v hlubokých miskách už kouřící vnitřnosti nesem.

Pakliže větší zájem máš o skot a o odchov telat,
nebo snad o dorost ovcí neb o kozy, škodící sadům,
vyber si les neb vzdálenou zem, jež v Tarentsku plodném
leží, neb jaký je kraj, jenž nešťastné Mantue odňat,
který labutě bílé v své travnaté hostívá řece.
Nebudou stádům chybět ni čerstvé zdroje ni tráva.
Kolik spásal by skot, byť za dnů nejdelších, trávy,
tolik chladivá rosa zas nahradí za nocí krátkých.

Černá zpravidla zem, když nadto ji zúrodní rádlo,
jejíž půda je kyprá — a kyprou ji činíme orbou —
velmi je obilí vhodná — i nespatříš z jiného lánu
vracet se povozů víc, jež táhnou zdlouhaví býci.

Anebo půda, z níž odvezl les pln nevole oráč,
když byl vykácel háj, jenž léta tam neplodný stával,
vykopav s kořeny z půdy i dávné domovy ptáků.
Hnízd svých nechají ptáci a vyletí vysoko k nebi,
novina, netknutá dotud, jen blyskotá dotykem rádla.

Píscitý suchopár, křemen, jak na vrších venkovských bývá,
nanejvýš kasii nízkou neb včelám rozmarýn skytne.

Drsná křída a tuf, jež černá rozhlodá zmije,
hlásá, že jinačí zem jest neschopna poskytnout hadům
takové klikaté skrýše a takou potravu libou.

Půda, jež lehkou mlhu a prchavé výpary dýše,
která vpíjí vláhu a sama ji vypouští zase,
která svou vlastní trávou se v zelené odívá roucho,
železo nečiní drsným ni leptavým neruší rezem.

Půda ta jilmový strom ti bujnou ovine révou,
hojnost ti oleje dá. Těž shledáš, když bys ji pěstil,
jak jest dobytku vhodná a křivému poddajná pluhu.

Takovou Kapua plodná si oře a Vesuvu blízké
kraje i Klaniu řece, jež Acerry pustoší často.

Nyní vyložím způsob, jak poznáš, jaká je půda:

Jestliže vyzkoumat míníš, zda příliš je tuhá či kyprá —
ona je vhodná setbě a tato zas Bakchovu vínu:
tuhá Cereře spíš, však Bakchovi nadmíru kyprá —
nejdřív si vyhlédni místo a potom vykopat rozkaž
do země hluboký důl, pak veškeru vybranou zemi
do jámy naházej nazpět a vrchní udupej půdu!

Je-li jí mín, jest řídká a živné révě a stádům
bude se hoditi líp, však jestliže naplní jámu,
avšak se nevejde všecka a ještě jí zbude, je půda
hustá a vzdorné jen hrudy a úhoru kusy jen bokem
stavěné čekej a půdu jen silnými podmítej býky.

Zato však slaná půda, a která se nazývá hořkou,
vůbec nedává plodů a orbou se nestává plodnou,
vínům zvrhuje jakost a kazí ovoci jména.

Takto ji vyzkoumat můžeš: hled' ze stropu plného čoudu
sejmout cedítko lisu a košík z hustého proutí,
dej tam tu špatnou prst', pak polej ji ze zdroje vodou,
potom to zdupej až k vrchu: tou hlínou prosákne vláha
veskrz a velké kapky pak proutím kapati budou.
Zřejmá vody té chuť jest důkazem; odporná hořkost
každému, kdo by ji zkoumal, hned zasmuší tváře a zkříví.

Která půda je tučná, to můžeme vyzkoumat takto:
hněteš-li rukama hrudu, tu nikdy se nedrobí na prach,
nýbrž se na prsty lepí jak smůla, čím víc ji hněteš.

Z vlhké vysoký drn má výživu — sama až příliš
bují a nechtěl bych mít tak bujně na poli půdy,
ani bych nechtěl, by klas, když vyráží, příliš byl bujný.

Která půda je těžká, již váhou to ukáže mlčky,
i která lehká.

Prst' černou pouhým rozeznáš okem,
také jak která je zbarvena jinak.

Však zjistiti těžko
neblaze chladnou. Smrky jen tu a tam, omamné tisy
na stopu uvedou, dotmava zbarvený břechťan.

Až to pak vyzkoumáš všecko, pak sluncem dej o mnoho napřed
prohřátí půdu a vysokou stráň si jámami rozryj,
nahoru zpřevracej hroudy a takto je vystavuj větrům,
dříve než vysadíš bujný révy keř. — Nejlepší prst' je
kyprá, což způsobí větry a padlé šedivé jíní,
jakmile silný vinař svou vinici překope z hloubky.

Muži, již pěstí stromy, ať ke všemu přihlédnou bděle:
snaž se, bys podobnou prst' měl ve školce, v které jsou první
odnože, jakož i v půdě, kam do řad chceš rozsadit révu,
ať hned necítí keř, žeš vsadil jej do jiné půdy.

Také světový směr buď naznačen na jejich kůře,
aby tak každý strom, jak stál — buď jižní ho teplo
hřálo, neb v severní pól byl stromeček obrácen zády —
vsazen byl zas: tak z mladosti zvyk má velikou váhu.

Vyšetř, zdali máš v pláň neb na stráň sázeti révu:
tučnou-li na poli prst' sis vyvolil, sázej ji hustě,
neboť i v hustých řadách jest neméně úrodná réva
Zvolíš-li vzestupný vrch neb výšinu volného svahu,
udělej řidší řady, a přesně-li vysázíš stromy,
řady se budou křížit a vytvoří pokaždé čtverhran:
jako když chystá se boj, v řad kohort se rozvine dlouhá
legie římského vojska a na pláň se postaví šiky:
v rovných stojí tu řadách a daleko široko země
vlní se třpytem kovu, však strašné nevedou dosud
bitvy a nejistý Mars tam pobíhá uprostřed zbraní.

Řadami v mezerách stejných buď celý rozdělen prostor —
ne aby marně náš duch byl potěšen pohledem pouhým —,
ale že jinak by prst' všem stejné nemohla dodat
síly a ve vzdušný prostor se nemohly rozeštíť větve.

Možná že budeš se ptát, jak hluboké mají být jámy.
Já bych i mělčí brázdě se odvážil svěřiti révu,
avšak hlouběji v zem jest potřeba sázeti stromy,
mohutný křemelák zvlášť, vždyť do jaké výšky se k nebi
tyčí, v takou se hloub, až k podsvětí, kořeny táhnou.

Proto ho nemohou bouře ni prudký liják ni vichr
vyvrátit: nehnutě stojí a přečká přemnoho vnuků,
přemnohý lidský věk svou pevností v oběhu času.
Velikán silné větve jak ramena na všechny strany
vzpíná a ohromnou, stinnou sám uprostřed korunu nese.

Ať se ti vinice tvá též nechýlí k západu slunce,
do rév nesázej lísky a neber šlahounů révy
s vršků, a stromů neroubuj ze špičky řezaným roubem.
Takto je milá jim zem!

Těž nezraňuj odnoží tupým
nožem a olivou plodnou se nesnaž štěpovat lesní,
neboť pastýřům oheň, když nedbají, unikne leckdys;
ten pak pod korou tučnou se nejdřív potají živí,
potom zachvátí kmen, pak vzepjav se vysoko k listům,
strašný vydá praskot až k nebesům; potom se zdvihnuv
vítězně zachvátí větve a ovládne vrcholy strmé.
Ohněm celý háj jest zachvácen, k výšinám nebes
valí se černý mrak, jenž dýmem smolným je hustý,
zvlášť když prudká je bouř, jež na háj se odshora vrhne,
vichr v něm šíří požár, jež shlukuje v chomáče husté.

Kde tomu tak, pak churaví kmen: byt' seřezán, více
nemůže stejný list jak dřív již z kořene vyhnat,
planá jen oliva zas své hořké vyhání listy.

Nedej si namluvit též, byt' sebe byl moudřejší rádce,
abys, když Severák fouká, chtěl za mrazu hýbati zemí:
mrazem v ten čas jest zavřena zem; když výhonek vsadíš,
nemůže pro tuhý mráz svým kořenem zarůst v půdu.

Nejlépe sázeti révu, když se samým růžovým jarem
vrátí se bílý čáp, jenž dlouhým hadům je hrůzou,
nebo než první mráz jest na podzim, dokavad zimy
kvapný se nedotkl Sol svým spřežením, léto však zašlo.

Jaro zvlášť lupení hájů jest ke zdaru, ke zdaru lesům,
na jaře bobtná půda a semen k plození žádá.

Jupiter, všemocný otec, svým deštěm zúrodňujícím
snáší se manželce v klín, jí k radosti, za doby jarní,
s velkým pak tělem, sám velký, se snoubě, plod všeliký živí.

Tehdy se zpěvným ptactvem i odlehlé ozývá křoví,
stáda pak v určitý čas svůj obvyklých žádají sňatků.

Úrodné pole chce rodit a dechům větérků vlažných
ornice otvírá lůno a drobného dosti je deště,
pupen pak, jistoty pln, již novému slunci se svěří.

Nemá obavy réva, když Auster počíná bouřit,
nemá ni z lijáků strach, jež po nebi Severák honí,
nýbrž pupence žene a rozvíjí veškero listí.

Jinak, tím jsem si jist, hned na samém počátku světa
nemohli zasvitnout dnové a neměli jinačí průběh:

Bylo to tenkrát jaro a nesmírný prožíval vesmír
jaro a mrazivý dech měl na uzdě bouřlivý Eurús,
tenkrát, prvně když dobytek světla svit spatřil a člověk,
země syn, ze země tvrdé svou poprvé pozdvihl hlavu
a když do lesů šelmy a na nebe vpuštěny hvězdy.

Také by nesnesly rostliny útlé těch svízelů dnešních,
nebyti úpal i mráz tím jarním oddělen klidem
dlouhým a podnebí mírné se neujmout týrané země.

Ostatně jakýkoli bys vsadil do země strůmek,
zakryj mu kořeny hlínou a tučnou mrvou je oblož,
aneb propustný kámen neb drsné tam přikopej škeble,
jimiž prosákne vláha a vzduch tam pronikne jemný,
rostliny vzbuzeny tím pak vyrazí.

Byli i tací,
kteří ji přikryli štěrkem a nesmírným břemenem střepů,
což prý ochranou jest, když velký se přiřzene liják
nebo když žhnoucí Pes již rozeschlou ornici trhá.

Když pak zasadíš révu, tu zbývá zkypřiti častěj
okolo kořenů půdu a dvojzubým kopáčem kopat,

aneb zarýti rádlo a uprostřed vinice samé
orat a otáčet býky a těžké je podrobit práci.

Potom tam hladký rákos a loupané připevni tyče,
zatluc tam z jasanu koly a také vidlice silné,
po nichž by réva se pjala a zvykla si nedbati větrů,
potom po větvích jilmu až k vrcholu po stupních stoupla,

V době, kdy mladý výhon se počíná zelenat listím,
šetři ho, dokud je útlý, a ještě když do výše bujně
žene se plnou silou a do vzduchu vyrůstá volně,
neřež ho ostrou žabkou, než zakřiv toliko prsty,
těmi pak trhej listy a probírej, jestliže zhoustly.
Když však mohutným pněm kol jilmu se vinouce vzrostou,
oklešť jim výhony horní a osekej postranní větve —
dříve se železa bojí — teď nad nimi úplně tvrdou
provozuj konečně vládu a ořezuj haluze bujné!

Hleď též uplést si plot, jímž každé odvrátíš stádo,
dokud je lupení mladé a neznalé, co je to svízel:
huř než drsné zimy a žhavé úpaly slunce
kozy, jež po něm se ženou, a buvoli lesní mu stále
škodí, je spásají ovce a mladé hltavé krávy.
Tolik mu neškodí mráz, jímž šedavé utuhne jíní,
neškodí žhavé slunce, jež pere zle do zprahlých skalín,
jako jim škodí stáda a nákaza z tvrdého zubu,
kdykoliv nahlodá révu a na větvi zůstane jizva.

Zabíjen pro taký pych jest na tvých oltářích, Bakchu,
kozel a divadla dávná jsou na všech jevištích hrána,
kozla pak athénský lid svým básníkům v odměnu dává
po vsích a rozcestích kol. Tam pijí vesele z číší
na měkkých travnatých lukách a skáčí po kluzkých měších.

Také italský lid, jež trojské vyslalo město,
přihroublou žertuje písní a oddán bujnému smíchu
vezme si pitvorné masky, jež z korkové kůry si zrobil,

volá tě veselou písni a vysoko věší, ó Bakchu
na jedli podůbky tvé, jež vanutím větru se točí.

Veškeren vinohrad napotom bují úrodou štědrou:
zarůstá vysoká stráň, jest plná kotlina dolu,
všude, kam do kraje bůh svou krásnou obrátí hlavu.

Bakchovi tedy, jak slušno, již patřičnou oslavu pějme
dávnou po otcích písni a nesme mu koláč a misku!
Kozel pak, přiveden za roh, buď před oltář postaven k žertvě,
abychom na rožni z lísky pak upekli vnitřnosti tučné.

Jiná ještě je práce, když někdo chce pěstovat révu:
nikdy jí nemůže konce být, dost ne: překopej půdu
třikrát, čtyřikrát ročně a věčně roztloukej hrudy,
obráť v rukou kopáč, a celou vinici zbavuj
listí. — Tak rolník jde do práce z práce a v jednom je kole,
rok jak je dlouhý a ve vlastních stopách vždy kolotá znovu.

Ale již tou dobou hned, kdy staré opadne listí,
kdy již Severák studí a setřese ozdobu lesům,
vinař trochu jen dbalý již o rok příští se stará:
uchopí Saturnův zubec a révoví, zbavené listí,
za větví prohlíží větev a bedlivým přířezem šlechtí.

První překopej půdu a první odřezky z révy
odklid' a spal, buď první, jenž kolíky odveze domů,
poslední sklízej!

Dvakráte listů stín ohrozí révu,
dvakráte plevel révy keř dusívá bodlácím hustým;
s obojím tvrdá je práce.

Chval pozemků rozlohy velké,
menší jen obděláš řádně!

Těž drsné listnatce pruty
vinař si v lesích řeže a říční u břehu rákos,
také z divokých vrb se snaží si opatřit proutí.

Již jest svázána réva a nemá potřebí nože,
vinař pak, obstarav sad, již na konci vinice zpívá.

Klidu však nedávej půdě a kořenům přihrnuj prachu —
pak již dozrálým hroznům jen Jupiter škoditi může.

Žádné takové péče však olivě potřebí není,
nežádá zahnuté žabky ni ostrých nežádá motyk.
Jakmile do půdy vrostle a zvykne si vanutí větru,
pak již sama jí zem, když křivý zkypří ji kopáč,
dodá dostatek vláhy, a zorána, ovoce těžké.
Pěstuj ten štávnatý plod, jenž milý je bohyni míru!

Také ovocný strom, když pocítí, kterak má zdatný
kmen, jak potřebných sil má sdostatek, chvatně se k hvězdám
vlastními silami zvedá a o naši nestojí pomoc.
Přesto však veškeren sad jest hojným obtížen plodem,
rdí se i odlehlý háj, ač nepěstěn, ovocem rudým.

Rolník si vojtěšku seče a louč má z vysokých lesů,
louče pak ohněm planou a šíří za noci světlo.
Pak by se rozmýšlel někdo je sázet a pečovat o ně?

Nač mluvit o velkých stromech? — Již janovec nízký a vrby
dávají pastýřům stín, své hojné lupení kozám,
dávají k sadům ploty a včelám medovou pastvu.

Milo je na horu zřít, jak zimostráz na ní se vlní,
na vrch s bruttijskou smolou; jest líbezná lesnaté pole,
kteréžto lidské péče ni kopáče potřebu nemá.

Také neplodný les, jenž na hřbetu Kaukasu stojí,
který je napořád lámán a odnášen bouřlivým Eurem,
dává užitek různý — jest dříví potřebné z něho:
na lodi dává sosnu a na domy cypřiš a cedr,
z něho si kotouče k vozům a paprsky na kola hladí,
z něho je prohnutý kýl, ježž na dno si korábů kladou,
vrby jsou plodné proutím a hojným lupením jilmy,
silná jsou ratiště z myrt, jsou vhodné na šípy dříný,
tis pak dává se ohnout a výborné z něho jsou luky,

ráda se hladká lípa i zimostráz, dáš-li je v soustruh,
všelijak upravit dají a ostrým dlabati dlátem.

Lehce i olšový člun, byv spuštěn do řeky Pádu,
propluje bouřlivý proud. Též včely si ukrýti hledí
do duté kůry svůj roj neb do nitra vyhnilých dubů.

Ale co Bakchův skytl dar paměti hodného stejně?
Bakchus příčinu dal též k zločinu: vzteklosti plné
Kentaury zkrušil smrtí: i Hylaea, kterýžto těžkým
měsidlem Lapithům hrozil, i silného Rhoeta a Fola.

Jak jsou rolníci šťastni, když vlastní výhody znají!
Poctivá zem jim sama a daleko svárlivých bojů
dává výživu snadnou, již rodí jim v hojnosti z půdy,
třebaže vysoký dům, jenž hrdým pyšní se vchodem,
za rána klientů proud jim ze všech nechrlí komnat,
třebaže vchod, jenž želvou se skví, v nich nebudí touhu,
nebudí korintské vázy ni zlatem vyšité šaty,
třebaže fénický nach jim nebarví bělostnou vlnu,
třebaže skořice vonná se nemísí s olejem čistým.

Zato má bezpečný klid, má úskoků neznalý život,
doma má hojnost všeho, má poklid na širých polích,
jeskyně, jezera živá a krásná údolí chladná,
veselé bučení skotu a lahodný pod stromem spánek
vždycky tam má, tam pastvin je dost, též brlohů šelem,
junáctvo ztužilé v práci a skrovným potřebám zvyklé.
Jsou tam slavnosti bohů, ctěn kmet, tam naposled vtiskla
u nich šlépěje své, když prchala ze světa Dike.

Mne však přijměte nejdřív, ó nade vše nejsladší Musy,
neboť vás obětmi ctívám, jsa prodchnut k vám nesmírnou láskou,
zpravte mě o běhu hvězd, též o dráze nebeské báně,
o různých zatměních slunce i o velkých zápasech lunny,
pročže země se třese, čím vzdouvá se hladina mořská
přes mořské pobřežní skály a opět do sebe klesá,

proč tak pospíchá slunce, by v Ocean zapadlo v zimě,
aneb co zdržuje noc, když za léta nastává pozdě.

Kdyby však studená krev v mém srdci mi překážkou byla,
že bych nemohl vniknout až do těchto přírodních tajů,
v poli chci zálibu míti a vlašivých v údolí proudech,
tmavý chci milovat les, byť bez slávy, milovat řeky.

Kde jsou sperchejské kraje, kde Taygetos slavený rejem
dívek lacedaemonských? Ó, kdo by mě postavil v chladná
údolí Haemu a větví mě obestřel úžasným stínem?

Šťasten, komu se dostalo vyzkoumat příčiny jsoucna,
šťasten, kdo překonal všeliké strachy a nevěří v sudbu
neúprosnou ni v jek, jímž hřmí prý Acheron lačný.

Jest však šťasten i onen, kdo poznal venkovská božstva,
Silvana starce i Pana, i vás, ó sesterské nymfy!
Národa pruty a svazky ni zlatohlav králů jím nehnu,
takovým nehne ni svár, jenž rozešťval nesvorné bratry,
nehne jím výprava Dáků, již od Istra spiklého táhnou,
státní starosti Říma ni království určená zkáže,
nezná ni nad chudým žalost, ni pro jmění jiného závist.
Ovoce, které mu strom dá, neb plody, jež pole mu skytne
ochotně samo, ty sklízí a nespátrí železné právo,
zběsilý náměstí hluk neb listiny v archivu státním.

Jedni si moře lstné zviřují vesly a na ocel mečů
řítí se jiní neb ke dvorům derou se, ku prahům králů,
tento zde zničil by město své, Penáty bědné, by píval
z kamení drahého, na tyrský koberec uléhal k spánku,
lakotí jiný a zakopav zlato na něm jen lžá,
tuten u vytržení a v úžasu k řečništi zírá,
tamtoho toužený celého divadla uchvátí potlesk
otci i plebeji násoben stejně. Ten radost má krví
bratrskou zbrcen a domov svůj milý a vlast svou mění
za cizí kraj a pod jiným sluncem si novou vlast hledá.

Rolník — ten zahnutým pluhem si s klidem zorává půdu:
z půdy má odměnu lopoty roční. Vlast z ní i skromnou
domácnost živí, i stáda, i býčky, však dřeli se dosti.

Oddechu není, aby buď ovoce v nadbytku rok mu
nedával, anebo přírůstků stád neb cererských klasů
úrodou netížil záhonů, dovrchu neplnil stodol.

Když pak jest pozdní podzim, tu tlačí z olivy olej,
žaludem vypasen vrací se vepř, plod planika dává.

Také podzimní čas mu různé předkládá plody:
vysoko na slunných skalách se praží v lahodu hrozny.
Občas se s hubičkou na otce navěsí rozmilé děti,
čistoty mravů dbá počestný domu rod. — Přeplná mlékem
vemená svěšují krávy a tučná v travině bujně
kůzlata svádějí zápas a bojují roh proti rohu.

Slaví sváteční den sám hospodář, rozložen v trávě,
uprostřed plápolá oheň a čeled' měsídlu věnčí,
Bakchovi ulévá víno a vzývá ho. Dozorcům stáda
k závodu stanoví jilm, v nějž rychlá by metali kopí:
mohutné obnaží údy a venkovský zahájí zápas.

Takto si Sabinský lid kdys navykl život svůj vésti,
také Remus i bratr, tak chrabré Etrusko vzrostlo,
takto se též náš Řím stal nejhezčím na světě městem,
který jedinou zdí všech sedm si ohradil vrchů.
Takový na zemi věk též zlatý Saturnus trávil,
dřív než Jupiter sám měl vrchní nad světem vládu,
dřív než bezbožný lid k svým hodům zabíjel krávy.

To ještě neslyšel nikdo, jak válečná polnice troubí,
ani jak řinčí meč, jež na tvrdém kovadle kovou.

My jsme však na dráze své již nesmírný objeli prostor,
čas je, bych kouřící šíj svým znaveným uvolnil koňům.

KNIHA TŘETÍ

Tebe chci opěvat též, ó vznešená Pales, i tebe,
amfryský pastýři slavný, i lykajské hvozdy i řeky.

Ostatní veškeré báje, jež mohly by ve volné chvíli
upoutat, všední už jsou — vždyť komu by Eurystheus krutý,
Busiris s oltářem svým, ten zlověstný, nebyli známi?
Kým nebyl mladistvý Hylas již opěván, Latonin Délos,
Hippodamia i Pelops, jenž proslul sloňovou plecí,
jezdec to bujaré síly?

Chci cestou jíti, kde mohu,
vítěz, z prachu se vznésti a v ústech národů žíti.
Bude-li života přáno, já první přivedu s sebou,
z vrcholů helikonských se vracuje, do vlasti Musy,
prvý ti přivezu též, má Mantuo, vítěznou palmu.

Také z mramoru chrám dám postavit v zelených polích,
u vod, kde zatačkou dlouhou se pozvolna Mincius velký
vine a ohebným sítím své pobřeží malebně vroubí.

Ve středu bude stát Caesar a v svatyni vévodit bude,
já mu pak přivedu, vítěz a nachovým pyšně se hávem,
ku poctě na břeh říční sto čtyřspřežních k zápasům vozů.

Opustíc Olympii a Nemeu, veškeré Řecko
bude tu závodit během a tvrdým zápasem pěstním,
já pak na své skrání jsa stříhanou olivou věnčen,
oběti vzdám.

Již teď — té radosti! — k svatyni božské
uvádím slavnostní průvod a zřím, jak býci jsou kláni,
kterak se otvírá scéna, když pozadí změněno bylo,
rudá se opona zdvíhá, již Britani zvedají tkaní.

Na dveřích zobrazit dám jen čistou sloní a zlatem
zápasy synů Gangu a vítěze Quirina zbraně,
Nil jak bouří se válkou a mohutným vlněním proudí,
zobrazím kovové sloupy, jež ulili ze zobců lodních.

Zkročená asijská města a zahnané Armény přidám,
Partha, jenž útěku věří a dozadu stříleným šípům,
také vítězství dvě, když poražen východ a západ,
dvojí i nad kmeny triumf, jež bydlí na obou březích.

Pomníky z parských skal jak živé státi tu budou,
potomstvo Assarakovo a rodové od Jova vzešlí:
Bude tam praotec Tros, též Apollo, původce Tróje.
Závist, neštěstí zdroj, pak Lítice děsiti budou,
krutý Kokytu proud, tlum stočených hadů a kolo,
na němž Ixion tkví, též balvan nezdolatelný.

Já však do hvozdů dryád a do pastvin netknutých dosud
vejdu, toť, Maecenate, tvůj rozkaz, nikterak snadný.
Bez tebe nepočne duch nic smělého. — Nuže, již nechám
dlouhých průtahů svých, již volá Cithaeron řevem,
psové na Taygetu a Epidaur, krotitel koní,
ozvěna zdvojuje hluk, jenž nazpět se ozývá z hájů.

Brzy však přistoupím k tomu, bych prudký Caesarův zápas
líčil, by po tolik věků se světem mu šířilo jméno,
kolik jich od Tithona je vzdálen do dneška Caesar.

Jestliže některý muž, byv cenou závodní palmy
povzbuzen, chová koně neb silné ke pluhu býky,
rodičku zdatných sil necht' vybere.

Nejlepší kráva

čelo ať hranaté má, šij mohutnou, divoce hledí,
ať též od samé brady až k nohám lalok jí visí,
v boku ať předlouhá jest, jak bez konce, všecko bud' velké,
nohy však zvlášť, bud' zahnutý roh, měj chlupaté uši!

Nemilá není mi též, když bílé má na těle skvrny,
neb když jařmu se vzpírá a hrozí trkati rohy;
býku se podobej spíš, bud' celá vysoká vzrůstem,
necht' též zametá, jdouc, své vlastní ocasem stopy!

Věk, v němž roditi má, když vchází v obvyklý sňatek,
počíná po čtvrtém roce a končí desátým létem.
Jiný k rození věk jest nevhodný, k orání slabý.

Časem svým, když už je dobytčat nadbytek mladých a bujných,
uvolňuj samce, co nejdřív nech dobytek volně se pářit,
abys vždy za jeden rod zas dosadil plozením jiný!

Nejlepší života věk všem lidem unikne rychle,
ubohým smrtelným tvorům, pak nastane truchlivé stáří,
nemoc i trud, pak bezcitná smrt nás odvede krutě.

Dost jest pokaždé krav, jež rád bys za lepší měnil:
pokaždé vyměň je hned! Bys později neželel ztráty,
starej se včas, bys rok jak rok dal příchovek stádu.

Také chováš-li koně, je stejného výběru třeba.
Těm, jež chovati hodláš, by stali se nadějí stáda,
obzvláštní věnuj péči již od jejich útlého věku!

Hříbě, v němž čistá je krev, hned zpočátku po orné půdě
vysoko zdvíhá nohy a pružně zas na zem je staví.
Takový kůň má smělost: chce cestou vpopředí klusat,
zkouší hrozivé proudy a na most neznámý vstoupí,
planý ho neděsí hluk. Má do výše vztyčenou šíji,
výrazná jeho je hlava, břich krátký, svalnatá záda,
pyšná hrud' jest samý jen sval. Jest ceněna barva
hnědá nebo i sivá, však nejhorší barva je bílá,
nebo když plavý je kůň.

Jak zařinčí opodál zbraně,
nestojí klidně už, ušima střihá a celý se třese,
s divokým ržáním a frkaje ohně žár z nozder jen chrlí.
Hustá hříva mu vlaje a splývá po pravé pleci,
hřbetem jde široká páteř, jak dvojítá; rozrývá zemi
kopyto z tvrdého rohu a těžkým dupotem duní.

Takový Cyllarus byl, jež Pollux otěží krotil,
taková bývali též, jak řečtí básníci pělí,
Martovi dvojsprežní koně i velkého Achilla hřebci.

Takto i Saturnus sám, když vlastní byl překvapen chotí,
honem po vlastní šíji si koňskou rozestřel hřívu,
načež řehtáním svým, jak prchal, Pelion plnil.

Ale i tohoto hřebce, když nemocí sláb nebo léty
zliknavěv chabne, do práce zapřahej, nešetře stáří.

Starý je chladný k lásce a nadarmo nemilou práci
dělá s nechutí jen, však dojde-li k výkonu kdy snad —
jak když v strnisku oheň, ač velký, přece jen marně
zuří, nemaje sil —

Zvlášť koňovu jarost a léta
zkoumej — i přednosti jiné — i potomky rodičů jeho,
kterak se z porážky rmoutí a jak jest vítězstvím pyšný!

Vidíš, jak zápasem prudkým už na pláň vrazili koně
všichni, a puštěny z ohrad, se o překot rozjely vozy,
naděj jak v jinoších všech jest vznícena, tlukoucí srdce
hrozí se rozskočit bázní?

Ti ženou je pleteným bičem,
sklonění povolí otěž — jen letí náprava žhavá:
hned jsou schýleni jezdci a hned zas zdá se, že k výši
prázdným vzduchem se nesou — a jako by stoupali vzhůru,
přestávky, oddechu není, mrak žlutého prachu se zvedá,
pěnou zadnějších koňů a výdechy jezdcové vlnou.
Taková pochvaly žádost a taková o slávu péče!
První Erichtonius měl odvahu běhouny čtyři
k prudkému zapřáhnout vozu a vítězně závodit na něm.

Uzdu a do kruhu běh si thesalští Lapithé našli:
sedali na koňském hřbetě a učili ve zbrani jezdce
lehkým jen jezdití krokem a pyšně si klusat i cválat.
Obě ty práce jsou stejny a dozorce vybírá hřebce
mladého, plného ohně a bujaré ve běhu síly,
byť by i jiný kuň své odpůrce na útěk často
zahnal a Mykény statné a Epirus nazýval vlastí,
nebo se dokonce chlubil, že z Neptuna pochází rodem.

Toto-li na mysli máš, když doba se páření blíží,
rychle se postarej o to, bys tučnou vykrmil pící

hřebce, jež vyvolils vůdcem a určil manželem stáda:
šťavnatou travu mu seč, dej z proudů řeky mu píti,
dávej mu hojnou špaldu, ať stačí lahodné práci,
sic bude na mladých znát, jak hladoví otcové byli.
Avšak klisny a krávy nech naschvál hubenět hladem!

Když pak páření chtějí, již patrný, popouzí krávy,
přestaň dávat jim listí a též jich nepouštěj k vodě,
často je proháněj během a vysiluj na slunci žárném,
těžce když dunívá mlat, jak mlátí se obilí na něm,
a když naproti větru jsou prázdné házeny plevy.
Čiň to, sic přílišný tuk pak rodivou ubírá schopnost
půdě, jež má teď rodit, a zbahňuje v nečinnost brázdy;
naopak símě má chopit a do nitra dychtivě ukrýt.
Teď se zas o býky dál již nestarej, o krávy pečuj!
Když pak měsíce minou a chodí krávy už březí,
nikdo ať těžký vůz jim tahat nedává jařmem,
skokem ať cestou cválat jich nenutí, aniž je honí
po lukách prudkým během a do proudu bouřící řeky!

Na klidných pastvinách lesních dle potoků, plných až po kraj,
stádo si pas — tam vyrůstá mech, jsou zelené břehy,
mohou se v jeskyni skrýti, kde stín jest rozložen u skal.

V zelených Alburna dubech a v hájích silarských lítá
střeček ve velkých hejnech.

Jej Římané asilus zovou,
avšak řecký lid jej nazývá výrazem oistros,
divý, odporně bzučí a splašená stáda se před ním
rozprchnou po celém lese. Jich řvaním ovzduší bouříc,
chvěje se, hlučí lesy a vyschlého Tanagru břehy.
Pomocí nestvůry té svůj hněv kdys provedla Juno,
zmar chtějí přivodit krávě, jež rodem z Inacha byla.
Před ním — v polední žár tím prudčeji doráží vždycky —
březí svůj dobytek chraň, pas raději za časných hodin,
v době, kdy vychází slunce neb noc když volají hvězdy!

Když pak se telata zrodí, hled' nejvíc pečovat o ně!
Hned jim znamení vpal, jež název plemene značí,
ať již zámysl máš, své stádo si doplnit jimi,
nebo je na žertvu dát, neb raději k orání pole,
drsnou rozrývat půdu a drtit zatvrdlé hrudy.

Ostatní veškeren skot necht' v zelené trávě se pase.
Skot však, který chceš k práci a k polnímu vychovat dílu,
ten měj už od mládí k tomu a snaž se ho postupně cvičit,
dokud mladistvý duch jest poddajný, povolné mládí:

Nejdřív mu na jeho krk hled' přivázat docela volně
obojek z jemného proutí a pak, když svobodná šíje
vžije se v otrocké jařmo, tu spojenou obojky těmi
dvojici býčků spřáhni a donuť je kráčetí stejně!
Potom i prázdný vůz již mohou častěji táhnout
polem a v povrch prachu svých kroků vtiskovat stopy.

Potom ať buková osa, jsouc břemenem tížena, praská,
kovem pak pobitá oj necht' vůz k ní připjatý táhne!

Dorostu, nežli je cvičen, však nedávej toliko trávu,
hubené vrbové listí a sítí trhané z bažin,
nýbrž i mladou směsku mu trhávej; také ať krávy
matky, jak za otců bylo, ti neplní dojaček bílých,
nýbrž vemena plná ať věnují telátkům milým!

Toužíš-li po válce spíše a po chrabrých jezdeckých četach
nebo se prohánět chceš blíž alfejských u Pisy proudů
rychlých a v Jovově háji svůj letící pohánět povoz:
první bud' pro koně práce, by učil se chrabrost a zbraně
ve válce zřít, snést polnice zvuk, též řinčení vozů
v jízdě, a ve stáji své snést vlastních otěží chřestot,
zvykat si více a víc mít radost z lichotné chvály,
jakož i zálibu mít, když pán jej po šíji pleská.

Tak si veď hříbě už v čas, když vzato mu matčino mléko,
také v ohlávku měkkou ať občas podá svou hlavu,
dokud nezná svých sil, jest slabé a ještě se chvěje.

Když pak minou tři roky a čtvrté nastává léto,
učí se mladý koník co nejdřív do kruhu jezdit,
klusat do taktu zvučně a střídavě ohýbat nohy.
Zpočátku jakoby pracně — však záhy už o závod s větrem
letí si po širé pláni jak bez uzdy, střelhibitým cvałem,
letí a v povrch půdy jen mělké vtiskuje stopy.

Podobně z polárních krajů se občas přizene zprudka
Borras a skythskou zimu a bezdeštné roznáší mraky:
tehdy vysoká setba a vlající obilná pole
mírným se rozvlní větrem, však vysoké koruny lesní
hučí a dlouhé vlny se mořem ku břehu ženou.
Boreas letí chvatně a brázdí zemi i moře.

Najisto takový kůň pak — samý pot — doběhne cíle
na širé elejské dráze a s krví se pěna mu smísí,
nebo i belgický vůz svou šíjí potáhne lépe.

Pak teprv, když jsi je zkrotil, nech jadrou obilní směsí
koňům zmohutnět tělo, vždyť kůň, jenž pokrocen nebyl,
vzdorný je hrozně. Když ve cvik ho vezmeš, tu svižného nechce
biče už snášeti šlehů ni poslouchat udidel tvrdých.

Avšak nižádná péče jim větší nedodá síly,
než když páření zmaříš a pobídku ukrytých pudů,
ať ti jsou milejší krávy, ať chováš raději koně.
Pročež zaženou býky kams na pastvu, v samotu dálnou,
za horu ležící proti neb za řeku širého toku,
nebo je do stáje zavrou a chovají u plných žlabů.

Kráva jsouc vídána býkem mu užírá zvolna a moří
síly a nedá mu myslit ni na sladkou trávu, ni na les,
vábíc ho vnadami svými, a donutí soupeře hrdé,
aby se do boje dali a rozhodli údery rohů.

Krásná jalůvka mladá se popásá v rozsáhlé Sile,
býci však s velkou silou se navzájem do boje dají
častými ranami rohů a krví se zbrocují tmavou:

vzepření naproti sobě, se trkají, zuřivě řvouce,
takže až ozvěnou les, sám Olymp prostorný hlučí.

Potom už bojovný pár, jak předtím, nebydlí spolu:
odchází slabší býk, pak daleko, vyhnanec, žije,
hluboce hanbou sklíčen a ranami zpupného soka,
sklíčen i pro lásku svou, již nepomstěn opustit musil;
s žalem se ohlíží na stáj a opouští zděděnou říši.

S péčí tuží síly a na holém kamení tvrdém
láhá trvale, na lůžku, ničím jež postláno není,
jenom se ostnatým listím a ostrou ostřicí živí.

Potom zkouší sám sebe a hněv svůj soustředí v rohy,
trká do kmene stromu a do vzduchu údery míří,
k bitvě se napřed cviče, a písek do vzduchu hází.

Když se už zotavil dost, když zas se mu vrátila síla,
přepadne odpůrce náhle, jenž úplně zapomněl na něj,
jako když uprostřed vod, kdes na moři, zpění se vlny,
potom se obloukem vzedmou a ku břehu ženouce prudce,
nesmírným hukotem řvou, jak do skal se pobřežních derou,
vysoké jako ta skála — pak zřítí se. Vyrází ze dna
vírem bouřící proud, jenž písek do výše hází.

Tou měrou všečen rod země, jak člověk, tak divoké zvíře,
tvorové mořští, též dobytek, barevné ptáče, to všecko
běsnému propadá chtíči. Neb lásky pud u všech je stejný.

V jiný zajisté čas, svých lvícat nedbajíc, lvíce
vztekleji neběhá plání a také ohyzdný medvěd
tolik nepáše zhouby a nerdousí, nedává tolik
v lesích; tu vztekly je kanec, jest tehdaž nejhorší tygr.
Běda, kdo v tento by čas chtěl chodit libyjskou pouští!

Vidíš to chvění hřebců, jež celé jim proniká tělo
pokaždé, jak jen čich jim známý ucítí zápach?
Tehdy jich nezdrží uzda ni kruté pánovy rány,
skaliny, rokлина srázná, ni v cestě mu tekoucí řeky,
nezdrží divoký proud, jenž urvané balvany valí.

Vyraziv sabellský kanec, ač nedrážděn, tesáky brousí,
nohama vyrývá půdu a o strom drbe si žebra
z jedné i z druhé strany a tuží si k zápasu plece.

Cožpak ten proslulý hoch, v němž krutá útrapa lásky
velký vznítla žár? Ten plaval, byť bouře se strhla,
za pozdní černé noci, byť nesmírné vysoké nebe
nad ním strašlivě hřmělo, byť do skal bijící moře
řvalo. A rodičů bol jej nemohl zdržet ni dívčin
úmysl pevný hned zemřít, kdyby, ach, utonul žalně.

Cožpak plemeno psů, rod skvrnitých Bakchových rysů,
vlků, co plachý jelen? Jak kruté zápasy svádí!

Více než všechna ta zvířata vášní jsou posedlé klisny.
Venuše sama ten chtíč jim vštípila v době, kdy Glaukus
čelistmi čtyřspřeže své byl na všech rozsápán údech.

Přes vrchy pudí je chtíč, byť vysoké, přes řvoucí řeky:
každou přestoupí horu a každou přeplavou řeku.

Hned jak vznětlivý morek je v klisnách zanícen ohněm,
na jaře zvlášť, vždyť z jara se žár jim do kostí vrací,
na skalách vysokých stojí a směrem k západu hledí,
lapají lehké vánky, a přestože neznaly hřebce,
leckdys — divná to věc! — jen větrem stavše se březí,
se skal prchají zase a nízkou kotlinou běží,
nikoli k východu slunce a ke tvému východu, Eure:
na sever, severozápad, neb odkud černý se Auster
zdvihá a nebeskou báň svým deštěm mrazivým kalí!
Tu teprv lepkavý hlen, jež pravým pastýři jménem
nazvali hippomanes, jim po kapkách vytéká z lůna.

Tento pak hippomanes i macechy shánějí zhoubné,
míchají s rostlinnou šťávou a mluví kouzelná slova.

Čas zatím prchá, ach, prchá a nikdy se nevrátí zpátky,
co my tu, zálibou jati, tak podrobně líčíme všecko.

O skotu, koních už dost, teď druhý zbývá nám úkol,
na pastvu vlnaté ovce a kosmaté honiti kozy.

Zde jest práce, zde čest vás nemine, rolníci statní!
Není v pochybách duch, jak těžko to básnickým slovem
zmoci a zjednati čest těm všedním rolníkům pracím.
Mne však záliba sladká teď do pustých unáší výšin
Parnasu — do hor chci jít, v nichž žádná předešlá stopa
ke zdroji kastalskému by mírným nevedla svahem.
Teď však, ctihodná Pales, už mocným zpívejme hlasem.

První příkaz je tento: ať ve stáji vystlané měkce
senem živí se ovce, než lupení s létem se vrátí!
Hojnou na tvrdou zem stel v otepích kaprad' a slámu,
aby snad mrazivý chlad jim nebyl příčinou škody,
citlivým zvířatům těm, buď nádorů hnusných neb svrabů.

Odtud pokročím dále a poroučím: v hojnosti dávej
listnatou planiku kozám a čerstvou je napájej vodou.
Od větru chraň své stáje a stavěj je k severu zády,
čelem však v polední směr, když na konci každého roku
zapadá studený Vodnář a hojné vylévá deště.
Kozy měj v neměnné péči a starosti; nebudeš mít
skrovnější užitek z nich — byť tržili peníze velké
za jemnou miletskou vlnu, jež tyrským je barvena červcem.
Četná mláďata mají a hojné dávají mléko,
neboť čím z vemene víc tvá dojačka mlékem se zpění,
tím víc z dojených vemen ti podruhé poteče mléka.

Africkým kozám se stříhají občas též našedlé brady,
stříhají vousy a dlouhánské vlasiny kosmatých boků
k potřebě táborů vojska a k ochraně ubohým plavcům.

Spásají v lesích trávu a na vrších lykajské hory
drsné ostružin trsy a vysoko rostoucí křoví.
Samy se vracejí v stáje a vodí kůzlata s sebou,
s těžkým pak vemenem svým jen stěží překročí přes práh

Proto, když lidské péče jsou jinak potřebny málo,
snaž se, bys odvrátil od nich i sněhové větry i mrazy,

také s ochotou vši jim dávej listnatou píci,
celý však zimní čas jim seníku zavírat nesmíš.

Když však Zefyrus volá a veselé počasí letní
na pastvu v úvaly hor již posílá obojí stádo
s prvním hned denice svitem vydej se do chladných pastvin,
dokud je čerstvé jitro a šedé trávy se lesknou,
neboť je dobytku vhod, když na mladé trávě je rosa.

Jakmile hodina čtvrtá už ve stádech vzbudila žízeň
a když slyšeti jest, jak v křovinách cikády lkají,
rozkaž zahrnati brav buď k hlubokým tůním neb studním,
aby se napojil z vod, jež proudí dubovým žlabem.

Když pak je polední žár, hled' stinný vyhledat údol,
někde-li velikán dub a letitý, prastarý silák,
rozpíná mohutné větve neb někde-li přechetných dubů
tmavý se prostírá háj, v němž stín jest rozložen svatý.

Poznovu čerstvé jim hojně dej vody a pas je pak opět
k samému západu slunce, kdy žár jest už večerem chladným
mírněn a pastvinu lesní již rosičkou křísí zas luna,
na břehu ledňáček zpívá a z křovin se ozývá stehlík.

Nač má líčiti verš, jak v Africe pastýři pasou,
jak jsou salaše řídké a málokde vidět je chatu!

Často tam ve dne i v noci a po celý po řadě měsíc
pasou a daleko v poušť tam vstupuje stádo a nikde
nenajde stáj — jest bez konce pláň kol dokola; všecko
s sebou má africký pastýř, i zbraně i stany i skřítky,
krétský nese si toulec a spartský ho provází ohař.
Jako když chrabrý Říman, jenž kráčí v otcovské zbroji,
klesaje pod její tíhou — však tábor rychle si zřídí,
najednou, než by kdo čekal, se odpůrcům ukáže v šiku.

Jinak, kde skythské jsou kmeny, kde Azovské jezero leží,
kde jest vířivý Dunaj, jenž valí žlutavý písek,
kde též rhodopské horstvo se obrací od jihu v sever,
v stájích mají svůj skot v těch krajinách: není tam vidět

na polích žádná tráva ni na stromech zelených listů —
zem se tam v jednu jen šíří únavně nevzhlednou návějí,
v jediný ledový příkrov, jenž na sedm loket se zdvíhá.
Stále tu zima a stále tu mrazivý severák duje,
sotva kdy zářivý Sol tam bledé rozptýlí stíny,
ani kdy na voze svém až k vysokým nebesům jede,
ani kdy zapadá vůz, jež v rudých omývá vlnách.
Rázem tekoucí proud tam v ledovou utuhne kůru,
voda pak na svém hřbetě i kovaná unese kola:
dřív jen hostila loď, teď hostí prostorný povoz.
Mrznou na lidech šaty a často i nádoby z kovu
prasknou a sekýrou lid, dřív tekuté, roztlouká víno.
Celé rybníky do dna až v mohutné zmrzají ledy,
dech také v zježených vousech jim v pichlavý utuhne rampouch.
Občas tam z oblohy sněží neméně silně, než mrzne.

Menší dobytek hyne a mohutné postavy býků
stojí, zasuty sněhem, a jeleni shluknou se hustě,
zkřehlí nezvyklou tíhou, a parohy sotva je vidět.
Psů na ně nemusí štvát, též netřeba rozpínat sítě,
netřeba rudostí per je lekati, zmámené strachem.
Nadarmo pachtí se zvěř, chtěc hrudí sněhovou horu
prorazit: zblízka je vraždí svým železem, strašlivě řvoucí,
načež s velikým křikem a s plesem je odnesou lovci.

Lidé v dutinách slují a hluboko pod zemí tráví
bez strastí volné chvíle a snesené duby a jilmy
válejí ke svým krbům a celé je na oheň kladou.
Hrou pak v noci se baví a pijí namísto vína
kvašený z obilí nápoj a z trpkých jeřabin šťávu.

Takto ten lidský rod tam pod Velkým Medvědem žije,
národ to bezuzdných mužů, a šlehán mrazivým větrem,
v žlutavou zvířecí srst své vlastní si odívá tělo.

Vlnu-li vytěžit chceš, hled' chránit se porostu s trním,
lopuchu, bodláku zvlášť, též tučné se vyhýbej pastvě!

Bílé stádo vždy vol, jež jemnou má na sobě vlnu,
avšak berana nechtěj, byť sám byl sněhově bílý,
u něhož viděti jest, jak černý má pod patrem jazyk,
sice by bělost jehňat ti černými skvrnami zbarvil,
proto si jiného zaň hled' vybrat z pastviny plné!

Takovou sněžnou vlnou, ač radno-li věriti báji,
arkadský bůh kdys Pan prý zmámil tě, Luno, a získal
chtěje tě přilákat v háj — tys nezhrdla voláním jeho.

Mléko kdo přeješ si mít, pak vojtěšku často a jetel
nos jim do žlabu sám, též soli jim do píce dávej:
větší budou mít žízeň a spíš pak vemena plnit —
libá pak po soli chuť nám zpříjemní lahodu mléka.

Mnohý odstaví kůzle a pak už je nepustí k matce,
často i náhubkem s ostny mu přitáhne tlamičku vpředu.

Cokoli za ranních chvil neb za denních nadojí pastýř,
na sýr zpracuje v noci, co k západu slunce neb večer,
denně, když počíná svítat, to ve džberech do města nosí,
nebo to osolí trochu a uloží pro dobu zimní.

Nebud' ti pěstění psů až ze všech poslední prací:
rychlá štěňata spartská a moloské ohaře lité
tučnou žinčicí krm, vždyť dokud hlídají oni,
neboj se útoků vlčích ni nočních zlodějů v stájích,
Hiberů útočných neboj, již tajně se odzadu plíží.

Často též bázlivé divoké osly ti psi budou štváti,
plaché ti uloví daňky i zajíce uloví rychle,
nejednou z lesních bahnišť ti vyplaší divého kance,
štěkotem svým pak budou ho štvát, též na vrších horských
do léčí s velkým křikem ti velkého jelena vženou.

Zvykej si ve stájích svých též vonný páliť cedr,
jindy zas galbanským čmoudem hled' škodné vyplašit hady:
pod žlab, jenž nebývá čištěn, se schová nejednou zmije,

která uniká světlu, a není se radno jí dotknout,
nebo když had, jenž uvyklý jest být v domě a stínu,
skotu to strašlivý mor, jenž jed svůj i na ovce stříká,
na zemi hnízdo své má, chop kyj, chop, pastýři, kámen!
Když pak se hrozivě vztyčí a syčící nafoukne šji,
sraz ho! — pln postrachu had svou hluboko zakryje hlavu,
zatímco závitý střední a zadní pohyby chvostu
slábnou a poslední kruh jen stěží ještě se stáčí.

Také hrozný je had, jenž v lesích je na Kalabrii,
který zvedaje hrud', svým šupinným hřbetem se svíjí,
na svém protáhlém břiše jsa velkými skvrnami značen.

Dokud nějaký potok se prodírá z pramene svého,
země je jarní vláhou a jižními lijavci mokrá,
drží se na břehu bažin a odtud rybami žravě
černý plní si chřtán neb žabím kvákavým rodem.

Když však bažina vyschne a vedrem země až puká,
vyskočí, rozdrážděn žízni, a velkým trýzněný vedrem,
polem se zuřivě plazí a zrakem planoucím točí.

Nechtěl bych pod širým nebem se oddat libému spánku,
ani si na hřbetě hor, kdes ve hvozdě, na trávě hovět
v době, kdy svlékne si kůži, a obrozen, leskna se mládím,
opouští mladé neb vejce, jde z hnízda a v kruhy se stáčí,
vztyčen k sluneční záři, a trojklaným jazykem kmitá.

Příznaky nemocí zvířat a příčiny vylíčím také:
Svrabem škaredým brav jest napaden, kdykoli vnikne
studený do těla dešť neb jíním šedivá mlha,
po stříži nesmytý pot když na holém uvázne těle
nebo když ostnitý keř svým trnám tělo jim zraní.

Pročež do sladkých vod dá ovčák zahnatí stádo,
beran pak, do řeky hozen, se potápí do vírných proudů,
všecku si promáčí vlnu a po proudu řeky se plaví,
nebo jim ostříhá vlnu a trpkým natře je rmutem,
vezme stříbrnou pěnu a smísí ji se sirným květem,

vezme i idskou smůlu a vosk, v němž hojně je tuku,
zemní ztemnělý klej, též kýchavku, cibuli mořskou.

Naproti chorobě té však není lepšího léku,
než když smělost kdo má ten bolák navrchu nožem
protnout; sic nákaza žije, ba vyrůstá, ukryta v těle,
nechce-li pastýř sám vlastní svou rukou hojiti neduh,
nýbrž líně jen sedí a bohy za pomoc prosí.

Ale když ovčím až do kostí choroba vnikne a uvnitř
zuří a nebohé údy jim palčivá horečka sžírá,
dobře je žhoucí žár v nich sraziti: na noze dole
nožem protnout jim žílu, v níž krev jim horečně skáče —
jako to Bisalti činí neb bojovný Gelonů národ,
kdykoli k rhodopským horám neb do getských stepí se ženou,
píjíce sražené mléko, jež s koňskou je smíšeno krví.

Jestliže spatříš ovci, jak častěji do stínu chodí
neb jak líně se pase a škuje jen vrcholky trávy,
kterak zůstává vzadu neb na pastvě uprostřed polí
lehá a v pozdní noc v svou salaš sama se vrací,
nožem příčinu běd hned vyhladíš, nežli se stádo,
které netuší nic, tou hlízou nakazí děsnou.

Není vichr tak častý, jenž honí po moři bouři,
jako je dobytčí mor, však dokonce neničí nemoc
dobytek po kusech jen, než najednou veškeru salaš,
naději stáda i stádo, až k základu, veškero plémě.

Kdo by chtěl vysoké Alpy i norické dědiny s dvorci
spatřit na vrších hor, též Timavu japydská pole,
viděl by ještě i teď, jak království pastýřů zpustla —
dávno přec tomu — a lesy kol, pastviska života prázdná.

Před časy v krajinách těch byl způsoben nákazou větru
zhoubný morový vzduch, jež rozžhavl podzimní úpal:
zhubil veškeru zvěř, též veškero dobytčí plémě,
nakazil rybníční vodu a hnilobou zamořil píci.

Nebyla ke smrti cesta tak prostá. Když plamenem žízeň
projela žilami všemi a choré svažila údy,
hned zas mokvavý hlen z nich vytékal, ten pak i kosti,
zhoubnou tou hroucené hlízou, část po části k rozkladu vlekl.

Často, když na počest bohů blíž oltáře dobytče stálo,
vínek když s bělostnou stužkou byl oběti na čelo vázán,
za příprav obětních sluhů jim mrtvé na zemi kleslo,
nebo když obětník kněz již dříve je podřezal nožem,
oltář hořeti nechtěl, když vnitřnosti vložili na něj.

Věstec na radu tázán jim nemohl odpověď dáti,
nuž pak, přiložen k hrdlu, se maličko omočil jejich
krví a hubený hnís jen povrchu obarvil písek.
Hromadně v bujné trávě jim hynula telátka mladá,
nebo i při plných žlabech svůj život vydechla sladký.
Zmocnil se lichotných psů běs vztekliny, zmítala prudce
vepřem záducha zlá, jež tučné mu užila hrdlo.
Vrávorá vítězný kůň, jenž nadarmo kdysi se trdil,
nyní však o píci nedbá ni o vodu, do země často
bije, má schlíplé uši a přitom mu vyrazí občas
pot horký z těla a chladne, když blíží se života konec,
kůže je vyschlá a tvrdá a odpor na dotyk klade.

Toto, než nastane smrt, jsou znamení za první doby.
Když pak horší se postupně nemoc a nabývá síly,
tu se mu rozhoří oči a dýchá těžce a z hloubi,
někdy i zasténá těžce a bolestným chroptěním táhlým
napíná slabiny své, proud tmavé krve se prýští
z nozder a zduřelý jícen mu tísni drsnatý jazyk.

Pomohlo mroucím koňům, když nálevkou vlili jim v hrdlo
víno, jež zdálo se být již posledním, jediným lékem.

To však stalo se jim pak záhubou: nabyvše síly,
hroznou vzteklostí vzpláli a zuby si vyceněnými
— zbožným, bohové, zdar, však zločincům tuhleť vzteklost! —
žalné blížící smrti, své vlastní drásali údy.

Hle, tady býk zas, z něhož se kouří, jak těžký pluh táhne,
padá a temnou krev, jež v tlamě se smísila s pěnou,
dáví a vyráží ston, již poslední — —

Pospíchá oráč

od pluhu odpřáhnout býka, jenž pro smrt bratrovu truchlí,
na poli zarytý pluh pak nechává uprostřed práce.
Býčka však měkké louky ni hvozdů hlubokých stíny
nijak nevábí více, ni potůček čistší než jantar,
který se skalisky vine až do pláně — na těle jeho
skleslý je bok, svůj ztrnulý zrak má tupostí zastřen,
těžká šíje se sklání a konečně na zemi klesá.

Co jim jsou zásluhy platny? Co práce? Co platno, že pluhem
těžkou orali zemi? — A přece jim nemohl škodit
Bakchův massický dar ni lahůdky nové a nové.
Živí se přec jen listím a potravou traviny prosté,
čistý jen zdroj jim nápojem jest neb proudící řeky,
také sílivý spánek jim nebyl starostmi rušen.

O skot, jak vypráví lid, v těch krajích nebylo jindy
k slavnosti Héřině nouze, teď spřežení — každý tur jiný —
táhlo jim posvátný vůz, když k vysoké svatyni jeli.

Rýčem ryjí tam zem jen s obtíží, holou jen rukou
kladou do půdy símě a vlekou s napjatou šíjí
po hřbetech vysokých hor své těžké skřípavé vozy.

Žádný nečíhá vlk kol stájí, nástrahy stroje,
nechodí okolo stád v čas temnoty, těžká ho starost
zdržuje, bojácní daňci a jeleni bázlíví, plaší
nyní uprostřed psů kol domů společně chodí.

Veškeré plovoucí tvory, jež nesmírné zplodilo moře,
vyvrhly na břeh vlny, jak z rozbitých korábů těla,
také tuleňů rod již prchá v nezvyklé řeky.

Hyne i zmiije, již nadarmo chránily klikaté skrýše,
hyne i zmámená hydra, již zježené šupiny kryjí

Dokonce ptákům je ovzduší toto příznivo málo:
v mracích vydechnou život a střemhlav řítí se na zem.

Nic již prospěšno není, když dobytku změnil se pastva,
umělý lék jen na škodu jest, již vzdali se znalci,
Chiron z Fillyry rodem a Melampus z Amythaona.

Na světlo ze styžských mrákav puštěna Lítice bledá
řádí a Nemoc a Strach nám před sebou z podsvětí žene;
tyčíc se hltavou hlavu den ode dne pozvedá výše.

Častým bučením skotu a hlučným bečením bravu
řeky a vyschlé břehy a povlovné pahorky zvučí.

V davech Lítice vraždí a kupí v samotných stájích
hromady zdechlých těl, již rozpadlých hnilobou hnusnou,
nežli se naučil lid jich zdechliny zaházet v jámách.

Použít jejich koží jest nemožno, nižádný člověk
nemůže omýt maso neb ve vodě uvařit ohněm,
nemůže ostříhat vlnu, již prožranou morem a hnisem,
nemůže předivo spříst, vždyť zcela už zpuchřelé bylo.

Ale když přec jen někdo to odporné roucho si zkusil,
palčivý naskočil puchýř, hned jiný a tělo mu zalil
nečistý páchnoucí pot, pak za dobu nepřiliš dlouhou
nákazou vznítíl se zánět a údy mu sžírala růže.

KNIHA ČTVRTÁ

O medu dále hned vyložím, nebeském daru to rosném.
Na tento, Maecenate, se také podívej oddíl!
Divadlo údivné krásy ti předvedu, látky jen prosté:
Královské vůdkyně velikost a pořadem celého rodu
zvyky i kmeny i snahy a také zápasy jejich;
malý je předmět básně, však nemalá sláva, když komu
neškodí bohové zhoupci a volán Apollo slyší.

Nejdřív pro včely bydlo hled' vyhledat, k pobytu místo,
k němuž by nemohly větry, neb vítr včeličkám brání
nosit potravu v úl — ať kozlíci bujní a ovce
neskáčí po květech vůkol, ať jalůvka, po polích chodíc,
nestrásá s květin rosu a rašící nešlape trávu!
Ještěrku vzdal, jež třpytivý hřbet má zbarvený hnědě,
od svých bohatých úlů, též žluny a jinaké ptáky,
vlaštovku zvlášť, jež hrud' má značenu krvavou skvrnou:
pustošit' okolí celé a lapá poletující
včely a v zobáčku mláďatům bezcitným za pokrm nosí —
studánka čistá však anebo jezírko zelené mechem
nablízku bud' a mělký proud tam travinou prchej!
Palma ať před úlem stíní neb velká oliva planá,
aby, až královny nové, jak jejich jim nastane jaro,
vyletí se svými roji a mlád' až bude si volně
lítat, blízký břeh zval vyhnout se slunnému vedru
v zelených lupenech stromu, jenž vlídně je pohostí v chládku.
Do vod, ať nečinně stát, ať proudem plynouti budou,
napříč upevni vrby a balvanů naházej velkých:
kdyby je rozptýlil vítr neb do vody překotně srazil,
aby si sednout mohly a na četných přes vodu mostech
rozestříti zmáčená křídla a nastavit letnímu slunci.

Okolo takových míst ať zelená kasie roste,
vonná mateřídouška a těžké marjánka vůně,
záhony fialek kvetou a pijí z potůčku vláhu!

Úly pak samy, ať z korkových desk je sestavovala
anebo z ohebných prutů je dovedně pletla tvá ruka,
úzký mějte jen vchod, sic mrazem za doby zimní
ztuhne ti med, však za letních dob zas vedrem se zředí.
Účin i mrazu i vedra je pro včely postrachem stejným,
neboť to nadarmo není, že v úlech i nejmenší hledí
zalepit skulinu voskem a vchod svůj lepidlem z květů
zúžit — chovajít' tmel, jen k tomuto sebraný cíli,
vazký více než ze jmelí lep neb z idských hor smůla.

Často i v podzemních skrýších, ač pravdu-li vypráví pověst,
teplý zřídí si byt, též nejednou shledány byly
hluboko v dutinách skal neb v úkrytu dutého stromu.

Přesto však hladkým jílem jim štěrbinu obydlí jejich
zvenčí pro teplo zatří a listím zlehka je obloží!

Poblíže úlu též nedáš růst tisu, též na krbu nikdy
nevaž do ruda raky a hluboké bažině nevěř,
ani kde morový výpar jde z bahniska, ani kde dutá
skalina ozvěnou zní, když zvuky se odrazí od ní.

Ale když zimní čas jest zlatým zaplašen sluncem
pod zem a letní zář nám otevře oblohu jasnou,
včelka hned po lesních stráních a po hájích lítá a sklízí
z barvitých květů svou žeň, a lehkým se vznášejíc letem,
sem tam se vod tkne hladiny. S radostí jakous pak slastnou
dorost zas mladoučký hlídá a s uměním buduje z voští
čerstvého plástve a v nich si ukládá bohatství medu.

Kdykoliv uvidíš roj, jak k hvězdám nebeským z úlu
vzlétl, a s podivem spatříš, jak jasným vzduchem se vznáší,
jako by temný mrak byl ve výši unášen větrem —
pozor dej: ke sladkým zdrojům a ke stromům pokaždé míří!

lhned pokropit hled', jak zkušenost radí, to místo
z tlučené melissy šťávou a z voskovky, rostliny prosté!
V cimbály bij a per zvučné a puklicí řinčivě břinkni —
samy si na vonné místo pak usednou, samy dle zvyku
vtáhnou do úlu všecky a do jeho nitra se skryjí.

Když pak vyrazí v boj — neb mezi dvě královny padne
nejednou rozkolu svár, jenž rozpoutá divoké vášně —
zřejmé to vzkypění včel, jich vášnivou po boji touhu
mohl bys dlouhý čas již tušiti: liknavé jitří
vřeštící kovový zvuk jak do války, slyšeti můžeš
hlas, jenž podobně zní, jak lámaný polnice třeskot.
Chvatně se kupí k sobě a kmitají křidélky svými,
kusadly žahadla ostří, i nožky si chystají k boji.
Okolo hlavních stanů svých královen zástupem hustým
hemží se s velikým křikem a odpůrce volají k půtce.
Když pak se jasného jara a bez mračen dočkají nebe,
tehďás vyletí z brány a srazí se ve vzdušné výši,
zašumí, zahučí roje, jsou jediný chumel a klubko,
mrtvé padají z výše. —

Tak hustě se nesypou kroupy,
nepadá žaludů tolik, když někdo by zatřásl dubem.

Královny uprostřed svých, již zdaleka záříce křídly,
nesmírný statnosti žár v svých prsou uzounkých nítí,
nezvratně odhodlány se nevzdávat, až by z nich jedny
silný donutil vítěz, by na útěk z bitvy se daly.

Takové vzkypění mysli a takové zápasy kruté
ztichnou a ztlumí se vráz, když prachu hrst mezi ně hodíš.

Jakmile ze srážky té pak vzdálíš královny obě,
tu, jež zdá se ti horší, by jedlík na škodu nebyl,
usmrť a vůdkyně lepší ať bez soka v království vládne!

Skvrnami jedna se z nich jak zlatem leskne a třpytí.
Dvojit' je královen druh: ten lepší, krásného vzhledu,
skvěje se žlutostí skvrn, ten druhý — ježatý huňáč,
líný — jen pohled, jak široký břich tak nesličně vleče!

Dvoje jsou královny, davu též pod nimi tvářnost je dvojí:
jedny jsou drsné špínou, jak přijde-li ze spousty prachu
chodec a z vyschlých úst, jež prahnou velikou žízňí,
vyplivá prach, však druhé se skví, jas lesku z nich září,
třpytí se tělíčko zlatem a zlaté kropí je skvrny.

To jest zdatnější plémě, a bude-li počasí jisté,
sladký vytlačíš med, jenž tak je sladký jak čistý,
který i trpkou chuť pak zmírní Bakchova vína.

Jakmile vyletí roj, jen bez cíle laškuje vzduchem,
když jej už omrzí plástve a odletí, úly když zchladnou,
hled', bys těkavou mysl jim odvrátil od liché hříčky!
Není to těžká práce je odvrátit: královně křídla
zkrat': když nevyjde ona, tu žádná nebude mít
smělost vyletět k výši a z tábora vynést prapor.

Lákej je zahrada tvá svou vůní šafránů zlatých!
Priapus Hellespontský, jenž se srpem vrbovým v ruce
ptáky a zloděje plaší, jim mocnou ochranou budiž!

Sám si hled' tymián přinést a pinie z vysokých horstev,
daleko, chováš-li včely, je rozsázej okolo úlů!
Sám svou práci si dlaň hled' ztužiti: do půdy sázej
úrodné odnože sám, jež vítanou zalévej vodou!

Kdybych už u cíle nebyl a nechtěl na lodi svinout
plachty a korábu příd' už nekvapil obracet k souši,
snad bych zpívati chtěl, jak zahradu pěstění pilné
zkrášlí, jak růžový sad jest dvakrát v rozkvětu v Paestu,
kterak čekanky bují, když pijí z potůčku vláhu,
miříkem svěží je břeh, jak meloun kulatí břicho,
v zákrutech travou se vina. Též nechtěl bych vynechat narcis,
kvetoucí v pozdní době, ni akant skloněný k zemi,
vavřík zelenošedý a břehů milovnou myrtu,
neboť v paměti mám, jak pode zdmi Tarentu kdysi,
jehožto žloutnoucí lán jest tmavým Galaesem vlažen,
z Koryku starce jsem znal, jak skrovničké vzdělával pole,
kterého nechtěl nikdo, vždyť nestálo za práci býků,

nemělo pro brav pastvy a réva by nerostla na něm.
Přesto však uprostřed křů tam zeliny sázel a kolem
sporýš, lilie bílé a mák, jenž vysává půdu.

Jměním se za krále měl, vždyť pozdní když nocí se vrátil
z lopoty, bohatých krmí, jichž nekoupil, navršil na stůl.

Prvý na jaře růže a na podzim ovoce trhal.
Ještě byl třeskatý mráz, jímž tvrdé pukaly skály,
posavad pevný led byl brzdou proudivým řekám,
stařeček něžný květ již trhával na hyacintu,
směje se pozdnímu létu a jarním liknavým vánkům.

Hojnost měl mladých rojů a královen plodných a první
ze všech pěnivý med ten stařec lisoval z plástů.
Množství v sadě měl lip, též bujné rostly mu sosny.

Kolik si ovocný strom již ve květech nasadil plodů,
tolik jich na větvích svých pak na podzim přinášel zralých.

Uměl rozsázet v řad též nadmíru vysoké jilmy,
tvrdé hruškové kmeny a trnky již plodící švestky,
také vyrostlý platan, jenž stínil pijícím hostům.

Já však už dojíždím cíle a nemohu vykládat o tom,
nýbrž to nechávám jiným, by věci ty líčili po mně.

Nyní vlastnosti včel však vyložím, které jim kdysi
Jupiter v odměnu vštípil, že přilétly, kdykoli zazněl
hlučný Kuretů povyk a řinčících cimbálů zvuky,
k příštímu nebes králi a v krétské ho živily sluji.

Dítky jen jim jsou společny všem, jsou společná sídla
v obci a zákonů moc jest ochranou života jejich.
Včely jen znají, co domov je, bezpečí domácích krbů.

Myslí na příští zimu a všechny se oddají práci
v létě a skládají pilně, co seženou, k užitku všechněm.
Potravu shánějí jedny, a poslušny pevného řádu,
létají luhem i polem a jiné zas ve vnitřku úlu
sladkou z kosatce šťávu a vazké lepidlo z kůry
kladou za základ k plástům a přilnavé voskové buňky
na něj zavěsí shora. A jiné chovají v úlech

mladušky, naději rodu, a med zas hromadí jiné,
čistý a tekutý nektar a buňky jím do vrchu plní.

Jiným stanoví los být stráží u vchodu úlu,
tyto pak deštivých mračen si střídavě všímají bděle,
jiné snímají tíž svým družkám, jiné zas v šiku
línou čeládku, trubce, se snaží zapudit z úlů.
Prací se rozvířil úl, jest cítit tymián z medu.

Jako když z tažných kovů dlaň Kyklopů snaží se kvapně
Jovovi zhotovit blesky: ti sají býčími měchy
vzduch, jež do výhně ženou, ti v kádích syčící kovy
kalí a etenský vrch z ran kovadla hlasitě duní.
Střídou ten, zas ten své těžké zdvínají paže
v taktu, a v svíravých kleštích se otáčí železo žhoucí,
nejinak, možno-li jest, bych malé srovnával s velkým,
vrozená po jmění touha též bedlivě pobádá včely,
jak jim káže jich cíl.

Jsou starším na péči úly,
tvořit medové pláсты a stavěti uměle domky,
mladší se vracejí v úl, již zemdlené, za noci pozdní,
tymián na nožkách svých.

Jim sivé vrby jsou pastvou,
kasie, planiky květ neb šafrán nachové barvy,
také šťavnaté lípy neb kosatce temnějších barev.

Všem jest společný klid, jest všem též společná práce:
po ránu hrnou se z brány a nikde se nezdrží dlouho.
Když pak je pobídne večer a z pastvy a z polí se vrátí,
pak teprv pod střechu letí a tam teprv pohoví tělu.
Ozve se šum, kol prahu a z bran jest slyšeti bzukot,
když pak se uloží již ve svých úlech, nastane ticho
v noci a žádoucí spánek jim umdlené spoutá údy.
Kdykoli nastává dešť, svých úlů vzdálit se nechť,
také nevěří jasnu, když vane jen východní vítr,
nýbrž pode zdmi města si čerpají bezpečně vodu.

Výlety zkoušejí blízké, a jako si koráby vratké,
kdykoli příbojem vln jsou zmítány, brávají přítěž,
tak si i kaménky berou a prázdným se vznášejí vzduchem.

Také se budeš divit, jak po mravu obvyklém u včel
nikdy se nepáří spolu a tím též nečiní tělo
láskou lenivou mdlým — svých dítek nerodí samy,
nýbrž je po každé s listů a bylin sbírají ústy,
samy jim královnu dají a stát jim zařídí mladý,
načež říši a dvůr jim kvapí zbudovat z vosku.

Často si o tvrdý tes, jak lítají, obrousí křídla,
ano i bezděky mrou, když těžké je přemůže břímě:
natolik milují květy a touží vyrobit medu.

Ačkoliv jest jim dán jen krátký života průběh,
ačkoliv nad sedm let jim život netrvá nikdy,
nesmrtný jejich je rod, jest pevný po mnohá léta;
šťastně se drží jich roj, jsou čítáni dědové dědů.
Ostatek krále tak nectí ni Lýdie velká ni Egypt,
ani národy parthské ni Hydaspes, Médie řeka.

Dokud královna žije, jsou všechny jednotné myslí,
zemře-li, jednotě konec a med, jež sebraly pracně,
samy zas rozchvátí všečen a strhají pletivo plástů.

Královna nad dílem bdí, kol stojí s podivem všecken
roj, jenž hlasitě bzučí a hustým ji provází davem,
často ji na plece zvednou a vlastní nastaví tělo
k boji a s množstvím ran pak krásnou zmírají smrtí.

Řídě se těmito znaky a doklady, prohlásil kdosi,
že prý nebeská jiskra a podíl světové duše
včelám je dán, vždyť světový duch prý proniká všecko,
končiny země i bez konce moře i výšiny nebes.

Odtud prý ovce a skot, též plemena šelem i lidstvo,
každý, kdo přichází na svět, prý jemný přijímá život;
do něho všecko se zas, toť zřejmé, zbaveno vazby,

vrací — i není smrti, než zaživa veškerá bytost
zalétá do počtu hvězd neb k výšinám nebe se vznáší.

Chtěl-li bys těsné jich sídlo a sebrané zásoby medu
otevřít, čerstvou vodou si vypláchni ústa a k úlu
tiše se bliž, a čoudivou louč drže v ruce, je vykuř.

Dvakrát bohatý med nám shromáždí, dvakrát lze klidit:
jednou, když souhvězdí Plejád nám ukáže obličej krásný,
vystoupí z Oceanu a pyšnou jej odstrčí nohou,
potom, když v podzimní čas zas prchajíc deštivým Rybám,
truchlivě ustoupí z nebes a v zimní se ponoří vlny.

Včely jsou nadmíru zlostné, a jestliže někdo je dráždí,
bodnou a vypustí jed, však žahadlo nechají v ráně,
vbodené do naší kůže a ranivše, hynou hned samy.

Kruté-li zimy se bojíš a šetříš pro včely medu,
je-li ti prázdnoty úlu a jejich chabosti líto,
neváhej tymián pálit a vyříznout voštiny prázdné,
poněvadž přechoť plástů med vyžírá ještěrka skrytá,
světla se bojící hmyz v jich buňkách zřídí si hnízdo,
trubec tu bez práce sedí a vyjídá potravu cizí,
nebo se vmísí i sršeň, ten urputný, s nestejnou zbraní,
molů odporný rod neb Minervě protivný pavouk
leckdy si prostornou síť tam zavěsí ve vchodu úlu.

Čím však víc bude vyčerpán med, tím více se všecky
přičiní nahradit ztrátu, jež zchudlé postihla plémě,
poznovu plní buňky a ze šťáv budují sýpky.

Když však tělčka včel — vždyť pohromy přináší život
jim těž, stejně jak nám — jsou ochablá nemocí zhoubnou,
což již z neklamných příznaků rozpoznat bude ti možné:
ihned změnění se barva, když stonají: hubenost hrozná
znetvoří vzezření jejich; tu nosí zhynulých družek
mrtvoly ven ze svých úlů a vodí truchlivé pohřby,

za nožku zaklesnou nožku a svěsí se u vchodu úlu,
nebo se zdržují doma a v zavřeném úle jsou pořád,
hladem nečinné všechny a drsnou ztrnulé zimou.

Tehdáž tlumený zvuk jest slyšet, bzučení táhlé,
jako když chladný Auster svým váním po lesích hučí,
jako když moře se vzbouří a ječí z pobřeží vlny,
neb když v zavřené peci se divoce rozhoří oheň:
tu bych poradil rád, bys páčil jim páchnoucí galban,
trubičkou z rákosu do úlu vpravoval medu co nejvíc,
při čemž je zesláblé lákal a k známé pochoutce volal!

Dobře je z tlučných duběnek šťávy též přimísit k medu,
vařením zhoustlého moštu, též listí suchého z růže,
rovněž i sušené hrozny, jež z psithské pochodí révy,
tymián v Atice rostlý a zeměžluč páchnoucí těžce.

Jest též na lukách květ, jež jménem nazvali hvězdík
rolníci: kdo ho chce mít, ten snadno tu rostlinu najde,
neboť hustě jak les jen z jednoho kořene vzrůstá,
žlutý je květ, však listí, jež bohatě obrůstá kolem,
vespod barvou se skví, jíž planá se fialka leskne.
Pletence uvité z ní jsou ozdobou oltářů bohů,
trpká v ústech je chuť. Jej často si pastevec stáda
u křivých proudů Melly a v požatých údolích sbírá.
Kořínek rostliny té dej do vína vonného vařit,
pak tím koflíky naplň a včelám dej za pokrm před vchod!

Jestliže veškeré včelstvo však někomu najednou zajde,
aniž rady si ví, jak znova si opatřit plémě,
čas je, bych vyložil objev, jež arkadský učinil pastýř,
řekl, jak z pobitých krav zas nejednou zplodila včely
hnilobou zkažená krev.

Ted' hodlám celou tu pověst
od prvních počátků jejích a úplně podrobně probrat.
Neboť kde Kanopu lid sídlí bohatý, Pelle kdys poddán,
u nilských stojatých vod, když řeka se vyleje z břehů,

po svých vlastních polích se na lodích barvených voze,
v místech, kde perský lid, jenž nosí toulec, se blíží
Nilu, jenž, v sedmero ramen se rozděliv, narůžno teče,
Nilu, jenž vytéká z míst, v nichž černí Indové bydlí,
který i zelený Egypt svým nánosem úrodným činí —
od toho výzkumu lid svůj blahobyť najisto čeká.

Nejprv vyber si skrovné a věci jen stačící místo,
které maličká budka, jež kryta je žlábkovou střechou,
těsnými stěnami zúží — pak přidej tam okénka čtyři
na čtyřech větrových stranách, by světlo tam vnikalo šikmo.

Potom si vyhledej tele, jež na čele rohy již křiví,
dvouleté; obě dvě nozdry i dýchání hubou mu zacpi,
byť se i bránilo silně, a potom je ranami ubij,
potom mu vnitřnosti roztluc, však kůže ať zůstane celá!

Takto je ležeti nech v tom stavení, nalámej větví,
větve mu pod žebra vlož, též tymián, kasii čerstvou,
v době, kdy Zefyru van již počíná čeřiti vlny,
dřív než poznovu louky se novými barvami zaskví,
dřív než v trámová hnízdo si švitorná vlaštovka zřídí.

Zatím v mrtvole krev, jsouc v měkkých zahřáta kostech,
kvasí — a zvířátka malá je vidět na pohled divná:
nejdřív nemají noh, však záhy se, šustíce křídly,
hemží a vzhůru se vznést čím dál tím více se snaží,
až pak vyrazí ven jak lijavec, který se spustí
z mračen, nebo jak šípy, kdy z lučiště vyletí se strun,
kdykoli Parthové svižní je vystřelí z počátku boje.

Kterýpak bůh, ó Muso, nám vynášel umění toto?
Odkudpak počátek vzal ten nový poznatek lidský?

Odešel z penejských Temp kdys pastevec Aristaeus,
ztrativ veškeren roj, jak pověst jde, hladem i morem.
Přišel, bolestí hnán, až k samému svatému zdroji,
kvílil bolestným hlasem a takto se k mateři ozval:

„Matko, ó Cyreno matko, jež v hlubinách tohoto zdroje
dlíš, proč dalas mi život, prý z jasné bytosti božské —
jsem-li jen vskutku, jak tvrdíváš, zrozen z Apolla otce —
když mi je nepřízniv osud? Kam děla se mateřská láska?
Proč jsi mi velela kdys, bych doufal v nebeské pocty?

Hleď, já dokonce slávu, jež život člověku zdobí,
kterou mi o zrno péče a o stáda zjednala stěží,
ztratil — a ty o tom víš — ač všecko jsem znalecky zkusil.

Nuže i plodný můj sad svou vlastní rukou mi vyvrát,
žeň mou nadobro znič, v mou stáj vhod ničivý oheň,
osení spal, mou révu mi vysekej sekyrou tvrdou,
je-li ti slávy, jíž tvrdě jsem dobyt si, tak hrozně líto!“

V komnatě v hlubinách řeky to volání slyšela matka,
okolo ní sbor nymf tam spřádala miletskou vlnu,
která zelení sytou, jak skleněnou, barvena byla:
Fyllodoke a Xantho a Ligeia, s nimi i Drymo,
po šíji úbělně volně jim splývaly třpytivé vlasy,
Nesaie, Kymodoke a také Thaleia, Spio,
plavá i Lykorias i Kydippe, jedna z nich dívka,
druhá, nedávno tomu, již Héřiny poznala strasti,
Beroe se sestrou Klio, a obě dvě Oceanovny,
obě dvě s koženým pásem, jenž zlatem pestře byl vyšit,
také Efyre, Opis i asijská Deiopeia,
rychlá i Arethusa, jež konečně složila šípy.
Klymene vypráví jim, jak Vulkán nadarmo žárlil,
kterak klamal ho Mars, když sladké zálety sháněl,
o častých láskách bohů už od samých počátků světa.
Když tak jemnou vlnu tam rusalky spřádaly z vřeten,
zabrány do těch bájí, tu opět k matčinu sluchu
synův dolehl nářek — i užasnou nadmíru všecky
na svých skleněných křeslech, však nejdříve Arethusa
vztyčí, před sebe hledíc, svou plavou nad vlny hlavu,
volajíc z dálky „Ó sestro, má Cyreno, nebylas marně
vzrušena kvílením tím, tvůj syn, tvůj největší poklad,

v zármutku Aristaeus tu před zdrojem Penea otce stojí, žalostně pláče a krutou tě nazývá, krutou.“

Matka tu náhlým strachem jest raněna v duši a zvolá: „Přived', ó přived' ho k nám, jest volno mu překročit přes práh bohyň,“ a zároveň velí, by vedví se široko řeka rozstoupila, aby ten hoch tou drahou vstoupiti mohl! Obloukem na způsob hor jej zvysoka obstoupnou vlny, v nesmírné přijmou ho lůno a pod vodu vpustí až na dno. Matčinu sídlu se díví a vodnímu království tomu, pramenům zavřeným v sluje i šumnému ševelu hájů — kráčí a ohromen jest, jak mocné vody tam proudí: viděl tam veškery řeky, jak hluboko pod zemí plynou, z různých tekouce míst: jak teče tam Fasis a Lykus, také tam prameny zřel, z nichž hluboký Enipeus tryská, Hypanis, hučící v skalách, a Kaikus, myská to řeka, odkud Tiberský otec a odkud má Anio proudy, Eridan s býčí hlavou a oběma zlatými rohy, nad který žádná jiná skrz úrodné vzdělané kraje do moře tmavé barvy se prudčeji nevlévá řeka.

Když pak v komnatu přišel, kde strop jest klenutý z pemzy, a když poznala máť, jak zbytečný synův je nárek, čisté mu na ruce vody, jak patří, nalily nymfy, potom mu podaly ručník, jenž úplně hladce byl střižen, na stoly nakladly krmí a vrchem vždy dolily číši, oltáře bohů tam vonných kadidel planuly ohněm.

Matka mu dí: „Ted' vezmi si číš, v níž lydké je víno, ulijme Oceanovi!“ A sama se k Oceanovi modlí, ke světa tvůrci, a k sestrám rusalkám všechněm — na sta jich sídlo má v lesích a na sta jich sídlo má v řekách.

Třikrát hořící krb pak vínem polila čistým, třikrát vyšlehl plamen a po samu klenbu vzplál jasně. Z toho pak znamení posilu berouc si, řekla mu matka: „V hlubinách karpatských vod má obydlí Neptunův věštec,

Proteus, tmavý jak moře. Ten po vlnách na voze jezdí,
taženém spřežením dvounohých koní s ocasem rybím.
V pallenský přístav se bůh teď navrátí, v rodiště svoje,
Pallenu — ctíme ho nymfy, sám Nereus poctu mu vzdává,
dlouhého věku už kmet. Neb všecko zná, všecko ten věštec,
dávno co bylo, co dnes je, co bude i zítra i dále.

Moc tu mu Neptunus sám kdys propůjčil, neboť mu pase
v hlubinách obludy mořské, zvlášť tuleně, netvorné zjevy.

Toho ty musíš lapit a spoutat, aby ti všechnu
vyložil příčinu moru a pohromu obrátil v dobré,
neboť nedá ti rad leč násilím, aniž ho může
prosbou kdo obměkčit. — Lapni jej, pouty pak na něj a tvrdou
silou! Na těch až ztroskotá úskok a naprázdno vyjde.

Sama tě zavedu já, až poledním žhnout bude slunce
žárem, když žízní tráva a stín jest milejší stádu,
v skrytou kmetovu sluj, kamž mořskými vlnami znaven
chodí — tam snadno ho lapíš, až ve spánek pohřížen bude.
Až ho však rukama chopíš a budeš ho svíratí pouty,
budou přeludy různé a podoby šelem tě šálit,
neboť ježatým kancem a strašným tygrem se stane,
ještěrem plným šupin neb lvicí s ryšavou šíjí,
praskat bude jak plamen a z vazby se zdánlivě vymkne,
nebo se ve vodu čistou rozplynout zkusí a zmizet.

Čím však více ten bůh své podoby měnití bude,
tím víc ty zas mu utahuj pouta, můj milený synu,
až se zas v své tělo vrátí a opět ho takovým spatříš,
jako když počínal dřímat a spánek mu zavíral oči!“

Řekla a nebeskou vůni kol dokola rozlila čistou,
která celým tělem mu prolnula: jinochu rázem,
z vlasů, jež upravit krásně, se libá linula vůně,
do údů svěžest sil hned vstoupila.

Jeskyně velká
v boku je duté hory, kam za vlnou vlna se valí,
větrem na skály hnána, a v zátoku táhlou se třítí;

plavcům stíženým bouří to zdávna je bezpečný úkryt.
Ve vnitřku dlívá Proteus a za velkou skálou se skrývá.

Ve sluji syna si v zákoutí tmavém umístí nymfa,
sama pak za mlžnou ukryta clonu se postaví poblíž.

Sírius na nebi zářil a pálil žíznivé Indy,
žhavý, a ohnivé slunce již středem dráhy své prošlo,
rostliny žízní prahly a v korytě horkém až na dno
hluboká řeka se hrála a žhavými paprsky vřela.

Vtom již vychází z moře a ke sluji míří jak jindy
Proteus, a tuleňů rod kol vladaře skáče si s plesem,
slané krůpěje mořské kol dokola daleko stříká.

Porůznu tuleňů dav se tam rozloží po břehu k spánku.
Bůh — jak dozorce stád kdes na horách vysokých někdy
v době, kdy večer a hvězda již přivádí telata z pastvy
k stáji a bečením svým jen dráždí jehňata vlky —
vprostřed na skálu sedne a přehlíží tuleňů počet.

Toto byl pastýři okamžik vhodný, by zmocnil se věštce:
sotvaže vyčkal, až kmet své zemdlené uložil údy,
vyrazil s velkým křikem a rychle ho spoutal, jak ležel.

Naproti tomu i bůh byl pamětliv umění svého,
v podoby všemožné, divné, se ihned měniti počal,
ve zvíře měně se hrozně neb v prchavou vodu neb oheň.
Když se mu žádnou lstí již nevymkl, donucen Proteus
ve svou se podobu vrátil a lidským zas ozval se hlasem:
„Kdopak jenom tě poslal, ó jinochu nadmíru smělý,
vstoupit do domu mého? Co chceš?“

Dá odpověď jinoch:

„Víš, ó ty to víš sám, jeť nemožno něčím tě klamat!
Ty však neklamej též! — Já přišel na rozkaz boží,
abych se po věštbě ptal stran pohromy, která mě stihla.“

Tuto mu odpověď dal. Vtom věstec s úsilím mocným
zakoulel očima svýma, jež modrou jiskřily barvou,
hlasitě zaskřípal zuby a ku věštbě otevřel ústa:

„Jestli' nějaký bůh, jenž těžkým hněvem tě stíhá:
pykáš za velký hřích, vždyť neštěstím stíhaný Orfeus —
třebaže bez viny své — tou pokutou tebe teď trestá —
leda by zvrátil to osud. — Jest zuřiv pro ztrátu choti:
neboť když jsi ji stíhal, tu po břehu úprkem běžíc,
dívka spíš, smrti však souzená brzké, ach! hrozného hada
v trávě si nevšimla vysoké, plaz se však na břehu skrýval.
Soudružky, dryádek sbor, hned velkým naplní křikem
vysoké vrcholy hor, též pláčí rhodopské vrchy,
vysoký Pangaeus pláče a martská Rhesova země,
Getové pláčí i Hebrus i athénská Orithyia —

Sám hrál na dutou loutnu a konejšil muka své lásky,
tebe, ó sladká choti, jsa samotný na pustém břehu,
tebe, když počínal den, když zhasínal, opěval tebe.

Ano i k taenarské sluji a k Ditově vysoké bráně,
v háj, jenž zahalen jest kol dokola temnotou černou,
zašel, k podsvětním duším a k hroznému vladaři prosit,
k srdcím, jež prosbou lidskou se nedají obměkčit nijak.

Dojaty zpěvem jeho se z nejhlubších Erebu sídel
nehmotné sbíhaly stíny a postavy zbavené žití,
tolik, kolik je ptáků, jichž tisíce v listech se skrývá,
kdykoli pudí je z hor buď bouřný liják, neb večer:
mužové, vdané ženy a statných hrdinů duše,
jakmile skončili žití, i chlapci a nevdané dívky,
mládci, jež před zraky otců kdys na vrch hranice kladli.
Černý Kokytu močál a hustý, ošklivý rákos
v bahně, jež línou vodou jest protivné, všecky je poutá,
rovněž poutá je Styx, jenž devíti rameny teče.

Strne i příbytek smrti, ta podsvětí prohlubeň sama,
Tartar i Eumenid sbor, jichž vlas jest propleten hady.
Kerberův trojitý jícen, pln úžasu, otevřen zůstal,
také Ixion s kolem se větrem točiti přestal.

Orfeus vracel se již, již ze všech vyvázl nehod,
vrácená Eurydike již stoupala k hornímu světu
za ním — s podmínkou touto ji vydala královna Orku —
když v tom, rozvahy prost, byl náhlým zachvácen bludem,
lásce ježž prominout možno, však promíjet neumí Orkus:
zapomněl, stanul a na choť, už před samým východem k světlu,
přemožen vášnivou láskou, se ohlédl — veškera práce
byla tím zmařena vráz: bylť krutého vladaře předpis
porušen — třikráte třesk bylo slyšet v avernských vodách.
„Jaké to šílenství hrůzné,“ tak zvolala, „zhubilo tebe,
zhubilo ubohou mne? — Již podruhé ukrutný osud
volá mě zpět, již pokrývá sen mé hasnoucí oči.

Orfee, sbohem! Cos rve mě a zpět nese v tmy propast hrůznou.
Po tobě, ne však již tvá, ach! bezmocné vztahuji ruce.“

Řekla a hned jak lehký dým, jenž s prchavým vzduchem
splývá, prchla mu z očí a zmizela, aniž už potom
spatřila manžela svého, jenž nadarmo po stínu sahal,
mnoho jí povědět chtěje. A také převozník Orkův
močál, který je v cestě, mu nedal podruhé přeplout.

Nuže, co teď? Kam jít, když dvakrát mu manželka vzata?
Jak má pláčem duše, jak zpěvem dojmouti bohy?

Eurydike — ta, neživě chladná zas, přes Styx už plula.
On, jak vypráví zvěst, prý po sedm měsíců s pláčem
žaloval oblačným srázům a pustého Strymonu proudům,
aneb v jeskyních chladných svůj osud žalostně zpíval,
písní krotil tygry a hýbal tvrdými duby.

Nejinak kvílí slavík a v chladném topolů stínu
pro svá mláďata lká, jež bezcitný vypátral oráč,
holátka z hnízda mu vybral a odnesl — nebohý ptáček
po celou noc pak pláče a znovu vždy plačtivou píseň
počíná, na větvi sedě, a plní okolí nářkem.
Srdcem mu nehnula láska ni po novém manželství touha,
sám jen po sněžném Donu a ledovcích hyperborejských

chodil a v rhipajských krajích, v nichž jíní netaje nikdy,
nad smrtí ženinou truchle a nad marným Ditovým darem.

Avšak thrácké ženy, jež zamítal pro lásku k choti,
slavíce slavnosti bohů a nadšeny Bakchovou službou,
rozsápou Orfea v kusy a rozmetou po širých polích.

A když thrácký Hebrus svým prudkým vířivým proudem
unášel pěvcovu hlavu, již urvaly od sněžné šíje,
volal „Ó Eurydiko!“ sám hlas, byť stydl už jazyk,
„Ubohá Eurydiko!“ když duch již prchal mu z těla;
„Eurydiko!“ zas zpátky ozvěnou vracely břehy.

Domluvil Proteus a vzápětí skokem se do hlubin vrhl,
rozpěnil vlny, kde skočil, a vírem roztočil vodu.

Zaváhal syn, však máť, jež zůstala, sama mu řekla:
„Ted' již starost a žal, můj milený, ze srdce zapud'!
To je ta příčina zkázy a proto ti seslaly nymfy,
s kterými v hlubokých hájích se do tance dávala ráda,
na včely žalostný mor — ted' musíš jim s pokorou vzdávat
žertvy, jich za milost prosit a vlídnou získat jich přízeň,
neboť zřeknou se hněvu a prominou, budeš-li prosit.

Jak bys jich prositi měl, ted' pořadem dříve ti řeknu:
Čtyři si výborné býky hled' vyvolit, urostlé krásně,
ze stáda, které ti lykajský vrch ted' zelený spásá,
vyber si tolikéž krav, jimž jařmo se nedotklo šíje,
čtyři tam oltáře nymf blíž vysokých svatyní jejich
postav a dobytčat krev nech na oltář vytékat z hrdel,
avšak těla těch kusů nech ležet v listnatém háji!
Potom, až v devátý den své červánky ukáže Zora,
tehďáž léthejský mák dáš Orfeu v posmrtnou oběť,
také ovečku černou mu vzdáš, pak do háje přijda
smířenou Eurydiku tam zabitím jalůvky poctíš.“
Nemešká syn a vykoná hned, jak velela matka:
oltáře u svatyní nymf, jak Cyrene kázala, zřídí,
býky si, počtem čtyři, tam přivede, urostlé krásně,

přidá i tolikéž krav, jimž jařmo se nedotklo šíje.
Když pak v devátý den své červánky rozžehla Zora,
oslavil Orfea tryznou a potom se do háje vrátil.
Najednou, divoucí div, jej zvláštní překvapil úkaz:
v zetlelých útrobách zvířat a v celé dutině břišní
hlasitě bzučí včely a puklými boky se hrnou,
táhnou jak velké mračno a hned se pak v koruně stromu
shluknou, a podobny hroznu, se s pružné zavěsí větve.

Tak jsem pěstění rolí a dobytka, stromoví zpíval,
tenkrát, když velký Caesar až u hlubin Eufratu v dáli
metal ve válce blesky a národům zákony dával,
po jejich vlastním přání, a k Olympu cestu si razil.
Tenkrát Neapol luzná mě hostila, Vergilia,
když jsem v neslavné prázdní se honosil skládáním básni,
pastýřské zpíval písně a unášen smělostí mládí,
pod buku košatou klenbou jsem o tobě, Tityre, zpíval.

ZPĚVY PASTÝŘSKÉ

(BUKOLIKA)

Ekloga první

Meliboeus, Tityrus

MELIBOEUS

Tityre, ty si tu hoviš a pod buku košatou klenbou
na tenkou píšťalu pískáš a pastýřskou skládáš si píseň.
Já svůj rodný kraj, své půvabné opouštím role,
já teď z otčiny prchám, ty s klidem stinné ty lesy
učíš, by volaly jméno tvé spanilé Amaryllidy.

TITYRUS

Bůh to byl, Meliboee, jenž poklid tento mi zjednal,
pročež chci po všechen čas jej za boha míti a často
beránek z ovčince mého mu oltář pokropí krví.
Svolil, by mohly, jak zříš, mé krávy si kdekoli volně
chodit a já si tu hrát, jak libo mi, na šalmaj prostou.

MELIBOEUS

Nechci ti závidět, věř! — spíš divím se: celý kol venkov
zmatku a víru je pln — já sám teď, zármutkem sklíčen,
před sebou kozičky ženu — a tuto zde stěží jen vleku,
neboť kůzlátek dvě, teď před chvílí, zrodivši v lískách,
na holém kamení, ach! tam nechala naději stáda.
Nejednou tuto mi ránu — jen nebýt nejapné mysli! —
napřed zvěstoval dub — jak vzpomínám — zasažen bleskem.
Ty mi však, kdo je ten bůh tvůj, Tityre, ochotně řekni.

TITYRUS

Já jsem, bláhový, myslil, že Řím jest takové město,
jako je toto zde naše, kam honit na prodej často
něžná jehňata svá nás pastýřů obyčej bývá.

Jako jsem zřel, jak štěňata psům neb kůzlata kozám
ve všem podobna jsou, tak malé jsem srovnával s velkým.
Řím však v takovou výš své temeno nad druhá města
vypjal, oč vyšší je cypřiš než ohebná kalina nízká.

MELIBOEUS

Jaká potřeba nutná tě přiměla do Říma jíti?

TITYRUS

Svoboda, která sic pozdě, však přece jen liknavci svitla,
když mi již šedivěl vous, jenž pod břitvou s tváře mi padal,
avšak svitla mi přece a po dlouhém čase mi přišla,
co teď mám Amaryllidu a volný jsem od Galatey.

Dokud, vyznám to rád, jsem poután byl od Galatey,
úspor jsem nehleděl, proto též nemohl na volnost myslit,
ačkoli ze stájí svých jsem hojnost prodával žertev,
ačkoli tučný sýr jsem pro město nevděčné hnětl,
přece jen dlaň jsem k domovu nosíval pokaždé prázdnou.

MELIBOEUS

Divné mi bývalo dost, proč tesklivě vzývalas bohy,
pro koho, Amaryllido, jsi jablka nechala viset:
Tityrus daleko dlel — sám pramen tě, Tityre, volal,
samy tě volaly jedle a samo i tuhleto křoví.

TITYRUS

Copak jsem dělati měl, bych svého se otroctví zbavil?
Také jsem božstvo tak příznivé nemohl poznati jinde.
V Římě, ó příteli můj, jsem spatřil jinocha toho,
kterému dvakrát šest dní můj oltář do roka kouří.
V Římě mi on první na moji prosbu dal odpověď tuto:
„Paste si, hoši, jak dřív svůj dobytek, pěstujte býky!“

MELIBOEUS

Tak tedy, blažený starče, tvé polnosti zůstanou tobě,
veliké pro tebe dost, ač pouhý je pokrývá kámen
všude a bahnitým sítím tvé pastviny zahalil močál.

Nebudou z nezvyklých trav mít obtíží bahnice těžké,
aniž záhubný mor jich nakazí z blízkého stáda.
Ty tedy, blažený starče, zde uprostřed potoků známých,
uprostřed posvátných zdrojů si v stinném pohovíš chládku.
Tadyhle živý ten plot, jenž pozemek sousední dělí,
jehožto vrbový květ jest od četných včeliček spásán,
bude tě bzučením tichým, jak doposud, ke spánku zváti,
onde zas pod strmou skálou si k nebesům zapěje vinař,
přitom budou tu lkát též vrkaví holoubci lesní,
které s rozkoší slýcháš, i hrdličky z vysokých jilmů.

TITYRUWS

Dřív však jeleni hbití se budou na moři pásti,
moře dřív vyvrhne ryby a na břehu bez vody nechá,
dřív též odejde z vlasti, a oběma zeměmi projda,
Parth bude z Araru píti a z proudů Tigridu Germán,
než by mně božská ta tvář jen pobledla ve vděčné duši.

MELIBOEUS

My však půjdeme odsud — část odejde k žíznivým Afrům,
jiní do skythských pust, část k dravému Oaxu v Krétě,
jiní v britanský kraj, jenž od světa zcela je stranou.

Zdalipak po letech ještě kdy uzřím končinu rodnou,
zdali i drnový krov své chudé chatrče spatří — —
s úžasem v království svém jen několik uvidím klásků?

Ach, ted' surový voják ty vzdělané bude mít role,
cizák tu ornici mou! Ó, kam vás zavedl krutý,
ubozí občané, svár! — Tož těmto jsem osíval pole!
Štěpuj ted', Meliboe, své stromoví, rozsazuj révu!

Kupředu, šťastné kdys stádo! Již jděte, mé kozičky milé!
Již vás nebudu víc, v své zelené rozložen sluji,
vídat, jak v křovinách skal, kdes ve výši, lezete směle;
nadobro zmlkne můj zpěv, již žádnou z vás, kozičky milé,
pásat nebudu já — vy trpké hrýzt vrbí a jetel.

TITYRUS

Přece však dnešní noc bys u mne přespati mohl
na čerstvém lupení tady, vždyť máme již ovoce zralé,
chutné kaštany máme a hojnost čerstvého syra.
Také se ze všech střech již v dalekém okolí kouří,
dlouží se stíny vysokých vrchů a padá už soumrak.

EKLOGA DRUHÁ

Korydon

Alexis, spanilý hoch, byl milován od Korydona,
miláček vlastního pána, však Korydon naděje neměl.
Toliko k hustým bukům, jež stínily vrcholky svými,
pořád chodíval sám, kdež výlevy, neumné, prosté,
volával do lesních hor — než marná byla ta touha.

„Ó, jak krutý jsi hoch! Což nedbáš o moje písně?
Nijak ti není mne líto? — Vždyť ještě mě doženeš k smrti!

Nyní i dobytek sám již dychtí po chladném stínu,
již též trnový plot dal zeleným ještěrkám úkryt,
pro žence dravým vedrem už umdlené Thestylis právě
mateřídoušku a česnek tu roztírá, byliny vonné —
já jen po stopě tvé v tom žhoucím vedru se sháním,
v době, kdy nízké křoví se ozývá cvrkotem cikád.

Zdali mi nebylo líp, když snášel jsem Amaryllidin
hněv neb nadutý pych, neb když jsem s Menalkem býval,
třeba měl osmahlou tvář, však ty máš bělostnou barvu?
Ty však, spanilý chlapče, jen nevěř přespříliš pleti!
Opadá bílý zob, však hyacint sbírají všichni.

Ty jen pohrdáš mnou, však neptáš se, kdože jsem vskutku,
jak jsem bohatý stády, jak mnoho mám sněžného mléka,
tisíce oveček mých jak po horách sicilských chodí;
nikdy mi nechybí mléko, vždy čerstvé, v létě ni v zimě!
Zpívám, jak Amfion sám kdys zpíval, kdykoli volal
dobytek na Aracynthu, jenž v pomezí atickém stojí.

Dokonce škaredý nejsem, vždyť sám jsem v moři se viděl,
vánkem když nehnuté stálo — ni z Dafnida nemusím mít
obavy — sud' jen sám — vždyť nemůže klamati obraz!

Ó, kéž zálibu máš být se mnou na selských polích,
v nízkých chatrčích bydlit a šípem jeleny střílet,
neb též k ibišku křům svá kůzlata na pastvu honit!

V lesích jako bůh Pan bys zpíval zároveň se mnou.
Prvý byl Pan, jenž několik třtin kdys spojovat počal
voskem — měl na péči Pan jak pastýře ovcí, tak ovce.
Nemusí líto ti být, když rtíky si o třtinu otřeš:
Amyntas podnikl všecko, by v umění tomto se vyznal.
Syringů mám, jež ze sedmi třtin jest složena ladně,
z rozpuku nestejně délky, sám Damoetas dal mi ji darem,
při své smrti pak děl: „Tys druhý majetník její!“
Takto mi Damoetas pravil, však Amyntas bloud mi jí nepřál.

Mám též mladé dva srnce, jež stěží jsem v nejisté rokli
uchvátil: bílé skvrny až dosud na srsti mají;
sají každý den z dvou oveček — tobě je chovám.

Dávno mne Thestylis prosí, by mohla si domů je odvést:
uvidíš, stane se tak, když ničím ti nejsou mé dary!

Spanilý hochu, pojd' sem — jen viz, jak v košících plných
nymfy ti lilie nesou a Nais bělostné krásy
trhá ti violy žluté a krásné kvetoucí máky,
narcis i anýzu květ, jenž libou vydává vůni,
mísíc v to kasii vonnou a jiné květiny libé,
něžného kosatce květ pak pestří měsíčkem zlatým.

Já pak ti natrhám kdoulí, jež jemné pokrývá chmýří,
také ti kaštiny dám, mé Amaryllidě kdys milé,
přidám žlutavé švestky — i ty se líbiti budou.

Také natrhám tebe, ó vavříne, přidám i myrtu,
neboť když budete spolu, své libé spojíte vůně.

Hlupák jsi, Korydone, tvých darů Alexis nedbá,
chceš-li však zápasit dary, tu sotva se Iollas poddá.

Co mi to napadlo jenom! — tot' jako bych, šílenec, pustil
na květy divoký vítr a do čistých pramenů kance!

Před kým, bloude, to prcháš? — i bohové bydlili v lesích,
dlel tam i trojský Paris — nechť Pallas ve městech bydlí,
kterým základy dala — my nade vše milujme lesy.

Po vlku zuřivý lev, sám vlk se zas po koze shání,
po květu vojtěšky bujné se shání laškovná koza,
po tobě já, vždyť rozkoší svou jest unášen každý.

Viz, jak nese si býk své oradlo, visící na jhu,
viz, jak zapadá slunce a rostoucí zdluhuje stíny,
mne však spaluje láska — což možno je omezit lásku?

Jaká to, Korydone, ó jaká tě ztřeštěnost jala!
Na jilmu listnatém máš jen napolo střiženou révu!
Kdyby sis nějaké spíš chtěl náradí, potřebné nutně,
ať již z vrbových prutů neb z ohebné sítiny uplést!
Jiný se Alexis najde, když tebou pohrdá tento!"

Ekloga třetí

Menalkas, Damoetas, Palaemon

MENALKAS

Řekni, čím to jest stádo, ó Damoete! — Meliboeovo?

DAMOETAS

Nikoli, Aegonovo, jež nedávno svěřil mi k pastvě.

MENALKAS

Kterak jste nešťastné stádo, vy ovečky! Zatímco pán váš Neaeru ze strachu hlídá, by mně snad nedala přednost, námezdník ten, váš pastýř, vás dvakrát v hodině dojí, vám tím veškeru sílu a jehňatům odnímá mléko.

DAMOETAS

Pomni, že takovou věc bys skromněj měl vytýkat mužům! Známo je, kýms byl sveden — jak úkosem hleděli kozli — v které svatyňce též — však nymfy se laškovně smály!

MENALKAS

Bylo to tenkrát, myslím, když viděly, kterak jsem řezal zlovolně Mikonu stromky a na nich mladistvou révu.

DAMOETAS

Zde snad, v bučině staré, když Dafnidu luk jsi a šípy
zpřelámal, závisti pln, když viděls, Menalku zvrhlý,
já jak dávám chlapci ten dárek — a kdybys byl neměl
provést mu nějaký pych, pak závistí bledou jsi zhynul.

MENALKAS

Co si má počítí pán, když tuhletu drzost má zloděj!
Copak jsem neviděl já, jaks Damonu, ničemo, kozla
hodlal z nástrahy vzít, ač Lyciska štekala strašně?
Když pak křičel jsem já: „Kam plíží se tamhleten člověk?
Tityre, sežeň stádo!“ — tys v rokytí zatím se skrýval.

DAMOETAS

Cožpak, v zápase hrou byv překonán, tohoto kozla
neměl Damon mi dát, jež vyhrála syringa moje?
Onen kozel byl můj — což nevíš? Damon se k tomu
přiznával sám, však tvrdil, že kozla mi nemůže dáti.

MENALKAS

Ty žes ho překonal hrou? Což někdy jsi syringu jakou
voskem spojenou měl? Což nevrzals na křížovatkách
na své vřeštící stýblo, ty hudlaři, hanebnou píseň?

DAMOETAS

Jestliže tedy bys chtěl, své umění střídavě změřme!
Já bych tuto zde krávu — ať nemusíš zamítnout cenu:
dvakrát k dojení chodí a dvojici telátek živí —
do sázky dal, nuž řekni, co ty zas v zástavu dáváš.

MENALKAS

Ze stáda nemohu nic dát v zástavu, závodě s tebou,
vždyť já doma mám otce a mám též macechu přísnou,
čítají oba co den své dojnice, kůzlata jeden.
Dám, což jistě ty sám pak za věc cennější uznáš —
když ti to šílenství tvé jest vhod — dvě bukových číší,
na nichž Alcimedontem jsou vyryty vypuklé řezby:
navrchu obratným dlátem je vyryta ohebná réva
s břechťanem zelené bledým a réva mu ovíjí květy.
V středu je obrazů dvě, jest první Konon — a druhý?
Ten, jenž nebeský kruh svou hůlkou nakreslil lidem,
s časy, jež vhod jsou žencům i oráčům sehnutým k pluhu.
Dosud se můj jich nedotkl ret, jen v skrytu je chovám.

DAMOETAS

Od téhož Alcimedonta i já dvě pohárů dostal,
na nichž okolo uch jest něžný ovinut akant,
Orfeus ve středu jest, též les, jenž za pěvcem chodil.
Dosud se můj jich nedotkl ret, jen v skrytu je chovám.
Kdo však vidí mou krávu, ten nesmí už chváliti číši!

MENALKAS

Dnes se mi nevymkneš už — kam chceš, tam k zápasu přijdu,
ať však slyší ten zpěv — však přichází Palaemon tuhle!
Poznáš, že nebudeš víc svým zpěvem k zápasu dráždit!

DAMOETAS

Pojď tedy, zpívat-li znáš, já dokonce nebudu váhat,
nikomu vymknout se nechci — ty sousede Palaemone,
bedlivý na všechno pozor, vždyť není malá ta cena!

PALAEMON

Zpívejte — na měkký drn již všichni jsme usedli právě —
pučí kdejaký lán, již veškero stromoví pučí,
má již lupeny les, jest roční nejhezčí doba.
Damoete, počínej pět, pak ty zas, Menalku, zpívej!
Střídavý bude váš zpěv — ten velmi je Camenám milý.

DAMOETAS

Jovem počňte, Musy, jest vesmír naplněn Jovem,
Jupiter řídí zemi a v mých má zálibu písních.

MENALKAS

Mne zas miluje Foebus, vždyť u mne má Foebus své dary
v každý čas: mám vavříň i hyacint libě se rdící.

DAMOETAS

Jablkem hází po mně má laškovná Galatea,
prchá pak k vrbovým křům, však dříve chce viděna býti.

MENALKAS

Samoděk chodí mi vstříc můj Amyntas, milený jinoch,
známější již mým psům než sličná Delia sama.

DAMOETAS

Dary jsem milence své již připravil, označiv místo,
holubi kde si ve vzdušné výši svá hnízdečka snesli.

MENALKAS

Já však, pokud jsem mohl, jsem deset mu jablíček zlatých
poslal z lesního štěpu a ostatní pošlu mu zítra.

DAMOETAS

Ó, jak často — a o čem — má rozmilá mluvila se mnou!
Bohům to, vánky, alespoň zčásti doneste k sluchu!

MENALKAS

Co z toho mám, když, miláčku můj, mnou nezhrdáš v duchu,
mám-li, co kance ty štveš, být stranou hlídačem sítí?

DAMOETAS

Fyllidu pošli mi sem, mám svátek zrození svého,
sám přijď, až za dobrou žeň dám jalůvku, lolle, zabít!

MENALKAS

Fyllis mi nade vše jest, vždyť při mém odchodu lkala,
volajíc v dál: „Bud' zdrav, bud' zdrav, můj lolle sličný!“

DAMOETAS

Stájím je na škodu vlk, však zralému osení liják,
stromům vichřice zas, nám hněvná Amaryllida.

MENALKAS

Osení milá je vláha a kozlu, když odstaven, plaňka,
dobytku březímu vrba, mně Amyntas, jediný ze všech.

DAMOETAS

Pollio básnictví mé má v oblibě, třeba jen selské,
telátko ctiteli svému, ó pierské bohyně, živte!

MENALKAS

Skládá nové ty písne i Pollio, živte mu býčka,
který trká už růžky a písek do vzduchu kope!

DAMOETAS

Kdo tě má, Pollio, rád, přijď tam, kam spokojen dospěls,
splývej mu med, též z bodavých křů měj líbezný balzám!

MENALKAS

Kdokoli Bavia ctí, měj rád tvé, Maevie, básně!
do pluhu zaprahej lišku a hled' též podobit kozla!

DAMOETAS

Hoši, již trháte kvítí a jahody rostoucí nízko,
prchejte pryč, vždyť studený had jest v travině ukryt!

MENALKAS

Nechod'te přespříliš vpřed, mé ovečky, neradno věřit
břehům, vždyť ještě i teď sám beran vysouší rouno!

DAMOETAS

Od řeky kozičky mé, když pasou se, Tityre, zažeň!
Já je, až nastane čas, pak v prameni vykoupu všechny.

MENALKAS

S ovceři do stínu, hoši! — sic, vedrem-li mléko se spaří,
marně pak vemena jim, jak nedávno, mačkati budem.

DAMOETAS

Ach, ach! Kterak můj býk jest hubený v šťavnaté vice:
stejně jak pastýřům stád, tak stádům na škodu láska.

MENALKAS

Mým však neškodí láska — a v kůži se sotvaže drží,
které oči mi as mé něžné beránky uřkly?

DAMOETAS

Řekni mi, v kterých zemích — a velkým budeš mi Foebem —
tři jen lokte, nic víc, jest rozložen nebeský prostor.

MENALKAS

Řekni mi, v kterých zemích má kvítek královské jméno
napsáno na listech svých — má Fyllis bude pak tvoje.

PALAEMON

Není to pro mě už úkol, bych rozhodl takový zápas.
Ty té krávy jsi hoden, ty též. Když nedá se člověk
přemoci rozkoší lásky, pak nezkusí hořkostí jejích.
Strouhu již zarazte, hoši, již dosti se napily louky!

EKLOGA ČTVRTÁ

Poněkud vážnější píseň chci zpívat, sicilské Musy:
všechněch netěší stromy ni tamaryšk nízkého vzrůstu;
I když slavíme les, nechť les jest konsula hoden.

Přišel poslední věk, jak kumská hlásala věštba;
velké pořadí věků, jak bývalo, počíná znova,
již se zas vrací Panna a vrací se saturnská říše,
nový již lidský rod nám posílá vysoké nebe.
Chraň jen, Lucino cudná, vždyť tvůj již panuje bratr,
chlapce, jenž přijíti má: jím skončí železné plémě,
zlatý však lidský rod zas povstane po celém světě.

Takto ten skvostný věk nám za tvého konsulství vzejde,
Pollio, měsíce dlouhé pak kupředu kráčetí budou.
Stopy-li zločinů našich jsou doposud, vedením svým je
shladiš a stálých hrůz tak zbavíš veškery země.

Chlapec jak bůh už povede život a uvidí naše
heroje, s bohy jak žijí, a s nimi i sám bude vídán,
všechnen pak usmíří svět, jímž povládne otcovou ctností.

Země ti prvé dárky, ó chlapečku, v hojnosti zplodí:
líbezný akant a leknín a kozlík a zelený břečťan,
který se po zemi plazí — a všecko to vyroste samo.
S vemeny plnými mléka se budou vraceti kozy,
samy, a velkých lvů již nebudou stáda se báti,
sama ti kolébka tvá dá hojnost rozkošných květů,
zhynou jedoví hadi i jedové rostliny klamně
zhynou a východní amom pak na všech poroste místech.

Až pak si o slávě hrdin a o činech vlastního otce
budeš moci už číst, až poznáš, co je to mužnost,
znenáhla něžný klas již na poli žloutnouti bude,

budou s drsného trní i třpytné viseti hrozny,
bude i rosný med též z tvrdých dubů se potit.

Něco však zůstane stop z těch bývalých zločinů našich,
které přimějí lid zas na moře s koráby vyplout,
stavět hradby kol města a do půdy vrývati brázdy.
Jiný bude zas Tifys a jiná poveze Argo
vybraných hrdinů sbor, též jiné nastanou války,
bude i na trojský hrad zas jiný Achilles poslán.

Až pak dospěješ věkem a zralým mužem se staneš,
obchodník opustí tuň sám od sebe, nebude zboží
měnit už loď, vždyť každý kraj pak ponese všecko.
Motyk nebude zem již snášeti, vinice žabek,
také mohutný oráč už býkům odváže jařmo,
nebude učit se vlna, jak různými barvami šálit:
sám teď na pastvě beran své vlastní zamění rouno
za šafrán žlutavé barvy a za nach ladně se rdící,
jehňata od sebe sám, hned na pastvě, ošatí červec.

„Taková století před'te!“ svým vřetenům pravily Parky,
svorně, vždyť osudu vůle se nijak nemůže změnit.

Nastup na dráhu slávy, tak vznešenou, čas se už blíží,
drahé ty božské dítě a velký potomku Jovův!
Viz, jak klenutý svět svou tíhou celý se chvěje,
země i vysoké nebe i daleké prostory mořské,
viz, jak příští ten věk zas plní radostí všecko!

Ó, kéž těchto se dob můj život ve stáří dočká,
jakož i duch, jenž sílu by měl tvé vylíčit skutky!
Pak by mne nepředčil v písních ni thrácký Orfeus ni Linus,
třebaže jednomu matka a druhému pomáhá otec,
Orfeu Kalliopea a Linovi Apollo sličný,
kdyby i závodil Pan, své Arkády za soudce maje,
prohru by prohlásil Pan, své Arkády za soudce maje.

Usmáním začni už, chlapečku malý, svou poznávat matku —
po deset měsíců přec již dost tvá zkoušela matka —
začni už, chlapečku malý: kdo nezažil rodičů úsměv,
toho bůh neuzná stolu a bohyně manželství hodným!

EKLOGA PÁTÁ

Menalkas, Mopsus

MENALKAS

Pročpak, když jsme se teď tak setkali, umělci oba —
já znám zpívati písně, ty na lehkou syringu hráti —
Mopse, si nesesednem tuhle, kde jilmy se s lískami pojí?

MOPSUS

Slušno, bych poslušen byl, tys věkem, Menalku, starší:
bud'to si sedněme v stín, jenž váním větru se kmitá;
spíš však vejďeme v sluj! Jen pohled', kterak ji všude
obrostla divoká réva a řídkými zakryla hrozny!

MENALKAS

S tebou si na našich horách jen Amyntas závodit troufá.

MOPSUS

Což když dokonce myslí, že zpěvem by překonal Foeba!

MENALKAS

Počni, ať láska to jest, již Fyllis k někomu vzplála,
oslava Alkonova či Kodrův nějaký rozpor!
Počni už zpívat, Mopse, tvé kozlíky pást bude Tityr!

MOPSUS

Nikoli, bude to zpěv, jež já jsem, nedávno tomu,
vyryl v bukovou kůru, jak střídavě hrál jsem a zpíval,
ty potom Amynta vyzvi, by zpěvem závodil se mnou!

MENALKAS

O kolik ohebná vrba je horší než oliva bledá,
o kolik nízký nard než nachová zahrada růží,
o tolik, soudil bych já, též Amyntas tebe je horší.
O tom už dost, můj hochu, vždyť již jsme se v jeskyni octli!

MOPSUS

Dafnida želely nymfy, když krutou zahynul smrtí —
vy pak, lísky a zdroje, ten smutek dosvědčte nymfám —
v době, když mrtvolu máť, tak žalostnou, v náruči majíc,
krutými veškery bohy a nebeská souhvězdí zvala.

Žádný za oněch dnů svůj dobytek nepásl pastýř,
nevodil k studeným řekám, ó Dafnide — čtvernožec žádný
ani se nedotkl vody ni mladých výhonků trávy.

Dafnide, pro tvou smrt též punšší truchlili lvové —
o tom divoké hory a hvozdy si doposud mluví.

Dafnis naučil lid, jak zapřahat arménské tygry
do vozu, Dafnis to byl, jenž zavedl Bakchovy tance,
učil i jemné listy kol ohebných oplétat tyčí.

Jako je stromům réva a révě zas ozdobou hrozen,
jako je stádům býk, jak plodným osení polím,
takovou ozdobou svým byls jedinou. — Když pak jsi umřel,
z polí odešla Pales, sám Apollo odešel také.

V brázdách, do kterých ječmen byl zaset velikozrnný,
vzrůstal škodlivý jílek a neplodný rodil se plevel,
namísto jemných fial a nachových narcisu květů
bodlák jenom se zdvíhal a řešetlák s ostrými trny.

Posypte listím půdu a k zřídľům sázejte stromy
pro stín. Tak Dafnida vůle, by dalo se na jeho paměť.
Pak mu tam zaříd'te hrobku a na hrobce napište verše:
„Já jsem v lesích tu Dafnis a odtud známý až k hvězdám,
krásných pastevec stád, však sám jsem krásnější nad ně.“

MENALKAS

Ten tvůj zpěv jest takový nám, ó nebeský pěvče,
jakým v travině spánek je umdleným, jako je milé
uhasit žízeň vodou, jež hrčí v potůčku libě.

Nejen však syringou svou, též zpěvem mistru se rovnáš.
Ó, jak šťastný jsi hoch, hned za ním v pořadí druhý!

Přec však také ti já, jak dovedu, zapěju tuto
píseň a Dafnida tvého ti k hvězdám nebeským zvednu,
Dafnida k nebeským hvězdám — též já byl Dafnidu milý.

MOPSUS

Může co vzácnějšího mi nad dar takový býti?
Vždyť již v jinošství svém byl hoden pochvalné písně,
tvou pak píseň už dřív nám Stimichon nadšeně chválil.

MENALKAS

Dafnis, zářící krásou, se nezvyklým olympským sídlům
diví a nebeské hvězdy a oblaka pod sebou vidí.
Pročež bujará slast jak lesy, tak polnosti jímá,
jímá i pastýře, Pana i dryády, lesní to nymfy.
Stádům úklady vlk již nehrozí, jelenům sítě
nestrojí lid, vždyť dobrému klid jest Dafnidu milý.
Samy i lesiny hor své volání, radosti plny,
vznášejí k nebeským hvězdám, i skaliny oslavnou píseň,
samo i stromoví volá: „On bůh jest, Menalku, bůh jest.“

Přízniv a laskav bud' svým, hled' na tyto oltáře čtyři:
dva patří, Daphnide, tobě, a tvé jsou, Foebe, dva druhé.
Ročně ti po dvou číších, jež čerstvým mlékem se pění,
také džbánů ti dvě dám postavit s olejem tučným.

Obzvláště hojné víno dám k radosti hostiny nosit,
z číše pak chijský mok dám ulévat, nový to nektar,
u krbu, bude-li mráz, však ve stínu, bude-li vedro.

Přítom mi krétský Aegon a Damoetas zpívati budou,
bujné satyrské skoky nám předvede Alfesiboeus.

Takto tě budeme ctít, když nymfám plniti budem
sliby, i v jarní čas, když budeme obcházet pole.

Dokavad kanec v horách a ve vodě bude žít ryba,
dokud je tymián včele a cikádě potravou rosa,
potrvá tobě tvá čest, tvé jméno i oslava tvoje!

Stejně jak Cereře, Bakchu, též tobě pak rolníci budou
činit sliby co rok, též ty si je zavážeš k slibům.

MOPSUS

Jaký, jaký jen dar mám za takou píseň ti dáti?
Šustot jižního vánku mi nedělá takovou radost,
ani když vlny a příboj bičují pobřeží s třeskem
nebo když skalnatou strží se řítí bystřina horská.

MENALKAS

Tuto zde syringu křehkou ti já dřív nabízím darem,
na kterou: „Alexis sličný byl milován od Korydona,“
na kterou také jsem hrál: „Čí stádo to? Meliboeovo?“

MOPSUS

Ty však vezmi si hůl, již často si Antigenes
přával, však nedostal jí, ač tehdaž lásky byl hoden.
Hůl má kování krásné a suky jeden jak druhý.

EKLOGA ŠESTÁ

Silenus

Za hodna sicilský zpěv má Thália uznala první,
hravý, a nejal ji stud, když v lesích bydliti měla.

Když jsem chtěl o králích zpívat a o bojích, Foebus mě náhle
zatáhl za ucho: „Pastýř jsi, Tityre, pastýři sluší
tučné ovečky pásti a prostou zpívati píseň!“

Já — vždyť dost bude těch, již chvalozpěv o tobě, Vare,
skládati budou rádi a zpívati o hrůzách války —
budu jen venkovský zpěv teď na tenkou píšťalu hráti.

Pěji, co velí mi bůh, však bude-li někdo i tuto
báseň s účastí číst, pak bude tě opěvat, Vare,
háj můj tamaryškový, a Foebovi nejdražší bude
báseň, jež do čela svého si napíše Varovo jméno.

Počňte, pierské Musy. Kdys Chromis a Mnasylos v sluji,
pastýři, Silena zhlédli, jak leží, pohřížen v spánek,
žíly pak, jako vždy jindy, měl naběhlé včerejším vínem;
u něho ležel věnec, jenž s hlavy se zvolna mu smekl,
konvice s otřelým uchem mu na ruce visela těžká.
Přistoupí — často ten kmet v nich budil naději v píseň,
klamně — i svází ho poutem, jež z jeho si upletli věnce.

S nimi se spojí i Aegle a bojácným přinese pomoc,
Aegle, nejhezčí z najád, a tato, když procitl právě,
nachovou z ostružin šťávou i čelo mu barví i skráně.

Silen se úkladu směje: „Nač pletete“, prohodí, „pouta?
Zbavte mě pout! — jest dost, když tohle jste provéstí mohli!

Píseň, již toužíte slyšet, vám zapěji — píseň je pro vás, pro Aeglu odměna jiná.“ — Pak počal Silenus zpívat.

Tehdáž viděl bys fauny i zvířata do taktu tančit, tehdáž viděl bys dub, jak nehybným vrcholkem kývá.

Nemají parnaské skály tak velké radosti z Foeba, taký v Rhodope úžas ni v Ismaru nebudí Orfeus.

Neboť Silenus pěl, jak v nesmírném prostoru světa zárodky země i vzduchu i čistého ohně i moře vespolek smíchány byly, jak všechno se z pralátek těchto tvořilo — všechno, i sám ten jemný nebeský okruh, zem jak počala tuhnout a do hlubin sváděla moře, různé tvořila zjevy, jimž dávala znenáhla tvářnost, svět jak s úžasem zřel, jak nové se rozžehá slunce, kterak se zdvíhají páry a z nich jak padají deště, les jak poprvé vzniká a tyčí se, kterak v něm občas různá zvířata chodí a hory je poprvé vidí, Pyrrha jak kameny hází, jak šťastna je saturnská říše, o orlu kavkazském zpívá, jak Prométheus ukradl oheň, o zdroji, u něhož Hylas byl jat, jak volali plavci a jak veškeren břeh zněl voláním: „Hyle, ó Hyle!“

Zpívá, jak Pasifae by bývala, nebýti stáda, šťastna — teď těší ji láskou, již vzplanula k sněžnému býku. Ó jaks nešťastna, ženo! Jak šílená jala tě vášeň!

Klamným Proitoven řvaním se plnila veškerá pole, žádná však neměla z nich tak hnusné k býkovi lásky, třebaže mívaly bázeň, že pluh jim pověsí na krk, třebaže na hladkém čele též rohy hledaly často.

Ó, jaks nešťastna ženo! Ty nyní po horách bloudíš, býk však sněžným bokem kdes na měkkém kosatci leže, pod tmavou korunou dubu si žvýká zelenou travu, aneb ve velkém stádě jde za krávou. — „Obsad'te, nymfy, veškery východy z pastvin, ó obsad'te, diktejské nymfy, zda by se býkových stop, jak sem tam po lese chodí,

dopátrat mohl můj zrak — snad někde ho na pastvě láká
bujná zelená tráva — a možná že některé krávy
jdoucího se svým stádem jej vábí v gortynské stáje.“

Zpívá o dívce též, jak diví se hesperským plodům,
truchlící Faëthontovny pak odívá v mechovou kůru
hořkou a ze zemské půdy pak zvedá ztepilé olše.

Zpívá, jak jednou Gallus, když u proudů Permessu chodil,
od jedné ze sester Mus byl na vrch Helikon veden,
veškeren Foebův sbor jak před ním zvedl se z úcty,
jak mu tam pastýř Linus, ten bohem nadaný pěvec,
který miříkem hořkým a květy měl zdobeny vlasy,
pravil: „Tu syringu tobě, ó přijmi ji, dávají Musy,
dřív ji měl askerský kmet, jenž před časy na ni svou píseň
hrával a s vysokých hor jí strmé svádíval habry.
Na ni teď, Galle, ty sám pěj původ grynského háje,
takže pak nebude háje, jímž víc by se Apollo pyšnil.“

Zmínit se mám, jak Silenus pěl, jak Nisova Skylla
prý kol bělostných slabin pás štekavých netvorů majíc
smýkala dulišským loďstvem a v bezedné hlubině mořské
hrůzou zděšené plavce psy mořskými rozsápat dala,
nebo jak pěl, jak změněna podoba Tereu králi,
jakou od Filomely měl hostinu, jaké měl dary,
jaký ji donesl let kams do samoty, jakými křídly
nad svým vlastním krbem, ta ubohá, lítala předtím?

O všem, co od Foeba kdys proud šťastného Eurotu slyšel,
který pak vavřínnům velel, by zpěvy ty z paměti znaly,
o všem Silenus zpíval a ozvěna k hvězdám to nesla —
až jim večerní hvězda, jež k nevoli Olympu vyšla,
kázala shánět stáda a opět zjistit jich počet.

EKLOGA SEDMÁ

Meliboeus, Korydon, Thyrsis

MELIBOEUS

Náhodou pastýř Dafnis si hověl pod šumným dubem,
také Korydon s Thyrsem tam sehnali oba své stádo:
ovečky Thyrsis a Korydon kozičky kypící mlékem.
Oba dva ve květu mládí a oba dva jak pravý Arkad,
zpívati uměli stejně i vzápětí odpověď dávat.

Zatímco mladé myrty jsem od mrazu v zahradě chránil,
kozel, vůdce mých koz, kams zaběhl — vtom jsem už zhlédl
Dafnida — zhlédl mě také a povídá: „Pospěš si, honem!
Meliboe, pojd' sem, jsou zdravý tvé kozy i kozel;
trochu-li možno ti jest se pozdržet, pohov si v stínu!
Neboť samy sem přijdou, zde po lukách, krávy se napít
z Minciu, jehožto břeh jest lemován ohebným sítím,
z dubu pak posvátného je slyšet bzučení včelek.“

Nuže co teď? — Což Fyllidu mám? Mám Alcippu jakou,
aby mi beránky v odstavu doma vždy zavřela zvláště?
Tam však velký boj měl Korydon s Thyrsidem svěsti!
Konečně váben jich hrou jsem vážné odložil práce.
Oba dva střídavým veršem tu počali vespolek zápas,
neboť přály si Musy, by střídavě zpívali píseň:
po každé Korydon začal a ihned mu odvětil Thyrsis.

KORYDON

Nymfy, vy rozkoši má, buď takové písně mi dejte,
jaké jste Kodrovi mému kdys popřály — bezmála stejně

skládá písňě jak Foebus — však není-li všechněm to dáno,
potom na svatý smrk svou syringu pověsím zvučnou.

THYRSIS

Ověňte slibného pěvce, ó arkadští pastýři, věncem
z břechťanu, aby pak Kodrus, ten slavený, závistí pukl!
Kdyby však víc než slušno mě velebil, dejte mi na skrář
kozlík, bych, budoucí básník, z té zlovůle pohromy nevzal!

KORYDON

Kančí hlavu ti dává, ó Diano, mladistvý Mikon,
větvitě parohy též — jsou z jelena dlouhého věku.
Dáš-li mu trvalý zdar, pak celá z mramoru budeš
státi a nachový střevíc ti ovine na nohou lýtka.

THYRSIS

Tuhle ten krajáč mléka i koláče, Priape, čekej
ročně a spokoj se tím: tys chudé zahrádky strážcem!
Z mramoru, jaký jsem měl, byls vyroben, ale až stáda
hojným se dorostem svým nám rozmnoží, ze zlata budeš.

KORYDON

Nerejská Galateo, tys libější mateřídoušky,
hezčí než břechťan světlý a skvělejší labutí bílých,
jakmile do tvých stájí se vrátí z pastviny krávy,
je-li ti Korydon trochu jen milý, neváhej, přijdi!

THYRSIS

At' se ti trpčejším zdá než pryskyřník, rostoucí v Sardsku,
drsnějším, nežli je trnů, a všednějším bezcenné řasy,

není-li tento den jediný delší mi rok nežli celý!
Vraťte se, máte-li stud, již syté, vraťte se krávy!

KORYDON

Prameny obrostlé mechem a nad spánek jemnější trávo,
planiko zelených listů, jež řídkým stínem je kryješ,
ochraňte před letním žárem můj dobytek — vedra se blíží
žhoucí, již na pružné révě se nalévá pupenec bujný.

THYRSIS

Krb tu je, smolné dračky a v plném vždy plápolu oheň,
veřej a domovní vchod jest černý od stálých sazí.
Takto je u krbu mráz nám lhostejný, jako je vlkům
počet sečtených ovcí a bouřné bystřině břehy.

KORYDON

Hrdě tu jalovec stojí i kaštan s ostrými ostny,
různé tu ovoce leží, a každé pod stromem vlastním,
nyní se usmívá všecko, však kdyby snad Alexis sličný
odešel z těchto zde hor, též řeky bys uviděl suché.

THYRSIS

Půda je zprahlá a žárem i žízní travina zmírá.
Bakchus v nepřízni své vzal pahorkům stinnou tu révu:
příchodem Fyllidy mé nám celá se vinice vzkřísí,
neboť Jupiter sám zas v hojném dešti se snese.

KORYDON

Topol nejdražší strom jest Herkulu, Bakchovi réva,
sličné Venuši myrta a Foebovi obzvláště vavřín:

Fyllis miluje lísku, a pokud ji milovat bude,
líška se nepoddá myrtě ni vavřínu, Foebovu stromu.

THYRSIS

Nejhezčí v lesích je jasan a v zahradách pinie zase,
topol na březích řek, však na horách vysokých jedle:
jestliže častěji přijdeš, ó sličný Lycide, ke mně,
jasan ti ustoupí v lesích a v zahradách pinie krásná.

MELIBOEUS

To je, co vím, druh Thyrsis byl překonán, zápasiv marně,
Korydon od doby té, jen Korydon vždy mi je pěvcem.

EKLOGA OSMÁ

Damona, Alfesiboea, dvou pastýřů, přednesem písně —
jalůvka nechala pastvy a strnula žasem, jak vešli
v zpěvný svůj boj, též rys, pln podivu, naslouchal zpěvům,
tok náhle změnily řeky a ve svém ustaly proudu —
Damona, Alfesiboea, dvou pastýřů, přednesem písně.

Ty, ať timavských skal již přecházíš pobřežím strmým,
nebo ať ilyrskou tůň již přejíždíš — nastane jednou
den, kdy s vůlí tvou směl bych činy tvé vyprávět velké,
den, kdy s vůlí tvou směl bych po světě hlásati slávu
truchloher tvých, jež Sofokleova jsou kothurnu hodny?

Tebou počnu i skončím, ó prosím, přijmi tu báseň,
počatou na tvou výzvu, a nechej kolem svých skrání
k vavřínu vítěznému i tento si ovinout břečťan!

Sotvaže noční stín, pln studena, odešel s nebe,
v čas, v němž na měkké trávě jest příjemná dobytku rosa,
když již Damon zpíval, jsa o mladou olivu opřen.

„Vyjdi a živný den nám za sebou, Denice, přiveď!
Oklamán zrádnou láskou své dřívější snoubenky Nysy,
k bohům volám a lkám, ač přísežné svědectví jejich
nebylo platno mi nic — již v poslední života chvíli.

Počni již maenalský zpěv, má syringo, počni ho se mnou!
Maenal má šumný háj, má zpěvné pinie v háji,
slýchá milostný zpěv svých pastýřů, slýchá i Pana —
první ze všech byl Pan, jenž syringám zahálet nedal.

Počni již maenalský zpěv, má syringo, počni ho se mnou!
Mopsovi Nysa je dána — ó, čeho se milenec dočká!
toť by moh s koněm i noh být zasnouben — pomalu také
psi už i bázlívi daňci se společně napájet budou!

Nové si pochodně řež, vždyť manželku, Mopse, ti vedou,
ořechy, ženichu, házej, již Hesperus opouští Oetu!

Počni již maenalský zpěv, má syringo, počni ho se mnou!
Důstojný muž jest tento tvůj choť — tys pohrdla všemi,
ty, jíž syringa má, mé kozičky nebyly ničím!
Obočí mé prý zježeno jest, mám vousy prý dlouhé!
Myslíš, že žádný z bohů si lidských nevšímá skutků?

Počni již maenalský zpěv, má syringo, počni ho se mnou!
Viděl jsem v zahradě své, jaks trhala, děvčátko malé,
s matkou jablka rosná, a já byl průvodcem vaším!
Bylo mi jedenáct let, již v dvanácté léto jsem vcházel,
již jsem i na křehké větve, jsa na zemi, dosáhnout mohl —
jak jsem, vida tě, vzplál! — jak zhoubná mě slepota strhla!

Počni již maenalský zpěv, má syringo, počni ho se mnou!
Vím teď, co je to Amor! Ten v tvrdých se skalínách zrodil
v rhodopských horách neb tmarských neb daleko u Garamantů.
Není z lidského rodu ni z lidské krve ten chlapec!

Počni již maenalský zpěv, má syringo, počni ho se mnou!
Hoch ten naučil matku, ten bezcitný, potřísnit ruce
krví rozenců svých. — Jak tys též ukrutná, matko!
Jest však krutější matka či onen strašlivý chlapec?
Strašlivý onen je hoch, též ty jsi však ukrutná, matko!

Počni již maenalský zpěv, má syringo, počni ho se mnou!
Dokonce vlk měj z oveček strach, nechť na tvrdém dubu
rodí se zlatá kdoule a zkvétají narcisem olše,
z tamaryškové kůry se hustý vylévej jantar,
s labutí závod' sýček, bud' Tityr si hotový Orfeus,
Orfeus hotový v lesích a Arion s delfíny v moři!

Počni již maenalský zpěv, má syringo, počni ho se mnou!
Všecko tu mořem se staň kol dokola! Sbohem, vy lesy!
S vrcholu vysokých hor teď do vln mořských se vrhnu
střemhlav, ten poslední dar svou smrtí tuto ti dávám.

Ukonči maenalský zpěv, má syringo, skonči ho se mnou!
Takto zpíval tam Damon.

Co odvětil Alfesiboeus,
řekněte nám, ó Musy — vždyť žádný neumí všecko!

Vodu! Pak vlněnou stužkou mi ovineš tenhleten oltář!
Byliny čarovné šťávy a silné kadidlo zapal!
Zkusím, zda čarami svými bych milého střízlivou hlavu
popletla trochu — již nechybí nic než čarovná slova.

Přiveďte z města mi v dům, ó přiveďte Dafnida, čáry!
Čarami možno je svést též měsíc s nebeské báně,
čarami změnila Kirke i soudruhy Odysseovy,
také studený had, kdes v travině, čarami puká.

Přiveďte z města mi v dům, ó přiveďte Dafnida, čáry!
Nejdřív nitkami třemi, z nichž každá trojí má barvu,
ovíjím sošku tvou, s ní pak třikráte obcházím oltář,
třikráte, protože bůh má zálibu v nerovných číslech.
Zavaž teď, Amaryllido, v tré uzlů trojbarvé nitky,
zavaž ty uzly a řekni: „Jho bohyně Venuše vážu.“

Přiveďte z města mi v dům, ó přiveďte Dafnida, čáry!
Viz, jak tvrdne ta hlína a vosk ten zase jak taje
v plameni jednom a témž — tak láskou se rozplývej ke mně!
Vsyp tam šrot, pak praskavý laur hled' zapálit smolou!
Dafnis zlý spaluje mě — já vavřín jen na jeho sošce.

Přiveďte z města mi v dům, ó přiveďte Dafnida, čáry!
Takovou Dafnis láskou buď' zachvácen, jako když hledá
jalůvka na pastvě býčka a v lesích hlubokých všude,
mdlá pak na břehu říčky a v zeleném síti si lehá
v bolu, ni pozdní noc ji nemůže k odchodu přimět.
Taková láska ho trap! — než já mu pak nezhojím trýzeň.

Přiveďte z města mi v dům, ó přiveďte Dafnida, čáry!
Tuhleten svlečený šat ten nevěrník tady mi nechal,
drahou to záruku lásky — a ten teď svěřuji tobě
pod samý práh, ó země, ten musí mi Dafnida vrátit.

Přiveďte z města mi v dům, ó přiveďte Dafnida, čáry!
Toto zde čarovné bejlí a jedové, trhané v Pontu,
Moeris mi daroval sám — z nich většina vyrostla v Pontu.
Často jsem viděla já, jak ve vlka jimi se Moeris

měnil a v lesích se kryl, jak z hrobů volával duše,
kterak i na jiný lán jich mocí převáděl setbu.

Přiveďte z města mi v dům, ó přiveďte Dafnida, čáry!
Popel chop, Amaryllido, a venku ho do proudu řeky
přes hlavu hod', však nehled' mi zpět! — teď na něho bejlím
udeřím, ježto ni bohů ni kouzel naprosto nedbá.

Přiveďte z města mi v dům, ó přiveďte Dafnida, čáry!

Hled'me, jak popel se sám tu vznítíl třesavým ohněm,
co jsem ho váhala odnést — ó kéž by to ke zdaru bylo!
Něco to znamená přec — též Hylax na prahu štěká!

Mám věřit očím? Či sám snad si milenec sen krásný kouzlí?
Přestaňte, čáry, už jde, již přestaňte, Dafnis se vrací!

EKLOGA DEVÁTÁ

Lycidas, Moeris

LYCIDAS

Kampak, Moeride, kam? Snad do města že bys tou cestou?

MOERIS

Já jsem teď dožil se sám, můj Lycido, že mi tu cizák,
pán dnes pozemků našich — ten strach jsem nemíval dříve —
řekne: „To všechno je mé, teď klid'te se, rolníci staří!“

Nyní donucen, zkrušen, že osud všecko tu zvrátil,
tato mu kůzlata nesu — což nikdy mu k dobrému nebud'!

LYCIDAS

Ale vždyť sám jsem slyšel, že Menalkas básněmi svými
zachránil celý ten kraj, jenž z výšin se počíná sklánět,
od chlumu mírným svahem se znenáhla v rovinu níže,
k vodě a k starým bukům, jichž vrchy už zlomeny vidíš.

MOERIS

Možná! — Byla to zvěst, však bohužel básnění naše,
řinčí-li Martova zbraň, můj Lycido, tolik tu zmůže,
jako by zmohl co holub, když orel vyrazí na něj.

Kdyby mi neblahá vrána zde nedala z dutého dubu
výstrahu, nový hned přetrhnout svár a za každou cenu,
nebyl by Menalkas sám již naživu ani tvůj Moeris.

LYCIDAS

Může být některý muž tak zločinný? — Málem by s tebou,
Menalku, též tvé písně nám zmizely, útěcha naše!
Kdo by pak o nymfách zpíval? Kdo zemi nám odíval kvítím?
Kdopak by čistý zdroj nám stínil zelení stromů?
Kdo by pěl takové písně, jež já jsem vyslechl tajně
ondy, když k Amaryllidě ses ubíral, k rozkoši naší.

„Tityre, nežli se vrátím — jdu na skok — popas mi kozy,
syté pak ke zdroji žeň, však hled', když poženeš kozy,
aby ses nesetkal s kozlem, ó Tityre, poněvadž trká!“

MOERIS

Kdo by pěl Varovi zpěv, jenž dosud dokončen není?
„Bude v tvou oslavu, Vare — jen ujde-li Mantua zhoubě,
Mantua, jež tak blízko té nebohé Cremoně leží —
zpívat labutí zpěv, jenž k nebeským zvedne tě hvězdám.“

LYCIDAS

Chtěl bych, by roj tvých včel všem korsickým tisům se vyhnul,
aby i vemená krávy si plnily, vojtěškou syté,
jako bych chtěl, bys píseň, již znáš, nám zapěl — mě také
za pěvce zvolily Musy, i já znám písně, a všichni
pastýři pěvcem mě zvou, však nevěřím tomu tak snadno:
dosud nejsou mé písně ni Varia hodny ni Cinny,
nýbrž jak husa jen štěbetám uprostřed labutí zpěvných.

MOERIS

Právě chci počít píseň a mlčky jen přemýšlím o tom,
zdali si vzpomenu na ni — ta píseň neslavná není:
„Galateo, pojď sem — vždyť jaká rozkoš je v moři?
Jaro tu překrásné jest: kol potoků rozsévá všude

všeliké květiny země, zde nad slují stříbrný topol
strmí a ohebná réva tu splétá besídku stinnou.

Pojď jen k nám, nechť bičuje břeh ten zběsilý příboj!“

LYCIDAS

Cožpak zpěv, jež zpíval jsi sám, když noc byla jasná? —
Nápěv je dosud mi znám, jen slova mi vypadla z mysli.

MOERIS

„Pročpak těch dávných hvězd, ó Dafnide, vyhlížíš východ?
Pohled, jak Dionského se zjevila Caesara hvězda,
hvězda, již polní setba se zúrodní hojnými plody,
jížto i vinné hrozny se na stráních výslunných barví!
Štěpuj, Dafnide, hrušky, jež vnukové trhati budou!“

Všeho nás zbavuje čas, též paměti, živě mám v mysli,
v mládí jak celičké dny jsem si zpíval od slunka do tmy,
teď však tolik jsem písní už zapomněl! — Už se ti hlas sám,
Moeride, ztrácí — toť najisto vlk tě zahlédl dříve!
O tamtom bude ti dost sám Menalkas častěji zpívat.

LYCIDAS

Vytáčkou oddálit chceš mou touhu slyšet tě zpívat —
teď je už hladina rovná a zklidněla, dokola všude,
jenom se podívej sám, již přestal hučeti vítr.

Odtud nám zbývá už cesty jen polovic, neboť je vidět
tamhle už rov, v němž Bianor spí — tam rolníci řežou
příliš husté listí — a tam již počneme zpívat!
Tady ta kůzlata slož — vždyť dojdeme do města ještě!
Anebo obavu máš-li, noc že nám přivede pršku,
krácejme dále a pějme, a cesta nám lehčeji ujde!
Abychom zpívati mohli, já sám tvé převezmu břímě.

MOERIS

O tom už nemluv, hochu, a konejme, teď co je nutno!
Písně ty zapěje líp, až sám k nám Menalkas přijde.

EKLOGA DESÁTÁ

Dovol mi, Arethuso, bych poslední vykonal dílo!
Ještě mám několik veršů — však číst by je Lykoris měla! —
zapět Gallovi svému — kdo odepře Gallovi píseň?

Za to bych vroucně ti přál, když pod mořem sicilským pluješ,
aby v tvůj čistý proud tam slané nevniklo moře.
Počněme! Nyní bych chtěl pět Gallovu trýznivou lásku,
zatímco spásají mláz mé kozičky s ploskými nosy.
Nepějem hluchým ten zpěv, les na vše nám odpověď dává.

Který úval neb háj vás u sebe, najády, poutal,
tehdy, když Gallus tesknil a pro zrádnou lásku se trápil?
Neboť ni na vrších Pindu ni vysokých Parnasu hřbetech
tehdy jste nedlely, dívky, ni boeotské u Aganippy.

Tamaryšk pro něho kvílel, i vavříny plakaly pro něj,
pro něj Maenalus lkal, když v odlehlé jeskyni ležel,
Maenalus, porostlý smrky, i studené lykajské skály.
Stály i ovečky kol — nás nemají ovečky v záští,
pročež, básníku božský, ni ty jich nechovej v záští!
Adónis, sám tak krásný, své ovečky pásával u řek.

Přišel i ovčák i voláci přišli svou zdlouhavou chůzí,
Menalkas, urousán, vepřům jak po zimě žaludy sbíral.
„Ke komu tahle tvá láska?“ se tázali. — Foebus pak přišed,
pravil: „Co šlíš, Galle? — vždyť Lykoris, milenka tvoje,
za jiným prchla ti sněhy a s vojenským táborem hrozným!“

Také Silvanus přišel a prostý měl na hlavě věnec,
v němžto se lilie velké a kvetoucí kručinka chvěla.

Také přišel tam Pan, bůh arkadský — sami jsme zřeli,
jak byl ve tváři rudý, jsa chebdím a suříkem natřen:
„Přepínáš ten svůj bol, bůh Amor na tohle nedbá!
Je-li kdy krutý ten bůh syt slz? — Jest travina syta
vody neb vojtěšky včela neb proutí mladého koza?“

Gallus tu zarmoucen dí: „Však budete alespoň zpívat
horám tu o mé lásce — vy jediní zpěvu jste znali,
Arkadé! Ó, jak měkce mé kosti by ležely tady,
kdyby kdys o mé lásce tu zapěla syringa vaše!
Kéž bych jedním tu z vás, ó pastýři, kdysi byl býval,
třeba jen hlídačem stád neb zralých sběračem hroznů!
Jistě by potom Fyllis neb Amyntas býval mou láskou,
nebo i kdokoli jiný. — Že Amyntas v tváři je snědý?
Vždyť jsou i fialky tmavé a též jest hyacint tmavý.
Byl by tu ve vrbách se mnou a ve stínu ohebné révy:
Fyllis by sbírala kvítí a Amyntas zase by zpíval. —
Tady jsou chladné zdroje, ó Lykoris, lučiny měkké,
je tu i háj — ó s tebou bych chtěl svůj život tu strávit!

Ted' však šílená láska mě ve zbrani krutého Marta
poutá uprostřed střel, vstříc útokům nepřátel našich.

Tys však vzdálena vlasti — jak rád bych nevěřil tomu!
Ty tam jen alpské sněhy a rýnské samotna ledy
beze mne, ukrutná, zříš — ó, kéž ti tam neškodí mrazy!
Kéž by ti drsný mráz tam neranil chodidla jemná!

Půjdu, a ty své písně, jež veršem jsem chalkidským složil,
budu si k šalmaji své ted' zpívati, sicilský pastýř.

V lesích trpěti radš mám úmysl uprostřed doupat
šelem a do kůry stromků chci vyrývat milčino jméno;
stromky pak budou vzrůstat a poroste s nimi má láska.

Občas v průvodu nymf bych procházel vysoké hory,
divoké lovil kance, a nijak mne nemohou mrazy
zdržet, bych smečkou psů kol dokola nesevřel lesy.

Ted' již se vidím, jak prolézám skály a procházím lesy
hučící, jakou mám radost, když metám z lučiště šípy —

Jako by tohleto mohlo mou šílenou vyhojit lásku,
jako by Amor se mírnějším mohl stát bolestí lidskou!

Zas už mě netěší nymfy a zas už mě netěší nijak
ani sám zpěv — již sbohem tu bud', můj rozmilý lese!

Nemůže strádáním mým ten bůh být nikterak změněn!
Kdybych žil uprostřed mrazů a vodu pil ze řeky Hebru,
kdybych i thrácké sněhy měl snášet v deštivé zimě,
nebo zas v Africe pásal, kde pálí souhvězdí Raka,
v krajích, kde na strmém jilmu i lýcí prahne a zmírá,
všecko přemůže Amor, nuž ustupme Amoru také!

Pierské Musy, to stačí, co váš teď zazpíval pěvec,
který si splétá košík, jež z hebkého ibišku robí
vsedě — vy tento můj zpěv teď Gallovi učiňte drahým,
Gallovi, k němuž má láska se o tolik rozrůstá denně,
o kolik v novém jaře vždy vyrůstá zelená olše.

Povstaňme již, vždyť stín nám pěvcům na škodu bývá,
jalovec škodný má stín, též obilí škodny jsou stíny.
Jděte již, kozičky syté, jest večer, jděte již domů!“

Komentář

ke Zpěvům rolnickým a pastýřským

Georgika (z řec. geórgos — rolník), zpěvy rolnické o čtyřech knihách, jsou báseň naučná, didaktická. Vergilius ji sepsal na podnět Maecenata, bohatého a vzdělaného římského rytíře, horlivě podporujícího literaturu. Pracoval o ní sedm roků, v letech 37/36–30/29 př. n. l. Báseň skončil v Neapoli, jak zvidáme z posledních osmi veršů čtvrté knihy.

Obsah podává básník sám v prvních čtyřech verších první knihy: v první knize čteme o osení, vzdělávání pole atd., v druhé o pěstování stromů, hlavně révy, v třetí o chovu dobytka, ve čtvrté o chování včel.

Prameny a jejich zpracování

Vergilius pocházel z rolnické rodiny a práce rolnické znal z vlastní zkušenosti, ale svou báseň Georgika psal na podkladě pramenů literárních, řeckých i římských, z nichž čerpal látku i slovní výraz.

Pramenů měl mnoho, ale neopisoval z nich doslovně, nýbrž převzatou látku přetvářel, doplňoval a upravoval v nový celek, ladný a krásný, jak vyšel z ducha jeho a z ducha římského, jemuž převzatou látku přizpůsoboval. Práci tu prováděl s jemností neuvěřitelnou, a celek, který vytvořil, je tak dokonalý, že jen dobrý znalec literatury řecké a římské rozezná, odkud co básník převzal. Můžeme s dobrým svědomím říci, že Vergilius překonal všechny své vzory řecké a římské a vysoko nad ně vynikl. Něčím takovým, jako jsou Georgika, nemůže se pochlubit ani řecká literatura.

I slovní výrazy přebíral od svých předchůdců, ale použil jich tak, že verše, které vytvořil, byly nejkrásnější vzory dokonalého, čistého, zvukného a plyného výrazu básnického, který se svou látkou úplně splynul.

Vergilius neměl nadání, aby vymýšlel nové látky – v tom není ovšem originální – ale co z převzaté látky vytvořil, můžeme směle pokládat za práci samostatnou.

Georgika nejsou učebnicí

Georgika, jak jsme řekli, je báseň naučná, didaktická. Ale nikdo se nedomnívej, že tato *naučná* báseň podobá se školním příručkám dnešních odborných škol!

Takové příručky jednají, vlastně poučují o svém předmětu jazykem prostým, jasným, srozumitelným, výrazy ustálenými a přímými a vyhýbají se výrazům přeneseným (metaforickým) a vazbám umělým. Jejich účel je ten, aby co nejsnáze poučily své čtenáře, *kterí se z nich učí*. Jejich sloh je přísně prozaický.

Vergiliova Georgika nejsou a nechtějí být takovou učebnicí, nýbrž ušlechtilou a krásnou *básní*, jejímž účelem není učit, nýbrž ducha čtenářova těšit, povznášet a zušlechťovat! Proto jejich sloh, jejich výrazy a celá mluva je co nejvíc básnická.

K tomu, že Georgika nejsou jen pouhou praktickou učebnicí, poukazují i některé jiné věci: V Georgikách jsou skutečně části naučné, rázu spíše technického, jimiž básník čtenáře skutečně poučuje, ale jsou tam i části, které nejsou naučné, nýbrž mají ráz básnický, a básník jimi, jak jsme právě řekli, ducha čtenářova baví, povznáší a ušlechťuje. A tu shledáváme zvláštní zjev: z celkového počtu veršů Georgik *připadá na části naučné něco málo přes polovici* veršů, kdežto téměř polovici veršů zabírají exkursy, úvody a zakončení knih. Básník sám prohlašuje, že nemíní líčit všechno, tj. vyčerpat celou látku:

dokonce nemohu chtít svým veršem vyličit všechno

A vskutku některé důležité stránky života rolnického vynechal, např. zahradnictví.

*Já však už dojždím cíle a nemohu vykládat o tom,
nýbrž to nechávám jiným, by věci ty líčili po mně*

Také o chovu vepřů nepíše, ačkoli z Georgik lze soudit, že rolníci vepře chovali.

Ze všeho toho je patrné, že básník nemínil podrobně vylíčit všechny zjevy života hospodářského, nýbrž že podal jen výběr, který se hodil jeho účelu.

Nebylo tedy správné učení, jemuž bylo dlouho věřeno, že Maecenas pobídl Vergilia k tomu, aby sepsal knihu o rolnictví za tím účelem, aby povzbudil italské obyvatelstvo, hlavně rolníky, k horlivému vzdělávání půdy, neustálými válkami občanskými zpustošené. K tomuto *zlu* přistupovalo také ještě to, že vojenským vysloužilcům, veteránům, byla za odměnu dávána půda oněch krajin, které se ve válce přidržely strany protivné, staří pak, zkušené rolníci byli ze svého majetku vyháněni. Rozumí se, že takový starý voják buď hospodářství nerozuměl, nebo si polní práci nezvykl, a tak pole hynula.

To je všechno pravda, ale o povaze a účelu díla literárního musíme soudit také z něho samého, nejen z okolností vnějších. Vergilius nepsal učebnici, nýbrž básnické dílo. Ostatně by učebnice prostým rolníkům neb vojenským vysloužilcům nebyla bývala nic platná, poněvadž, aspoň velikou většinou, prostý lid neuměl číst, a ti, kteří snad uměli, by takové umělé básni, jako jsou Georgika, jistě nebyli porozuměli. Nikoli, básník nechtěl psát učebnici, nýbrž báseň. Georgika jsou tak krásná, že ovšem ve čtenáři mohla vznítit lásku k rolnictví, ale učebnicí nebyla.

Ráz látky a báseň

Přesto, že práce rolnická je z nejušlechtilejších zaměstnání, je přece jen zcela praktická, prostá, všední, věčně stejná a jednotvárná. Vidíme, jak muž oře neb vláčí, jak žena pleje, okopává, jak muž nebo žena roztlouká hrudy, mlátí, věje atd. Takovéto práce nepodněcují k básnickému vzletu a nevedou spisovatele, aby užíval básnické řeči.

Naopak vedou ho k tomu, aby psal řečí prozaickou, stejně všední, jako je práce sama.

Jestliže však Vergilius tyto práce přece jen líčil způsobem básnickým, je patrné, že jsou básnického líčení schopny. Záleží jen na tom, jak na ně básník hledí a jak je pojímá. Nevidí v nich jen trudnou lopotu, nýbrž něco ušlechtilého, lahodného, vznešeného: obilí je dar bohyně Cerery, réva a ovocné stromy jsou dar Bakchův, oliva dar Minervin atd. Z práce rolníkovy bohové se těší a jí žehnají. Bohové učili lidi orat, učili je zhotovovat nástroje atd.

Vzrůst obilí podporuje ovšem slunce, ale ne jakožto pouhé těleso nebeské, nýbrž bůh slunce, mocný Sol. Nejvyšší bůh, Jupiter, posílá živý déšť, dává počasí jasné, ale ovšem sesílá i bouři, dává lidem znamení hvězdami, měsícem, sluncem. Práce rolníkovy jsou tedy jakousi bohoslužbou, a když rolník pilně a rád pracuje, bohové mu dávají zdar. Za to je jim rolník vděčen, modlí se k nim, děkuje jim, vzdává jim oběti a koná slavnosti.

Dále rolník ví, že koná věc dobrou, užitečnou lidstvu i státu. Co by si počalo lidstvo i stát, nebýt rolníka? Čím by se lid zotavil z pozemských strastí, nebýt ušlechtilého daru Bakchova, vína, které vypěstuje rolník? On vychovává zdárnou, otužilou mládež ke správě a obraně státu. Na plody své práce hledí jako na dary boží, a proto ji dělá rád a je při ní vesel — vinař si při práci zpívá. Přilne k domácím zvířatům, která jsou jeho spolupracovníky, jako ke svým druhům. Zabíjet k jídlu krávu, která mu pomáhá vzdělávat půdu, pokládá za zločin. Sám básník venkov nazývá božským (*divini ruris*), poněvadž na něm bohové bydlili.

Ale i ten život rolnický je pln poesie, štěstí a idylického klidu. Rolník sroste s půdou, kterou vzdělává, s osením a stromy, které pěstuje, a sžívá se se zvířaty, která jsou jeho pomocníky a druhy. A což jeho život v rodině, jeho rodinné slavnosti nejsou plny poesie? Zvláště ty milé dívky, které se tulí k otci a matce a které rodiče vřele líbají — neníli to život poetický? Viz, jak blažený život rolnický líčí básník sám. A básníkovi žehnají Musy.

Jak vidíme, básník hleděl na práci rolníkovu zrakem poetickým, a mohl ji tedy líčit básnickou řečí. A opravdu, čteme-li Georgika, nikde nevidíme nudných všedních popisů a nezáživného poučování, naopak všude nás uvítá lahodná řeč básnická, plná elegance a krásy. Mnohou myšlenku, kterou by čtenář vyslovil krátce a prostě, ale prozaicky, básník podá řečí krásnou a květnatou. Tak myšlenku, kterou bychom vyjádřili prostě: „pozoruj mandlovník, když kvete,“ básník ozdobil takto:

*Také pozoruj pilně, když mandlovník, po lesích hojný
z jara se odívá v květy a sklání voňavé větve.*

Místo „veliký košatý dub“ praví básník:

*Velikán silné větve jak ramena na všechny strany
vzpíná a ohromnou, stinnou sám uprostřed
korunu nese.*

Prozaik by řekl: „rudý měsíc je znamením větru“, ale básník se vyjadřuje takto:

*Pakliže dívčí nach jej zaleje, nastane vítr,
poněvadž Foebe zlatá se větrem pokaždé zardí.*

Ale i tam, kde básník popisuje prostý děj, nenajdeš nudného, nezáživného popisování, nýbrž vkusné, elegantní verše, lahodné a plynulé. Tak místo aby řekl „rolník svede tok potůčku na své pole“, praví:

*Když jim vyprahne lán, když setba již umírá vedrem,
s výšiny srážné stezky si proudící pramének svede,
ten pak do polí stéká a po hladkých kamencích zurčí
temně a vodní zdroj ten zprahlý pozemek vlaščí.*

Čtenář tu nevidí rolníka s motykou, jak kope novou stroužku, kterou by svedl potok na své pole, nýbrž vidí hbitý potůček, jak kvapí novou stroužkou, a slyší jeho zurčení po hladkých kamencích.

A tak je to všude.

Jakého umění bylo k tomu potřeba, aby básník látku tak všední vylíčil jazykem básnicky zdobeným, plynným a krásným, aby tak duch čtenářův byl tím líčením zaujat, potěšen a povznesen! Takové líčení samo čtenáře láká.

Právě proto je nanejvýš důležité, aby tuto skvostnou báseň četli i naši rolníci a učili se od básníka, že jejich povolání není jen práce praktická a výdělečná, nýbrž že je to povolání nejen nadmíru důležité, nýbrž i nanejvýš krásné a vznešené.

A ten krásný latinský verš, který dovede okouzlit i čtenáře, který se nikdy latině neučil! Uvádím za příklad verše, které jsem náhodou v knize obrátil:

*Qualis populea maerens philomela sub umbra
amissos queritur, quos durus arator
observans nido implumis detraxit; at lila
flet noctem, ramoque sedens miserabile carmen
integrat et maestis late loca questibus implet.*

(G. IV. 511 nn.)

Musy daly ušlechtilé duši Vergiliově něžnost a půvab, jak praví Horatius v Satirách.

Nakonec se zmíníme ještě o episodách. Přestože básník hleděl i nejobyčejnější děje krásně a básnicky vylíčit, byl si dobře vědom, že neustálé líčení prací rolnických a dávání rad by čtenáře přece jen unavilo. Proto vkládal do částí naučných vložky, jimiž své vyprávění přerušoval a čtenářovu pozornost obracel k něčemu jinému, tj. k obsahu vložky. Tyto vložky, zvané episody, byly tedy do děje jaksi vsunuty, ale nesměly být živlem naprosto cizím, nýbrž musily přece jen s výkladem nějak souviset a do něho zapadat.

Účelem těchto vložek bylo oživení básnickova výkladu, a byly rázu jen a jen básnického. Některé jsou tak krásné, že patří ke skvostům básnické literatury vůbec.

Nemělo by smyslu všesky je na tomto místě vypočítávat, zmíním se jen o některých: Básník líče, jaké vzácné plodiny rostou v dalekých cizích zemích, přechází k nadšené chvále Itálie a vytýká její přednosti proti ostatním zemím. Popisuje život ve stádě, v němž jsou býci pohromadě s kravami, líčí zápas býků. Ve čtvrté knize radí básník, aby byly zakládány u zahrad úly. Při té příležitosti líčí zahradu koryckého starce. Ve třetí knize dává básník radu, jak zařídit pastvu stád, k tomu přidává popis pastýřského života v Libyi (v Africe) a ve Skythii.

Některé epizody jsou na konci knih. Tak druhá kniha zakončena je chválou života venkovského, třetí kniha líčením dobytčího moru, čtvrtá epizodou o Orfeovi a Eurydice.

* * *

Bukolika, zpěvy pastýřské, jsou sbírka deseti nevelkých básní rázu idylického; největší z nich, třetí, má 111 veršů. Ale tyto básně nebyly hned vydány jako sbírka, nýbrž každá byla vydána zvlášť, hned po svém napsání. Teprv později sestavil tu sbírku sám Vergilius a dle svědectví gramatika Servia ze IV. stol n. l. nazval ji Bukolika od řeckého slova *búkolos*, *pastýř*, *búkolikos*, *pastýřský*. Jsou to tedy podle tohoto názvu zpěvy pastýřské, *carmina pastorum*, jak praví básník sám v předposledním verši čtvrté knihy Georgik.

Každá ta jednotlivá báseň je v rukopisech označována názvem *ekloga*, tj. vybraná báseň (od řeckého *eklegein*, vybírat).

Bukolika byla složena v době od října r. 42 do října r. 39 př. n. l. Z názvu Bukolik bychom soudili, že všesky ty básně líčí život pastýřský a nic jiného. Ale takových básní je jen pět: II, III, V, VII a VIII. Ostatních pět básní má jen *nátěr* zpěvů pastýřských, ale skutečný obsah a smysl jejich je jiný, aspoň částečně. Ti pastýři, kteří v těchto básních vystupují, nejsou vždy skuteční pastýři, nýbrž jiné osoby v rouše pastýřském. Tak když Oktavián vrátil Vergiliovi statek, který

mu bezprávně zabrali veteráni, básník neděkuje mu sám oslavnou básní, nýbrž díky své vkládá v ústa pastýře Tityra. Viz první eklogu a úvod k ní. Jindy děje a osoby jsou přenášeny do pastýřského prostředí, které jim je docela cizí. Tak např. v ekloze desáté básníka Kornelia Galia, který nařiká nad nevěrou milenky Lykoridy, Vergilius přenáší do Arkádie, kde leží v osamělé jeskyni horské, trápí se a hořekuje – kolem něho stojí smutné ovečky. I pastýři přišli jej těšit, přišli i bohové pastýřů, Foebus, Silvanus a Pan. A přece ve verši 35 čteme, že Gallus pastýřem není, ve verších 44–45 dokonce čteme, že je na nějaké válečné výpravě – tedy ne v arkadské jeskyni – a že bojuje s nepřáteli. Ve verši 35 nn. vyslovuje přání, že by měl být pastýřem – jak jinak by býval šťasten! Ve verši 50 odhodlává se k tomu, že si bude hrát na syringu, po lesích chodit a vrývat do kůry mladých stromů jméno své nevěrné milenky atd. – Je tohle píseň pastýřská? – Báseň čtvrtou vůbec nelze zařadit mezi pastýřské. Ani učenci nejsou jednotni ve výkladu této básně.

Tyto básně nejsou pravé pastýřské, poněvadž nelíčí život skutečných pastýřů, nýbrž jsou *alegorické*, poněvadž za pastýři těchto básní skrývají se osoby jiné, nelíčí se v nich život pastýřský, nýbrž život současné politiky a literatury, nebo se na něj aspoň naráží. Tuto alegorii shledáváme už u tvůrce básnictví pastýřského Theokrita, ale zřídka, Vergilius tento způsob básnění velmi rozšířil. Takovýmto básním mohli ovšem dobře rozumět vrstevníci Vergiliovi, kterým život politický a literární i rodinný byl zcela znám, ale našim čtenářům, kteří se těmi věcmi nezabývají, nejsou a nemohou být úplně jasné a srozumitelné. Tak např. vrstevníkům básníkovým bylo asi úplně jasné, koho básník míní ve čtvrté ekloze tím očekávaným novorozenětem, synem, který měl obnovit zlatý věk – ale dnes ani učenci to nemohou říci s jistotou, nýbrž jen z dohadu. Naproti tomu pravé zpěvy pastýřské neudělají ani na našeho čtenáře nepříznivý dojem. Pěkně se čtou a mohou se dobře líbit i moderním čtenářům. Jsou tam ovšem učené narážky, které sice poetickému dojmu poněkud překážejí, ale zcela porušit ho nemohou.

I vtírá se sama sebou otázka, proč Vergilius ty alegorické eklogy psal. Vždyť to zpěvy pastýřské vlastně ani nejsou, poněvadž jejich předmětem není život pastýřský, nýbrž politika, literatura a osoby, které nikdy pastýři ani nebyly. Ale uvážíme-li tu věc podrobněji, pochopíme to zcela dobře. Vergilius našel zárodky takových básní u svého vzoru, výborného Theokrita, a soudil, že alegorické eklogy do zpěvů pastýřských náležejí. Mimoto byl tento způsob básnění v římské literatuře nový a Vergilius byl první, kdo jej zavedl. Ale hlavní příčinou bylo asi to, že se domníval, že tímto básnickým druhem může mnohem vkusněji vyjádřit své vztahy k mocným mužům, na jejichž přízni mu záleželo, i k souvěkým básníkům, ať už byli jeho přáteli či odpůrci. Oslavu básníka Kornelia Galia obratně vložil do úst Silenových, třebaže nám, když o věci přemýšlíme, nejde na rozum, jak oslava žijícího básníka se dostala mezi starobylé báje, o kterých Silenus pěl. – Ve čtvrté ekloze obratně naráží na konsulát Asinia Polliona a v osmé ekloze na jeho vítězný návrat z válečné výpravy atd.

Soudě z neobyčejné obliby, jaké se těšila Bukolika mezi vzdělanci a mocnými muži, můžeme se asi právem domnívat, že se tyto alegorické eklogy Římanům více líbily než pravé pastýřské.

My ovšem víme, že touto alegorií ráz pravých básní pastýřských byl porušen, a neradi ten zjev vidíme, už také proto, že nám pravý smysl jejich nebývá jasný a mnohdy jej pochopíme teprve ze starých dějepisců a výkladů gramatiků. – Také nás zaráží, že obyčejní pastýři mnohdy mluví jako vzdělanci tu o soudobých básnících, tu o vzdálených krajích atd.

Také život pastýřů v lombardské rovině zcela se lišil od života sicilských pastýřů a nemohl Vergilia podnítit k takovým zpěvům, jako sicilští pastýři podnítili Theokrita.

Vergiliova Bukolika jsou napodobeninou, ovšem velmi vkusnou a krásnou, a jsou dílem vši úcty hodným.

* * *

Nemohu své pokusy o překlad Publia Vergilia Marona, té bílé duše z Mantovy, lépe zakončit než slovy našeho velikého, tichého učence Otakara Jirániho, slovy, kterými on sám zakončil své výborné dílo „Vergilius, život a dílo“ z r. 1930:

„Po dvě tisíciletí prochází již veliký zjev Vergiliův kulturními dějinami lidstva, zahrnován skoro všeobecnou úctou a obdivem, jež se nejednou blížily až k zbožňování. Stále hlubší vnikání ve vývoj a ráz antické poesie zeslabilo sice v posledních dobách tuto gloriolu, ale zato vedlo k správnému chápání jeho básnické svéráznosti. V jeho velké a ušlechtilé duši, lnoucí hlubokou a oddanou láskou k rodné Itálii, soustřeďovala se od mládí bolest nad rozvratem mravních a společenských řádů, jenž provázel zánik římské republiky a stupňoval se až k občanským válkám, i vroucí touha po nápravě a naděje v ní.

Vergilia vyvolil osud, aby se stal nejen tlumočníkem všech těchto citů svého národa, nýbrž i věstcem jeho slavné budoucnosti. Ale Vergilius nepatří jen Itálii, nýbrž jest jedním z předních tvůrců jednotné duchovní kultury evropských národů, která je přes všechny rozdíly spojuje v svazek pevnější, než v jaký se je kdy podaří sdružit úsilí politiků.

Co je v říši ducha opravdu velikého, nehyne. A tak vejde i veliký pěvec Říma v třetí tisíciletí svého posmrtného života a ověnčen neবাদnoucím vavřínem bude i nadále jako dobrý genius provázet evropské lidstvo na jeho pouti k dalším metám oné kultury, již vydatně pomáhal budovat.“

Ve Vysokém Mýtě 1937

OTMAR VAŇORNÝ

Ediční poznámka

Naše vydání Zpěvů rolnických a pastýřských vychází z publikace Státního nakladatelství krásné literatury, hudby a umění z roku 1959, ve které nalezne laskavý čtenář navíc obsáhlé poznámky a vysvětlivky, včetně doslovu Karla Svobody o českých překladech Vergilia a obrazové přílohy.

Redakce MKP

Publius Vergilius Maro

Zpěvy rolnické a pastýřské

Edice Klasická světová poezie

Překlad Otmar Vaňorný

Ilustrace na obálce Everett – Art/Shutterstock.com, výřez z obrazu
Krajina s blížící se bouří (1825–1829) – Barend Cornelis Koekkoek

Redakce Jaroslava Bednářová

Vydala **Městská knihovna v Praze**

Mariánské nám. 1, 115 72 Praha 1

V MKP 1. vydání

Verze 1.0 z 30. 10. 2018

ISBN 978-80-7602-182-2 (epub)

ISBN 978-80-7602-183-9 (pdf)

ISBN 978-80-7602-184-6 (prc)